Povești nemuritoare

EDITURA TINERETULUI

1 poveşti nemuritoare

Povești nemuritoare

Editura Tineretului

Coperta de CRINA IONESCU

Povestea lui Harap-Alb

AMU CICĂ ERA ODATĂ într-o ţară un crai care avea trei feciori. Şi craiul acela mai avea un frate mai mare, care era împărat într-o altă ţară, mai depărtată. Şi împăratul, fratele craiului, se numea Verde-împărat; şi împăratul Verde nu avea feciori, ci numai fete. Mulţi ani trecuse la mijloc de cînd aceşti fraţi nu mai avuseră prilej a se întîlni amîndoi. Iară verii, adică feciorii craiului şi fetele împăratului, nu se văzuseră niciodată de cînd erau ei. Şi aşa veni împrejurarea de nici împăratul Verde nu cunoştea nepoţii săi, nici craiul nepoatele sale: pentru că ţara în care împărăţea fratele cel mai mare era tocmai la o margine a pămîntului, şi crăia istuilalt la altă margine. Şi apoi, pe vremile acele, mai toate ţările erau bîntuite de războaie grozave, drumurile pe ape şi pe uscat erau puţin cunoscute şi foarte încurcate şi de aceea nu se putea călători aşa de uşor şi fără primejdii ca în ziua de astăzi. Şi cine apuca a se duce pe atunci într-o parte a lumii adeseori dus rămînea pînă la moarte.

Dar ia să nu ne depărtăm cu vorba şi să încep a depăna firul poveştii.

Amu cică împăratul acela, aproape de bătrîneţe, căzînd la zăcare, a scris către frăţine-său, craiul, să-i trămită grabnic pe cel mai vrednic dintre nepoţi, ca să-l lase împărat în locul său după moartea sa. Craiul, primind cartea, îndată chemă tustrei feciorii înaintea sa şi le zise:

— Iaca ce-mi scrie frate-meu şi moşul vostru. Care dintre voi se simte destoinic a împăraţi peste o ţară aşa de mare şi bogată, ca aceea, are voie din partea mea să se ducă, ca să împlinească voinţa cea mai de pe urmă a moşului vostru.

Atunci feciorul cel mai mare ia îndrăzneală şi zice:

— Tată, eu cred că mie mi se cuvine această cinste, pentru că sînt cel mai mare dintre fraţi; de aceea te rog să-mi dai bani de cheltuială, straie de primeneală, arme şi cai de călărie, ca să şi pornesc, fără zăbavă.

— Bine, dragul tatii, dacă te bizuieşti că-i putea răzbate pînă acolo şi crezi că eşti în stare a cîrmui şi pe alţii, alege-ţi un cal din herghelie, care-i vrea tu, ie-ţi bani cît ţi-or trebui, haine care ţi-or plăcea, arme care-i crede că-ţi vin la socoteală şi mergi cu bine, fătul meu. Atunci feciorul craiului îşi ia cele trebuitoare, sărută mîna tătîne-său, primind carte de la dînsul către împăratul, zice rămas bun fraţilor săi şi apoi încalecă şi porneşte cu bucurie spre împărăţie.

Craiul însă, vrînd să-l ispitească, tace molcum şi, pe înserate, se îmbracă pe ascuns într-o piele de urs, apoi încalecă pe cal, iese înaintea feciorului-său pe altă cale şi se bagă sub un pod. Şi cînd să treacă fiu-său pe acolo, numai iaca la capătul podului îl şi întîmpină un urs mornăind. Atunci calul fiului de crai începe a sări în două picioare, forăind, şi cît pe ce să izbească pe stăpînu-său. Şi fiul craiului, nemaiputînd struni calul şi neîndrăznind a mai merge înainte, se întoarnă ruşinat înapoi la tatu-său. Pînă să ajungă el, craiul pe de altă parte şi ajunsese acasă, dăduse drumul calului, îndosise pielea cea de urs şi aştepta acum să vie fecioru-său. Şi numai iaca îl şi vede viind răpede, dar nu aşa după cum se dusese.

— Da' ce-ai uitat, dragul tatii, de te-ai întors înapoi? zise craiul cu mirare. Aista nu-i semn bun, după cît ştiu eu.

— De uitat, n-am uitat nimica, tată, dar ia, prin dreptul unui pod, mi-a ieşit înainte un urs grozav, care m-a vîrît în toţi spărieţii. Şi cu mare ce scăpînd din labele lui am găsit cu cale să mă întorc la dumneata

acasă decît să fiu prada fiarelor sălbatice. Şi de-acum înainte, ducă-se, din partea mea, cine ştie, că mie unuia nu-mi trebuie nici împărăţie, nici nimica; doar n-am a trăi cît lumea, ca să moştenesc pămîntul.

— Despre aceasta bine ai chitit-o, dragul tatii. Se vede lucru că nici tu nu eşti de împărat, nici împărăţia pentru tine; şi decît să încurci numai aşa lumea, mai bine să şezi departe, cum zici, căci, mila Domnului: „Lac de-ar fi, broaşte sînt destule”. Numai aş vrea să ştiu, cum rămîne cu moşu-tău? Aşa-i că ne-am încurcat în slăbăciune?

— Tată, zise atunci feciorul cel mijlociu, să mă duc eu, dacă vrei.

— Ai toată voia de la mine, fătul meu, dar mare lucru să fie de nu ţi s-or tăie şi ţie cărările. Mai ştii păcatul, poate să-ţi iasă înainte vrun iepure, ceva... şi popîc! m-oi trezi cu tine acasă, ca şi cu frate-tău, ş-apoi atunci ruşinea ta n-a fi proastă. Dar dă, cearcă şi tu, să vezi cum ţi-a sluji norocul. Vorba ceea: „Fiecare pentru sine, croitor de pîne”. De-i izbuti, bine-de-bine, iară de nu, au mai păţit şi alţi voinici ca tine...

Atunci feciorul cel mijlociu, pregătindu-şi cele trebuitoare şi primind şi el carte din mîna tată-său către împăratul, îşi ie ziua bună de la fraţi, şi a doua zi porneşte şi el. Şi merge, şi merge, pînă ce înnoptează bine. Şi cînd prin dreptul podului, numai iaca şi ursul: mor! mor! mor! Calul fiului de crai începe atunci a forăi, a sări în două picioare şi a da înapoi. Şi fiul craiului, văzînd că nu-i lucru de şagă, se lasă şi el de împărăţie şi, cu ruşinea lui, se întoarce înapoi la tată-său acasă. Craiul, cum îl vede, zice:

— Ei, dragul tatii, aşă-i că s-a împlinit vorba ceea: „Apără-mă de găini, că de cîni nu mă tem”.

— Ce fel de vorbă-i asta, tată?! zise fiu-său ruşinat; la dumneata urşii se cheamă găini? Ba, ia acum cred eu frăţine-meu, că aşa urs oştirea întreagă este în stare să o zdrumice... Încă mă mier cum am

scăpat cu viaţă; lehamite şi de împărăţie şi de tot, că doar, slava Domnului, am ce mînca la casa dumitale.

— Ce mînca văd eu bine că ai, despre asta nu e vorbă, fătul meu, zise craiul posomorît, dar, ia spuneţi-mi, ruşinea unde o puneţi? Din trei feciori cîţi are tata, nici unul să nu fie bun de nimica?! Apoi, drept să vă spun, că atunci degeaba mai stricaţi mîncarea, dragii mei... Să umblaţi numai aşa, frunza frăsinelului, toată viaţa voastră şi să vă lăudaţi că sînteţi feciori de crai, asta nu miroasă a nas de om... Cum văd eu, frate-meu se poate culca pe o ureche din partea voastră; la sfîntul aşteaptă s-a împlini dorinţa lui. Halal de nepoţi ce are! Vorba ceea:

La plăcinte
înainte,
Şi la război,
înapoi.

Fiul craiului cel mai mic făcîndu-se atunci roş cum îi gotca, iese afară în grădină şi începe a plînge în inima sa, lovit fiind în adîncul sufletului de apăsătoarele cuvinte ale părintelui său. Şi cum sta el pe gînduri şi nu se dumerea ce să facă pentru a scăpa de ruşine, numai iaca se trezeşte dinaintea lui cu o babă gîrbovă de bătrîneţe, care umbla după milostenie.

— Da' ce stai aşa pe gînduri, luminate crăişor? zise baba; alungă mîhnirea din inima ta, căci norocul îţi rîde din toate părţile şi nu ai de ce fi supărat. Ia, mai bine miluieşte baba cu ceva.

— Ia lasă-mă-ncolo, mătuşă, nu mă supăra, zise fiul craiului; acum am altele la capul meu.

— Fecior de crai, vede-te-aş împărat! Spune babei ce te chinuieşte; că, de unde ştii, poate să-ţi ajute şi ea ceva.

— Mătuşă, ştii ce? Una-i una şi două-s mai multe; lasă-mă-n pace, că nu-mi văd lumea înaintea ochilor de necaz.

— Luminate crăişor, să nu bănuieşti, dar nu te iuţi aşa de tare, că nu ştii de unde-ţi poate veni ajutor.

— Ce vorbeşti în dodii, mătuşă? tocmai de la una ca dumneata ţi-ai găsit să aştept eu ajutor?

— Poate ţi-i deşanţ de una ca aceasta? zise baba. Hei, luminate crăişor! Cel-de-sus varsă darul său şi peste cei neputincioşi; se vede că aşa place sfinţiei-sale. Nu căuta că mă vezi gîrbovă şi stremţuroasă, dar, prin puterea ce-mi este dată, ştiu dinainte ceea ce au de gînd să izvodească puternicii pămîntului şi adeseori rîd cu hohot de nepriceperea şi slăbăciunea lor. Aşa-i că nu-ţi vine a crede, dar să te ferească Dumnezeu de ispită! Căci multe au văzut ochii mei de-atîta amar de veacuri cîte port pe umerele acestea. Of! crăişorule! crede-mă, că să aibi tu puterea mea, ai vîntura ţările şi mările, pămîntul l-ai da de-a dura, lumea aceasta ai purta-o, uite aşa, pe deget, şi toate ar fi după gîndul tău. Dar uite ce vorbeşte gîrbova şi neputincioasa! Iartă-mă, Doamne, că nu ştiu ce mi-a ieşit din gură! Luminate crăişor, miruieşte baba cu ceva!

Fiul craiului, fărmăcat de vorbele babei, scoate atunci un ban şi zice:

— Ţine, mătuşă, de la mine puţin şi de la Dumnezeu mult.

— De unde dai, milostivul Dumnezeu să-ţi deie, zise baba, şi mult să te înzilească, luminate crăişor, că mare norocire te aşteaptă. Puţin mai este, şi ai să ajungi împărat, care n-a mai stat altul pe faţa pămîntului aşa de iubit, de slăvit şi de puternic. Acum, luminate crăişor, ca să vezi cît poate să-ţi ajute milostenia, stăi liniştit, uită-te drept în ochii mei şi ascultă cu luare-aminte ce ţi-oi spune: du-te la tată-tău şi cere să-ţi deie calul, armele şi hainele cu care a

fost el mire, şi atunci ai să te poţi duce, unde n-au putut merge fraţii tăi; pentru că ţie ţi-a fost scris de sus să-ţi fie dată această cinste. Tatu-tău s-a împotrivi şi n-a vre să te lase, dar tu stăruieşte pe lîngă dînsul, cu rugăminte că ai să-l îndupleci. Hainele despre care ţi-am vorbit sînt vechi şi ponosite, şi armele ruginite, iară calul ai să-l poţi alege punînd în mijlocul hergheliei o tava plină cu jaratic, şi care dintre cai a veni la jaratic să mănînce, acela are să te ducă la împărăţie şi are să te scape din multe primejdii. Ţine minte ce-ţi spun eu, că poate să ne mai întîlnim la vrun capăt de lume: căci deal cu deal se ajunge, dar încă om cu om!

Şi pe cînd vorbea baba aceste, o vede învăluită într-un hobot alb, ridicîndu-se în văzduh, apoi înălţîndu-se tot mai sus, şi după aceea n-o mai zări de fel. Atunci o înfiorare cuprinde pe fiul craiului, rămînînd uimit de spaimă şi mirare, dar pe urmă, venindu-i inima la loc şi plin de încredere în sine că va izbuti la ceea ce gîndea, se înfăţişează înaintea tatu-său, zicînd:

— Dă-mi voie ca să mă duc şi eu pe urma fraţilor mei; nu de altă, dar ca să-mi încerc norocul. Şi ori oi pute izbuti, ori nu, dar îţi făgăduiesc dinainte că, odată pornit din casa dumitale, înapoi nu m-oi mai întoarce, să ştiu bine că m-oi întîlni şi cu moartea în cale.

— Lucru negîndit, dragul tatii, să aud aşa vorbe tocmai din gura ta, zise craiul. Fraţii tăi au dovedit că nu au inimă într-înşii, şi din partea lor mi-am luat toată nădejdea. Doar tu să fii mai viteaz, dar parcă tot nu-mi vine a crede. Însă, dacă vrei şi vrei numaidecît să te duci, eu nu te opresc, dar mi-i nu cumva să te întîlneşti cu scîrba în drum şi să dai şi tu cinstea pe ruşine, c-apoi atunci curat îţi spun că nu mai ai ce căuta la casa mea.

— Apoi dă, tată, omul e dator să se încerce. Am să pornesc şi eu într-un noroc, şi cum a da Dumnezeu! Numai, te rog dă-mi calul, armele şi hainele cu care ai fost dumneata mire, ca să mă pot duce.

Craiul, auzind aceasta, parcă nu i-a prea venit la socoteală, şi încreţind din sprîncene, a zis:

— Hei, hei! dragul tatii, cu vorba aceasta mi-ai adus aminte de cîntecul cela:

Voinic tînăr, cal bătrîn,
Greu se-ngăduie la drum!

D-apoi, calului meu de pe atunci cine mai ştie unde i-or fi putrezind ciolanele! Că doar nu era să trăiască un veac de om. Cine ţi-a vîrît în cap şi una ca aceasta, acela încă-i unul... Ori vorba ceea: Pesemne umbli după cai morţi să le iei potcoavele.

— Tată, atîta cer şi eu de la dumneata. Acum, ori c-a fi trăind calul, ori că n-a fi trăind, aceasta mă priveşte pe mine; numai vreau să ştiu dacă mi-l dai ori ba.

— Din partea mea, dat să-ţi fie, dragul tatii, dar mi-i de-a mirarea de unde ai să-l iei, dacă n-are fiinţă pe lume.

— Despre aceasta nu mă plîng eu, tată, bine că mi l-ai dat; de unde-a fi, de unde n-a fi, dacă l-oi găsi, al meu să fie.

Şi atunci, odată se suie în pod şi coboară de-acolo un căpăstru, un frîu, un bici şi o şa, toate colbăite, sfarogite şi vechi ca pămîntul. Apoi mai scoate dintr-un gherghir nişte straie foarte vechi, un arc, nişte săgeţi, un paloş şi un buzdugan, toate pline de rugină, şi se apucă de le grijeşte bine şi le pune deoparte.

Pe urmă umple o tava cu jăratic, se duce cu dînsa la herghelie şi o pune jos între cai. Şi atunci, numai iaca ce iese din mijlocul hergheliei o răpciugă de cal, grebănos, dupuros şi slab, de-i numărai

coastele; şi venind de-a dreptul la tava, apucă o gură de jaratic.

Fiul craiului îi şi trage atunci cu frîul în cap, zicînd:

— Ghijoagă uricioasă ce eşti, din toţi caii, tocmai tu te-ai găsit să mănînci jaratic? De te-a împinge păcatul să mai vii o dată, vai de steaua ta are să fie!

Apoi începe a purta caii încolo şi încoace, şi numai iaca slăbătura cea de cal iar se repede şi apucă o gură de jaratic. Fiul craiului îi mai trage şi atunci un frîu în cap, cît ce poate, şi apoi iar începe a purta caii de colo pînă colo, să vadă nu cumva a veni alt cal să mănînce jaratic. Şi numai iaca, şi a treia oară, tot gloaba cea de cal vine şi începe a mînca la jaratic, de n-a mai rămas. Atunci fiul craiului, mînios, îi mai trage un frîu, iar cît se poate, apoi îl prinde în căpăstru şi, punîndu-i frîul în cap, zice în gîndul său: „Să-l ieu, ori să-i dau drumul? Mă tem că m-oi face de rîs. Decît cu aşa cal, mai bine pedestru.”

Şi cum sta el în cumpene să-l ieie, să nu-l ieie, calul se şi scutură de trei ori, şi îndată rămîne cu părul lins-prelins şi tînăr ca un tretin, de nu era alt mînzoc mai frumos în toată herghelia. Şi apoi, uitîndu-se ţintă în ochii fiului de crai, zice:

— Sui pe mine, stăpîne, şi ţine-te bine!

Fiul craiului, punîndu-i zabala în gură, încalecă, şi atunci calul o dată zboară cu dînsul pînă la nouri şi apoi se lasă în jos ca o săgeată. După aceea mai zboară încă o dată pînă la lună şi iar se lasă în jos mai iute decît fulgerul. Şi unde nu mai zboară şi a treia oară pînă la soare şi, cînd se lasă jos, întreabă:

— Ei, stăpîne, cum ţi se pare? Gîndit-ai vrodată că ai să ajungi:

Soarele
Cu picioarele,
Luna
Cu mîna

Şi prin nouri să cauţi cununa?

— Cum să mi se pară, dragul meu tovarăş? Ia, m-ai băgat în toate grozile morţii, căci, cuprins de ameţală, nu mai ştiam unde mă găsesc şi cît pe ce erai să mă prăpădeşti.

— Ia, aşa am ameţit şi eu, stăpîne, cînd mi-ai dat cu frîul în cap să mă prăpădeşti, şi cu asta am vrut să-mi răstorc cele trei lovituri. Vorba ceea: una pentru alta. Acum cred că mă cunoşti şi de urît şi de frumos, şi de bătrîn şi de tînăr, şi de slab şi de puternic; de-aceea mă fac iar cum m-ai văzut în herghelie, şi de-acum înainte sînt gata să te întovărăşesc oriunde mi-i porunci, stăpîne. Numai să-mi spui dinainte cum să te duc: ca vîntul ori ca gîndul?

— De mi-i duce ca gîndul, tu mi-i prăpădi, iar de mi-i duce ca vîntul, tu mi-i folosi, căluţul meu, zise fiul craiului.

— Bine, stăpîne. Acum sui pe mine fără grijă şi hai să te duc unde vrei.

Fiul craiului, încălecînd, îl netezeşte pe coamă şi zice:

— Hai, căluţul meu!

Atunci calul zboară lin ca vîntul, şi cînd vîntul au aburit, iaca şi ei la craiul în ogradă au sosit.

— Bun sosit la noi, voinice! zise craiul, cam cu jumătate de gură. Dar aista cal ţi l-ai ales?...

— Apoi dă, tată, cum a da tîrgul şi norocul; am de trecut prin multe locuri şi nu vreau să mă ieie oamenii la ochi. M-oi duce şi eu cît călare, cît pe jos, cum oi putea.

Şi zicînd aceste, pune tarniţa pe cal, anină armele la oblînc, îşi ie merinde şi bani de ajuns, schimburi în desagi şi o ploscă plină cu apă. Apoi sărută mîna tată-său, primind carte de la dînsul către împăratul, zice rămas bun fraţilor săi şi a treia zi către sară porneşte şi el, mergînd din pasul calului. Şi merge el, şi merge, pînă ce înnoptează bine. Şi, cînd

prin dreptul podului, numai iaca îi iese şi lui ursul înainte, mornăind înfricoşat. Calul atunci dă năvală asupra ursului, şi fiul craiului, ridicînd buzduganul să deie, numai iaca ce aude glas de om zicînd:

— Dragul tatii, nu da, că eu sînt.

Atunci fiul craiului descalecă, şi tată-său, cuprinzîndu-l în braţe, îl sărută şi-i zice:

— Fătul meu, bun tovarăş ţi-ai ales; de te-a învăţat cineva, bine ţi-a priit, iar de-ai făcut-o din capul tău, bun cap ai avut. Mergi de-acum tot înainte, că tu eşti vrednic de împărat. Numai ţine minte sfatul ce-ţi dau: în călătoria ta ai să ai trebuinţă şi de răi şi de buni, dar să te fereşti de omul roş, iară mai ales de cel spîn, cît îi putea; să n-ai de-a face cu dînşii, căci sînt foarte şugubeţi. Şi, la toată întîmplarea, calul, tovarăşul tău, te-a mai sfătui şi el ce ai să faci, că de multe primejdii m-a scăpat şi pe mine în tinereţele mele! Na-ţi acum şi pielea asta de urs, că ţi-a prinde bine vreodată.

Apoi, dezmierdînd calul, îi mai sărută de cîteva ori pe amîndoi şi le zice:

— Mergeţi în pace, dragii mei. De-acum înainte, Dumnezeu ştie cînd ne-om mai vede!...

Fiul craiului atunci încalecă, şi calul, scuturîndu-se, mai arată-se o dată tînăr, cum îi plăcea craiului, apoi face o săritură înapoi şi una înainte şi:

Se cam mai duc la împărăţie,
Dumnezeu să ne ţie,
Că cuvîntul din poveste,
Înainte mult mai este.

Şi merg ei o zi, şi merg două, şi merg patruzeci şi nouă, pînă ce de la o vreme le intră calea în codru şi atunci numai iaca ce le iesă înainte un om spîn şi zice cu îndrăzneală fiului de crai:

— Bun întîlnişul, voinice! Nu ai trebuinţă de slugă la drum? Prin locurile iestea e cam greu de

călătorit singur; nu cumva să-ţi iasă vro dihanie ceva înainte şi să-ţi scurteze cărările. Eu cunosc bine pe-aici, şi poate mai încolo să ai nevoie de unul ca mine.

— Poate să am, poate să n-am, zise fiul craiului, uitîndu-se ţintă în ochii spînului, dar acum deodată mă las în voia întîmplării.

Şi apoi, dînd pinteni calului, porneşte. Mai merge el înainte prin codru cît merge şi, la o strîmtoare, numai iaca ce spînul iar îi iesă înainte, prefăcut în alte straie, şi zice cu glas supţiratic şi necunoscut:

— Bună calea, drumeţule!

— Bună să-ţi fie inima, cum ţi-i căutătura! zise fiul craiului.

— Cît despre inima mea, s-o dea Dumnezeu oricui, zice spînul oftînd... Numai ce folos? Omul bun n-are noroc; asta-i ştiută. Rogu-te, să nu-ţi fie cu supărare, drumeţule, dar fiindcă a venit vorba de-aşa, îţi spun, ca la un frate, că din cruda copilărie slujesc prin străini, şi încaltea nu mi-ar fi ciudă, cînd n-aş vrea să mă dau la treabă, căci cu munca m-am trezit. Dar aşa, muncesc, muncesc, şi nu s-alege nimica de mine, pentru că tot de stăpîni calici mi-am avut parte. Şi vorba ceea: La calic slujeşti, calic rămîi. Cînd aş da o dată peste un stăpîn cum gîndesc eu, n-aş şti ce să-i fac să nu-l smintesc. Nu cumva ai trebuinţă de slugă, voinice? Cum te văd, sameni a avea său la rărunchi. De ce te scumpeşti pentru nimica toată şi nu-ţi iei o slugă vrednică, ca să-ţi fie mînă de ajutor la drum? Locurile aiestea sînt şugubeţe; de unde ştii cum vine întîmplarea, şi, Doamne fereşte, să nu-ţi cadă greu singur...

— Acum deodată încă tot nu, zise fiul craiului cu mîna pe buzdugan; m-oi mai sluji şi eu singur, cum oi putea.

Şi, dînd iar pinteni calului, porneşte mai răpede. Şi mergînd el tot înainte prin codri întunecoşi, de la un loc se închide calea şi încep a i se încurca cărările,

încît nu se mai pricepe fiul craiului acum încotro să apuce şi pe unde să meargă.

— Ptiu, drace! iaca în ce încurcătură am intrat! Asta-i mai rău decît poftim la masă, zise el. Nici tu sat, nici tu tîrg, nici tu nimica. De ce mergi înainte, numai peste pustietăţi dai; parcă a pierit sămînţa omenească de pe faţa pămîntului. Îmi pare rău că n-am luat măcar spînul cel de-al doilea cu mine. Dacă s-a aruncat în partea mîne-sa, ce-i vinovat el? Tata aşa a zis, însă, la mare nevoie, ce-i de făcut? vorba ceea: Rău-i cu rău, dar e mai rău făr' de rău.

Şi tot horhăind el cînd pe o cărare, cînd pe un drum părăsit, numai iaca ce iar îi iese spînul înainte, îmbrăcat altfel şi călare pe un cal frumos, şi, prefăcîndu-şi glasul, începe a căina pe fiul craiului, zicînd:

— Sărmane omule, rău drum ai apucat! Se vede că eşti străin şi nu cunoşti locurile pe aici. Ai avut mare noroc de mine, de n-ai apucat a coborî priporul ista, că erai prăpădit. Ia, colo devale, în înfundătura ceea, un taur grozav la mulţi bezmetici le-a curmat zilele. Şi eu, mai dăunăzi, cît mă vezi de voinic, de-abia am scăpat de dînsul, ca prin urechile acului. Întoarce-te înapoi, ori, dacă ai de dus înainte, ie-ţi în ajutor pe cineva. Chiar şi eu m-aş tocmi la dumneata, dacă ţi-a fi cu plăcere.

— Aşa ar trebui să urmez, om bun, zise fiul craiului, dar ţi-oi spune drept: tata mi-a dat în grijă, cînd am pornit de-acasă, ca să mă feresc de omul roş, iară mai ales de cel spîn, cît oi putea; să n-am de-a face cu dînşii nici în clin, nici în mînecă; şi dacă n-ai fi spîn, bucuros te-aş tocmi.

— Hei, hei, călătorule, dacă ţi-i vorba de-aşa, ai să-ţi rupi ciochinele umblînd şi tot n-ai să găseşti slugă cum cauţi dumneata, că pe-aici sînt numai oameni spîni. Ş-apoi, cînd este la adecălea, te-aş întreba, ca ce fel de zăticneală ai putea să întîmpini

din pricina asta? Pesemne n-ai auzit vorba ceea: că, de păr şi de coate-goale nu se plînge nimene. Şi cînd nu sînt ochi negri, săruţi şi albaştri! Aşa şi dumneata: mulţămeşte lui Dumnezeu că m-ai găsit şi tocmeşte-mă. Şi dacă-i apuca o dată a te deprinde cu mine, ştiu bine că n-am să pot scăpa uşor de dumneata, căci aşa sînt eu în felul meu, ştiu una şi bună: să-mi slujesc stăpînul cu dreptate. Hai nu mai sta la îndoială, că mă tem să nu ne-apuce noaptea pe aici. Şi cînd ai avea încaltea un cal bun, calea-valea, dar cu smîrţogul ista îţi duc vergile.

— Apoi dă, spînule, nu ştiu cum să fac, zise fiul craiului. Din copilăria mea sînt deprins a asculta de tată şi tocmindu-te pe tine, parcă-mi vine nu ştiu cum. Dar, fiindcă mi-au mai ieşit pînă acum înainte încă doi spîni, şi cu tine al treilea, apoi mai îmi vine a crede că aiasta-i ţara spînilor, şi n-am încotro; mort-copt, trebuie să te ieu cu mine, dacă zici că ştii bine locurile pe aici.

Şi din două vorbe fiul craiului îl tocmeşte şi după aceea pornesc împreună să iasă la drum, pe unde arată spînul. Şi mergînd ei o bucată bună, spînul se preface că-i o sete şi cere plosca cu apă de la stăpînu-său. Fiul craiului i-o dă, şi spînul, cum o pune la gură, pe loc o şi ia, oţerindu-se, şi varsă toată apa dintr-însa. Fiul craiului zice atunci supărat:

— Dar bine, spînule, de ce te apuci? Nu vezi că pe aici e mare lipsă de apă? Şi pe arşiţa asta o să ne uscăm de sete.

— Să avem iertare, stăpîne Apa era bîhlită şi ne-am fi putut bolnăvi. Cît despre apă bună, nu vă îngrijiţi; acum avem să dăm peste o fîntînă cu apă dulce şi rece ca gheaţa. Acolo vom poposi puţin, oi clătări plosca bine ş-oi umple-o cu apă proaspătă, ca să avem la drum, căci mai încolo nu prea sînt fîntîni, şi, din partea apei, mi se pare că i-om duce dorul. Şi cîrnind pe o cărare, mai merg ei oleacă înainte, pînă

ce ajung într-o poiană, şi numai iaca ce dau de o fîntînă cu ghizdele de stejar şi cu un capac deschis în lături. Fîntîna era adîncă şi nu avea nici roată, nici cumpănă, ci numai o scară de coborît pînă la apă.

— Ei, ei, spînule, acum să te văd cît eşti de vrednic! zise fiul craiului. Spînul atunci zîmbeşte puţin şi, coborîndu-se în fîntînă, umple întîi plosca şi o pune la şold. Apoi, mai stînd acolo în fund pe scară, aproape de faţa apei, zice:

— Ei, da' ce răcoare-i aici!

Chima răului
Pe malul pîrăului!

Îmi vine să nu mai ies afară. Dumnezeu să uşureze păcatele celui cu fîntîna, că bun lucru a mai făcut. Pe arşiţele ieste, o răcoreală ca asta mult plăteşte!

Mai şede el acolo puţin şi apoi iese afară, zicînd:

— Doamne, stăpîne, nu ştii cît mă simţesc de uşor; parcă îmi vine să zbor, nu altceva! Ia vîră-te şi dumneata oleacă, să vezi cum ai să te răcoreşti: aşa are să-ţi vie de îndămînă după asta, de are să ţi se pară că eşti uşor cum îi pana...

Fiul craiului, boboc în felul său la trebi de aieste, se potriveşte spînului şi se bagă în fîntînă, fără să-i trăsnească prin minte ce i se poate întîmpla. Şi cum sta şi el acolo de se răcorea, spînul face tranc! capacul pe gura fîntînii. Apoi se suie deasupra lui şi zice cu glas răutăcios:

— Alelei! fecior de om viclean ce te găseşti; tocmai de ceea ce te-ai păzit n-ai scăpat. Ei, că bine mi te-am căptuşit! Acum să-mi spui tu cine eşti, de unde vii şi încotro te duci, că, de nu, acolo îţi putrezesc ciolanele!

Fiul craiului ce era să facă? Îi spune toate cu de-amănuntul, căci, dă, care om nu ţine la viaţă înainte de toate?

— Bine, atîta am vrut să aflu din gura ta, pui de viperă ce mi-ai fost, zice atunci spînul: numai cată să fie aşa, că, de te-oi prinde cu oca mică, greu are să-ţi cadă. Chiar acum aş putea să te omor în voia cea bună, dar mi-i milă de tinereţele tale... Dacă vrei să mai vezi soarele cu ochii şi să mai calci pe iarbă verde, atunci jură-mi-te pe ascuţişul paloşului tău că mi-i da ascultare şi supunere întru toate, chiar şi-n foc de ţi-aş zice să te arunci. Şi de azi înainte, eu să fiu în locul tău nepotul împăratului, despre care mi-ai vorbit, iară tu, sluga mea; şi atîta vreme să ai a mă sluji, pînă cînd îi muri şi iar îi învia. Şi oriunde vei merge cu mine, nu care cumva să bleşteşti din gură cătră cineva despre ceea ce a urmat între noi, că te-am şters de pe faţa pămîntului. Îţi place aşa să mai trăieşti, bine-de-bine; iară de nu, spune-mi verde în ochi, ca să ştiu ce leac trebuie să-ţi fac...

Fiul craiului, văzîndu-se prins în cleşte şi fără nici o putere, îi jură credinţă şi supunere întru toate, lăsîndu-se în ştirea lui Dumnezeu, cum a vrea el să facă. Atunci spînul pune mîna pe cartea, pe banii şi pe armele fiului de crai şi le ie la sine; apoi îl scoate din fîntînă şi-i dă paloşul să-l sărute, ca semn de pecetluirea jurămîntului, zicînd:

— De-acum înainte să ştii că te cheamă *Harap-Alb*; aista ţi-i numele, şi altul nu.

După aceasta încalecă, fiecare pe calul său, şi pornesc, spînul înainte, ca stăpîn, Harap-Alb în urmă, ca slugă, mergînd spre împărăţie, Dumnezeu să ne ţie, că cuvîntul din poveste, înainte mult mai este. Şi merg ei, şi merg, cale lungă să le-ajungă, trecînd peste nouă mări, peste nouă ţări şi peste nouă ape mari, şi într-o tîrzie vreme ajung la împărăţie. Şi cum ajung, spînul se înfăţişază înaintea împăratului cu carte din partea

craiului. Şi împăratul Verde, cetind cartea, arde de bucurie că i-a venit nepotul, şi pe dată îl şi face cunoscut curţii şi fetelor sale, care îl primesc cu toată cinstea cuvenită unui fiu de crai şi moştenitor al împăratului.

Atunci spînul, văzînd că i s-au prins minciunile de bune, cheamă la sine pe Harap-Alb şi-i zice cu asprime:

— Tu să şezi la grajd nedezlipit şi să îngrijeşti de calul meu ca de ochii din cap, că de-oi veni pe-acolo şi n-oi găsi trebile făcute după plac, vai de pielea ta are să fie. Dar pînă atunci, na-ţi o palmă, ca să ţii minte ce ţi-am spus. Băgat-ai în cap vorbele mele?

— Da, stăpîne, zise Harap-Alb, lăsînd ochii în jos. Şi, ieşind, porneşte la grajd.

Cu asta a voit spînul să-şi arate arama şi să facă pe Harap-Alb ca să-i ieie şi mai mult frica. Fetele împăratului, întîmplîndu-se de faţă cînd a lovit spînul pe Harap-Alb, li s-au făcut milă de dînsul şi au zis spînului cu binişorul:

— Vere, nu faci bine ceea ce faci. Dacă este că a lăsat Dumnezeu să fim mai mari peste alţii, ar trebui să avem milă de dînşii, că şi ei, sărmanii, sînt oameni!

— Hei, dragele mele vere, zice spînul cu viclenia lui obicinuită, dumneavoastră încă nu ştiţi ce-i pe lume. Dacă dobitoacele n-ar fi fost înfrînate, de demult ar fi sfîşiet pe om. Şi trebuie să ştiţi că şi între oameni cea mai mare parte sînt dobitoace, care trebuiesc ţinuţi din frîu, dacă ţi-i voia să faci treabă cu dînşii.

Ei apoi... zi că nu-i lumea de-apoi! Să te ferească Dumnezeu cînd prinde mămăliga coajă. Vorba ceea:

Dă-mi, Doamne, ce n-am avut,
Să mă mier ce m-a găsit.

Fetele atunci au luat altă vorbă, dar din inima lor nu s-a şters purtarea necuviincioasă a spînului, cu

toate îndreptările şi înrudirea lui, pentru că bunătatea nu are de-a face cu răutatea. Vorba ceea:

Viţa de vie tot în vie,
Iară viţa de boz, tot răgoz.

Şi din ceasul acela, au început a vorbi ele în de ele, că spînul de fel nu samănă în partea lor, nici la chip, nici la bunătate; şi că Harap-Alb, sluga lui, are o înfăţişare mult mai plăcută şi samănă a fi mult mai omenos. Pesemne inima le spunea că spînul nu le este văr, şi de-aceea nu-l puteau mistui. Aşa îl urîse ele de tare acum, că, dacă ar fi fost în banii lor, s-ar fi lepădat de spîn ca de Ucigă-l crucea. Dar nu aveau ce să facă de împăratul, ca să nu-i aducă supărare. Amu întru una din zile, cum şedea spînul la ospăţ împreună cu moşu-său, cu verele sale şi cu alţii, cîţi se întîmplase, li s-au adus mai la urmă la masă şi nişte sălăţi foarte minunate. Atunci împăratul zice spînului:

— Nepoate, mai mîncat-ai sălăţi de aceste de cînd eşti?

— Ba nu, moşule, zice spînul; tocmai eram să vă întreb de unde le aveţi, că tare-s bune!... O haraba întreagă aş fi în stare să mănînc, şi parcă tot nu m-aş sătura.

— Te crede moşul, nepoate, dar cînd ai şti cu ce greutate se capătă! Pentru că numai în grădina ursului, dacă-i fi auzit de dînsa, se află sălăţi de aceste, şi mai rar om care să poată lua dintr-însele şi să scape cu viaţă. Între toţi oamenii din împărăţia mea, numai un pădurar se bizuieşte la treaba asta. Şi acela, el ştie ce face, ce drege, de-mi aduce din cînd în cînd aşa, cîte puţine, de poftă.

Spînul, voind să piardă acum pe Harap-Alb cu orice preţ, zise împăratului:

— Doamne, moşule, de nu mi-a aduce sluga mea sălăţi de aceste şi din piatra seacă, mare lucru să fie!

— Ce vorbeşti, nepoate, zise împăratul, unul ca dînsul, şi încă necunoscător de locurile acestea, cum crezi că ar putea face această slujbă? Doar de ţi-i greu de viaţa lui.

— Ia las', moşule, nu-i duce grija; pun rămăşag că are să-mi aducă sălăţi întocmai ca aceste, şi încă multe, că ştiu eu ce poate el.

Ş-odată cheamă spînul pe Harap-Alb şi-i zice răstit:

— Acum degrabă să te duci cum îi şti tu şi să-mi aduci sălăţi de aceste din grădina ursului. Hai, ieşi răpede şi porneşte, că nu-i vreme de pierdut. Dar nu cumva să faci de altfel, că nici în borta şoarecului nu eşti scăpat de mine.

Harap-Alb iese mîhnit, se duce în grajd şi începe a-şi netezi calul pe coamă, zicînd:

— Ei, căluţul meu, cînd ai şti tu în ce necaz am intrat! Sfînt să fie rostul tătîne-meu, că bine m-a învăţat! Aşa-i că, dacă n-am ţinut samă de vorbele lui, am ajuns slugă la dîrloagă şi acum, vrînd-nevrînd, trebuie s-ascult, că mi-i capul în primejdie?

— Stăpîne, zise atunci calul, de-acum înainte, ori cu capul de piatră, ori cu piatra de cap, tot atîta-i; fii o dată bărbat şi nu-ţi face voie rea. Încalecă pe mine, şi hai! Ştiu eu unde te-oi duce, şi mare-i Dumnezeu, ne-a scăpa el şi din aceasta!

Harap-Alb, mai prinzînd oleacă la inimă, încalecă şi se lasă în voia calului, unde vrea el să-l ducă.

Atunci calul porneşte la pas, pînă ce iese mai încolo, ca să nu-i vadă nimene. Apoi îşi arată puterile sale zicînd:

— Stăpîne, ţine-te bine pe mine, că:

Am să zbor lin ca vîntul,
Să cutreierăm pămîntul.

Mare-i Dumnezeu şi meşteru-i dracul. Helbet! vom putea veni de hac şi spînului celuia; nu i-i vremea trecută.

Şi odată zboară calul cu Harap-Alb pînă la nouri, apoi o ia de-a curmezişul pămîntului:

Pe deasupra codrilor,
Peste vîrful munţilor,
Peste apa mărilor.

Şi după aceea se lasă încet-încet într-un ostrov mîndru din mijlocul unei mări, lîngă o căsuţă singuratică, pe care era crescut nişte muşchi pletos de o podină de gros, moale ca mătasa şi verde ca buratecul.

Atunci Harap-Alb descalecă şi, spre mai mare mirarea lui, numai iaca îl întîmpină în pragul uşii cerşitoarea căreia-i dăduse el un ban de pomană, înainte de pornirea lui de acasă.

— Ei, Harap-Alb, aşa-i că ai venit la vorbele mele, că deal cu deal se ajunge, dar încă om cu om? Află acum că eu sînt Sfînta Duminică şi ştiu ce nevoie te-a adus pe la mine. Spînul vrea să-ţi răpuie capul cu orice chip şi de-aceea te-a trămis să-i aduci sălăţi din grădina ursului, dar i-or da ele odată pe nas... Rămîi aici în astă-noapte, ca să văd ce-i de făcut.

Harap-Alb rămîne bucuros, mulţămind Sfintei Duminici pentru buna găzduire şi îngrijirea ce are de el.

— Fii încredinţat că nu eu, ci puterea milosteniei şi inima ta cea bună te ajută, Harap-Alb, zice Sfînta Duminică ieşind şi lăsîndu-l în pace să se liniştească.

Şi cum iese Sfînta Duminică afară, odată şi porneşte desculţă prin rouă, de culege o poală de somnoroasă, pe care o fierbe la un loc cu o vadră de lapte dulce şi cu una de miere şi apoi ia mursa aceea şi iute se duce de o toarnă în fîntîna din grădina

ursului, care fîntînă era plină cu apă pînă la gură. Şi mai stînd Sfînta Duminică oleacă în preajma fîntînei, numai iaca ce vede că vine ursul cu o falcă în cer şi cu una în pămînt, mornăind înfricoşat. Şi cum ajunge la fîntînă, cum începe a bea lacom la apă şi a-şi linge buzele de dulceaţa şi bunătatea ei. Şi mai stă din băut, şi iar începe a mornăi; şi iar bea cîte un răstimp, şi iar mornăieşte, pînă ce, de la o vreme, încep a-i slăbi puterile şi, cuprins de ameţeală pe loc cade jos şi doarme mort, de puteai să tai lemne pe dînsul.

Atunci Sfînta Duminică, văzîndu-l aşa, într-o clipă se duce şi, deşteptînd pe Harap-Alb chiar în miezul nopţii, îi zice:

— Îmbracă-te iute în pielea cea de urs, care o ai de la tată-tău, apucă pe ici tot înainte, şi cum îi ajunge în răscrucile drumului, ai să şi dai de grădina ursului. Atunci sai răpede înlăuntru de-ţi ia sălăţi într-ales, şi cîte-i vrea de multe, căci pe urs l-am pus eu la cale. Dar, la toată întîmplarea, de-i vedea şi-i vedea că s-a trezit şi năvăleşte la tine, zvîrle-i pielea cea de urs şi apoi fugi încoace spre mine cît îi putea.

Harap-Alb face cum îi zice Sfînta Duminică. Şi cum ajunge în grădină, odată începe a smulge la sălăţi într-ales şi leagă o sarcină mare, mare, cît pe ce să n-o poată ridica în spinare. Şi cînd să iasă cu dînsa din grădină, iaca ursul se trezeşte, şi după dînsul, Gavrile! Harap-Alb, dacă vede reaua, i-aruncă pelea cea de urs, şi apoi fuge cît ce poate cu sarcina în spate, tot înainte la Sfînta Duminică, scăpînd cu obraz curat. După aceasta, Harap-Alb, mulţămind Sfintei Duminici pentru binele ce i-a făcut, îi sărută mîna, apoi îşi ie sălăţile şi, încălecînd, porneşte spre împărăţie, Dumnezeu să ne ţie, că cuvîntul din poveste, înainte mult mai este. Şi mergînd tot cum s-a dus, de la o vreme ajunge la împărăţie şi dă sălăţile în mîna spînului. Împăratul şi fetele sale, văzînd aceasta, le-a fost de-a mirarea. Atunci spînul zice îngîmfat:

— Ei, moşule, ce mai zici?

— Ce să zic, nepoate? Ia, cînd aş avea eu o slugă ca aceasta, nu i-aş trece pe dinainte.

— D-apoi de ce mi l-a dat tata de-acasă? Numai de vrednicia lui, zise spînul; căci altfel nu-l mai luam după mine, ca să-mi încurce zilele.

La vreo cîteva zile după aceasta, împăratul arată spînului nişte pietre scumpe, zicînd:

— Nepoate, mai văzut-ai pietre nestimate aşa de mari şi frumoase ca acestea de cînd eşti?

— Am văzut eu, moşule, felurite pietre scumpe, dar ca aceste, drept să-ţi spun, n-am văzut. Oare pe unde se pot găsi aşa pietre?

— Pe unde să se găsească, nepoate! Ia, în pădurea cerbului. Şi cerbul acela este bătut tot cu pietre scumpe, mult mai mari şi mai frumoase decît aceste. Mai întîi, cică are una în frunte, de străluceşte ca un soare. Dar nu se poate apropia nimeni de cerb, căci este solomonit şi nici un fel de armă nu-l prinde; însă el, pe care l-a zări, nu mai scapă cu viaţă. De-aceea fuge lumea de dînsul de-şi scoate ochii; şi nu numai atîta, dar chiar cînd se uită la cineva, fie om sau orice dihanie a fi, pe loc rămîne moartă. Şi cică o mulţime de oameni şi de sălbătăciuni zac fără suflare în pădurea lui numai din astă pricină; se vede că este solomonit, întors de la ţîţă, sau dracul mai ştie ce are de-i aşa de primejdios, Dar cu toate aceste, trebuie să ştii, nepoate, că unii oameni îs mai a dracului decît dracul; nu se astîmpără nici în ruptul capului; măcar că au păţit multe, tot cearcă prin pădurea lui, să vadă, nu l-or putea găbui cumva? Şi care dintre ei are îndrăzneală mare şi noroc şi mai mare, umblînd pe acolo, găseşte din întîmplare cîte o piatră de aceste, picată de pe cerb, cînd se scutură el la şepte ani o dată şi apoi aceluia om nu-i trebuie altă negustorie mai bună. Aduce piatra la mine şi i-o plătesc cît nu face; ba încă sînt bucuros că o pot căpăta. Şi află,

nepoate, că asemine pietre fac podoaba împărăţiei mele, nu se găsesc altele mai mari şi mai frumoase decît aceste la nici o împărăţie, şi de-aceea s-a dus vestea despre ele în toată lumea. Mulţi împăraţi şi crai înadins vin să le vadă, şi li-i de-a mirarea de unde le am.

— Doamne, moşule, zise atunci spînul, să nu te superi, dar nu ştiu ce fel de oameni fricoşi aveţi pe aici. Eu pun rămăşag pe ce vrei că sluga mea are să-mi aducă pielea cerbului aceluia, cu cap cu tot, aşa împodobit cum este.

Ş-odată cheamă spînul pe Harap-Alb şi-i zice:

— Du-te în pădurea cerbului cum îi şti tu, şi măcar fă pe dracul în patru, sau orice-i face, dar numaidecît să-mi aduci pielea cerbului, cu cap cu tot, aşa bătute cu pietre scumpe, cum se găsesc. Şi doar te-a împinge păcatul să clinteşti vreo piatră din locul său, iară mai ales aceea mare din fruntea cerbului, c-apoi atîta ţi-i leacul! Hai, porneşte iute, că nu-i vreme de pierdut!

Harap-Alb vede el bine unde merge treaba, că doar nu era din butuci; dar neavînd încotro, iese mîhnit, se duce iar în grajd la cal şi, netezindu-l pe coamă, îi zice:

— Dragul meu căluţ, la grea belea m-a vîrît iar spînul. De-oi mai scăpa şi din asta cu viaţă, apoi tot mai am zile de trăit. Dar nu ştiu, zău, la cît mi-a sta norocul!

— Nu-i nimica, stăpîne, zise calul. Capul de-ar fi sănătos, că belelele curg gîrlă. Poate ai primit poruncă să jupeşti piatra morii şi să duci pielea la împărăţie...

— Ba nu, căluţul meu; alta şi mai înfricoşată, zise Harap-Alb.

— Vorbă să fie, stăpîne, că tocmala-i gata, zise calul. Nu te teme, ştiu eu năzdrăvănii de ale spînului; şi, să fi vrut, de demult i-aş fi făcut pe obraz, dar lasă-l

să-şi mai joace calul. Ce gîndeşti? Şi unii ca aceştia sînt trebuitori pe lume cîteodată, pentru că fac pe oameni să prindă la minte... Zi şi dumneata că ai avut să tragi un păcat strămoşesc. Vorba ceea: „Părinţii mănîncă aguridă, şi fiilor li se strepezesc dinţii”. Hai, nu mai sta la gînduri; încalecă pe mine şi pune-ţi nădejdea în Dumnezeu, că mare-i puterea lui; nu ne-a lăsa el să suferim îndelung. Cum vrei? „Ce-i e scris omului în frunte-i e pus”. Dar mare-i Cel-de-sus! S-or sfîrşi ele şi aceste de la o vreme...

Harap-Alb atunci încalecă, şi calul porneşte la pas, pînă ce iese mai încolo departe, ca să nu-i ieie lumea la ochi. Şi apoi, încordîndu-se şi scuturîndu-se o dată voiniceşte, iară şi-arată puterile sale zicînd:

— Ţine-te zdravăn, stăpîne, că iar am să zbor:

În înaltul ceriului,
Văzduhul pămîntului;
Pe deasupra codrilor,
Peste vîrful munţilor,
Prin ceaţa măgurilor,
Spre noianul mărilor,
La crăiasa zînelor,
Minunea minunilor,
Din ostrovul florilor.

Şi zicînd aceste, odată şi zboară cu Harap-Alb

În înaltul ceriului,
Văzduhul pămîntului;

şi o ia de-a curmeziş:

De la nouri cătră soare,
Printre lună şi luceferi,
Stele mîndre lucitoare,

şi apoi se lasă lin ca vîntul:

În ostrovul florilor,
La crăiasa zînelor,

Minunea minunilor.

Şi cînd vîntul au aburit, iaca şi ei la Sfînta Duminică iar au sosit. Sfînta Duminică era acasă, şi cum a văzut pe Harap-Alb poposind la uşa ei, pe loc l-a întîmpinat şi i-a zis cu blîndeţă:

— Ei, Harap-Alb, aşă-i că iar te-a ajuns nevoia de mine?

— Aşa este, măicuţă, răspunse Harap-Alb, cufundat în gînduri şi galbăn la faţă, de parcă-i luase pînza de pe obraz. Spînul vrea să-mi răpuie capul cu orice preţ.

Şi de-aş muri mai degrabă, să scap odată de zbucim; decît aşa viaţă, mai bine moarte de o mie de ori!

— Vai de mine şi de mine, Harap-Alb, zise Sfînta Duminică, parcă nu te-aş fi crezut aşa slab de înger, dar, după cît văd, eşti mai fricos decît o femeie. Hai, nu mai sta ca o găină plouată. Rămîi la mine în astă-noapte şi ţi-oi da eu vrun ajutor. Mare-i Dumnezeu! N-a mai fi el după gîndul spînului. Însă mai rabdă şi tu, fătul meu, că mult ai avut de răbdat şi puţin mai ai. Pîn-acum ţ-a fost mai greu, dar de-acum înainte tot aşa are să-ţi fie, pînă ce-i ieşi din slujba spînului, de la care ai să tragi încă multe necazuri, dar ai să scapi din toate cu capul teafăr, pentru că norocul te ajută.

— Poate aşa să fie, măicuţă, zise Harap-Alb, dar prea multe s-au îngrămădit deodată pe capul meu.

— Cîte a dat Dumnezeu, Harap-Alb, zise Sfînta Duminică; aşa a trebuit să se întîmple, şi n-ai cui bănui: pentru că nu-i după cum gîndeşte omul, ci-i după cum vrea Domnul. Cînd vei ajunge şi tu odată mare şi tare, îi căuta să judeci lucrurile de-a fir-a-păr şi vei crede celor asupriţi şi necăjiţi, pentru că ştii acum ce e necazul. Dar pînă atunci, mai rabdă, Harap-Alb, căci cu răbdarea îi frigi pielea.

Harap-Alb, nemaiavînd ce zice, mulţămeşte lui Dumnezeu, şi de bine şi de rău, şi Sfîntei Duminici pentru buna găzduire şi ajutorul făgăduit.

— Ia, acum mai vii de-acasă, fătul meu! Zică cine-a zice şi cum a vre să zică, dar cînd este să dai peste păcat, dacă-i înainte, te sileşti să-l ajungi, iar dacă-i în urmă, stai şi-l aştepţi. Mă rog, ce mai la deal la vale? Aşa e lumea asta şi, de-ai face ce-ai face, rămîne cum este ea; nu poţi s-o întorci cu umărul, măcar să te pui în ruptul capului. Vorba ceea: „Zi-i lume şi te mîntuie". Dar ia să lăsăm toate la o parte şi, pînă la una la alta, hai să vedem ce-i de făcut cu cerbul, că spînul te-a fi aşteptînd cu nerăbdare. Şi, dă, stăpîn nu-i? Trebuie să-l asculţi. Vorba ceea: „Leagă calul unde zice stăpînul".

Şi odată scoate Sfînta Duminică obrăzarul şi sabia lui Statu-Palmă-Barbă-Cot, de unde le avea şi, dîndu-le lui Harap-Alb, zice:

— Ţine aceste, că au să-ţi fie de mare trebuinţă unde mergem. Şi chiar haidem, cu ajutorul Domnului, să isprăvim odată şi trebuşoara asta.

Şi pe la cîntatul cucoşilor se ie Sfînta Duminică împreună cu Harap-Alb şi se duc în pădurea cerbului. Şi cum ajung în pădure, sapă o groapă adîncă de un stat de om, lîngă un izvor, unde în fiecare zi pe la amiază venea cerbul de bea apă, apoi se culca acolo pe loc şi dormea cît un bei, pînă ce asfinţea soarele. Şi după aceea, sculîndu-se, o lua în porneală şi nu mai da pe la izvor iar pînă a doua zi pe la amiază.

— Ei, ei! acum groapa este gata, zise Sfînta Duminică. Tu, Harap-Alb, rămîi aici într-însa, toată ziua, şi iaca ce ai de făcut: pune-ţi obrăzarul cum se pune, iară sabia să n-o slăbeşti din mînă; şi de-amiază, cînd a veni cerbul aici la izvor să beie apă şi s-a culca ş-a adormi, cu ochii deschişi, cum i-i feliuşagul, tu, îndată ce li-i auzi horăind, să ieşi încetişor şi să potriveşti aşa ca să-i zbori capul dintr-o singură

lovitură de sabie, şi apoi răpede să te arunci în groapă şi să şezi acolo într-însa pînă după asfinţitul soarelui. Capul cerbului are să te strige pînă atunci mereu, pe nume, ca să te vadă, dar tu nu cumva să te îndupleci de rugămintea lui şi să te iţeşti la dînsul, că are un ochi otrăvit şi, cînd l-a pironi spre tine, nu mai trăieşti. Însă cum a asfinţi soarele să ştii că a murit cerbul. Şi atunci să ieşi fără frică, să-i jupeşti pielea, iară capul să-l iei aşa întreg, cum se găseşte, şi apoi să vii pe la mine. Şi aşa, Sfînta Duminică se ia, şi se întoarnă singură acasă. Iară Harap-Alb rămîne de pîndă în groapă. Şi, cînd pe la amiază numai iaca ce aude Harap-Alb un muget înnăduşit: cerbul venea boncăluind. Şi ajungînd la izvor, odată şi începu a bea hîlpav la apă rece; apoi mai boncăluieşte, şi iară mai bea cîte un răstimp, şi iar mai boncăluieşte, şi iar mai bea, pînă ce nu mai poate. După aceea începe a-şi arunca ţărnă după cap, ca buhaiul, şi apoi, scurmînd de trei ori cu piciorul în pămînt, se tologeşte jos pe pajişte, acolo pe loc, mai rumegă el cît mai rumegă, şi pe urmă se aşterne pe somn, şi unde nu începe a mîna porcii la jir.

Harap-Alb, cum îl aude horăind, iese afară încetişor şi, cînd îl croieşte o dată cu sabia pe la mijlocul gîtului, îi şi zboară capul cît colo de la trup şi Harap-Alb se aruncă fără sine în groapă, după cum îl povăţuise Sfînta Duminică. Atunci sîngele cerbului odată a şi-nceput a curge gîlgîind şi a se răspîndi în toate părţile, îndreptîndu-se şi năboind în groapă peste Harap-Alb, de cît pe ce era să-l înece. Iară capul cerbului, zvîrcolindu-se dureros, striga cu jale, zicînd:

— Harap-Alb, Harap-Alb! De nume ţi-am auzit, dar de văzut nu te-am văzut. Ieşi numai oleacă să te văd încaltea, vrednic eşti de comoara ce ţi-o las, şi apoi să mor cu plăcere, dragul meu!

Dar Harap-Alb tăcea molcum şi de-abia îşi putea descleşta picioarele din sîngele închegat, care era

mai-mai să umple groapa. În sfîrşit, mai strigă el, capul cerbului, cît mai strigă, însă Harap-Alb nici nu răspunde, nici se arată, şi de la o vreme se face tăcere. Şi aşa, după asfinţitul soarelui, Harap-Alb iese din groapă, jupeşte pielea cerbului cu băgare de samă, să nu smintească vreo piatră din locul ei, apoi iea capul întreg, aşa cum se găsea, şi se duce la Sfînta Duminică.

— Ei, Harap-Alb, zise Sfînta Duminică, aşă-i că am scos-o la capăt şi pe asta?

— Aşa; cu ajutorul lui Dumnezeu şi cu al sfinţiei-voastre, răspunse Harap-Alb, am izbutit, măicuţă, să facem şi acum pe cheful spînului, rămînere-aş păgubaş de dînsul să rămîn, şi să-l văd cînd mi-oi vedea ceafa; atunci, şi nici atunci, că tare mi-i negru înaintea ochilor!

— Lasă-l, Harap-Alb, în plata lui Dumnezeu, că şi-a da el spînul peste om vrodată; pentru că nu-i nici o faptă fără plată, zise Sfînta Duminică. Mergi de i le du şi pe acestea, că i-or rămîne ele de cap odată.

Atunci Harap-Alb, mulţămind Sfintei Duminici, îi sărută mîna, apoi încalecă pe cal şi porneşte tot cum a venit, mergînd spre împărăţie, Dumnezeu să ne ţie, că cuvîntul din poveste, înainte mult mai este... Şi pe unde trecea, lumea din toate părţile îl înghesuia: pentru că piatra cea mare din capul cerbului strălucea de se părea că Harap-Alb soarele cu el îl ducea.

Mulţi crai şi împăraţi ieşeau înaintea lui Harap-Alb, şi care dincotro îl ruga, unul să-i deie bănărit cît a cere el, altul să-i deie fata şi jumătate de împărăţie; altul să-i deie fata şi împărăţia întreagă pentru asemenea odoare. Dar Harap-Alb ca de foc se ferea, şi urmîndu-şi calea înainte, la stăpînu-său le ducea.

Şi întru una din seri, cum şedea spînul împreună cu moşu-său şi cu verele sale sus într-un foişor, numai iaca, ce zăresc în depărtare un sul de raze scînteietoare, care venea înspre dînşii; şi de ce se

apropia, de ce lumina mai tare, de îi fura vederile. Şi deodată toată suflarea s-a pus în mişcare: lumea de pe lume, fiind în mare nedumerire, aleargă să vadă ce minune poate să fie. Şi cînd colo, cine era? Harap-Alb, care venea în pasul calului, aducînd cu sine pielea şi capul cerbului pe care le-a şi dat în mîna spînului.

La vederea acestei minunăţii, toţi au rămas încremeniţi şi, uitîndu-se unii la alţii, nu ştiau ce să zică. Pentru că în adevăr era şi lucru de mirare!

Dar spînul, cu viclenia sa obişnuită, nu-şi pierde cumpătul. Şi, luînd vorbă, zice împăratului:

— Ei, moşule, ce mai zici? Adeveritu-s-au vorbele mele?

— Ce să mai zic, nepoate? răspunse împăratul uimit. Ia, să am eu o slugă aşa de vrednică şi credincioasă ca Harap-Alb, aş pune-o la masă cu mine, că mult preţuieşte omul acesta!

— Ba să-şi puie pofta-n cui! răspunse spînul cu glas răutăcios. Asta n-aş face-o eu de-ar mai fi el pe cît este; doar nu-i frate cu mama, să-l pun în capul cinstei. Eu ştiu, moşule, că sluga-i slugă şi stăpînu-i stăpîn; s-a mîntuit vorba. Na, na, na! d-apoi pentru vrednicia lui mi l-a dat tata, căci altfel de ce l-aş fi luat cu mine. Hei, hei! Nu ştiţi dumneavoastră ce poama dracului e Harap-Alb aista! Pînă l-am dat la brazdă, mi-am stupit sufletul cu dînsul. Numai eu îi vin de hac. Vorba ceea: „Frica păzeşte bostănăria”. Alt stăpîn în locul meu nu mai face brînză cu Harap-Alb cît îi lumea şi pămîntul. Ce te potriveşti, moşule? Cum văd eu, dumneata prea între în voia supuşilor. De-aceea nu-ţi dau cerbii pietre scumpe şi urşii sălăţi. Mie unuia ştiu că nu-mi suflă nimene în borş: cînd văd că mîţa face mărazuri, ţ-o strîng de coadă, de mănîncă şi mere pădureţe, căci n-are încotro... Dacă ţ-a ajuta Dumnezeu să mă rînduieşti mai degrabă în locul dumitale, îi vedea, moşule dragă, ce prefacere are să ieie împărăţia; n-or mai şedea lucrurile tot aşa

moarte cum sînt. Pentru că ştii vorba ceea: „Omul sfinţeşte locul”... Fost-ai şi dumneata la tinereţe, nu zic. Dar acum îţi cred. Dă, bătrîneţe nu-s? Cum n-or sta trebile baltă!

În sfîrşit, spînului îi mergea gura ca pupăza, de-a ameţit pe împăratul, încît a uitat şi de Harap-Alb, şi de cerb, şi de tot.

Fetele împăratului însă priveau la verişor... cum priveşte cînele pe mîţă, şi li era drag ca sarea-n ochi, pentru că le spunea inima ce om fără de lege este spînul. Dar cum erau să iasă ele cu vorba înaintea tatălui lor? Spînul n-avea de cine... Vorba ceea: „Găsise un sat fără cîni şi se primbla fără băţ”, că alta, ce pot să zic?

La vreo cîteva zile după asta, împăratul făcu un ospăţ foarte mare în cinstea nepotu-său, la care ospăţ au fost poftiţi cei mai străluciţi oaspeţi: împăraţi, crai, voievozi, căpitanii oştirilor, mai-marii oraşelor şi alte feţe cinstite.

În ziua de ospăţ, fetele împăratului s-au pus cu rugăminte pe lîngă spîn, să deie voie lui Harap-Alb ca să slujească şi el la masă. Spînul, neputîndu-le strica hatîrul, chemă pe Harap-Alb de faţă cu dînsele şi-i învoi aceasta, însă cu tocmală ca în tot timpul ospăţului să steie numai la spatele stăpînu-său şi nici măcar să-şi ridice ochii la ceilalţi meseni, că de l-oi vedea obrăznicindu-se cumva, acolo pe loc îi şi tai capul.

— Auzit-ai ce am spus, slugă netrebnică! zise spînul, arătînd lui Harap-Alb tăiuşul paloşului pe care jurase credinţă şi supunere spînului la ieşirea din fîntînă.

— Da, stăpîne, răspunse Harap-Alb cu umilinţă, sînt gata la porunca luminării-voastre.

Fetele împăratului au mulţumit spînului şi pentru atîta. Amu, tocmai pe cînd era temeiul mesei, şi oaspeţii, tot gustînd vinul de bun, începuse a se

chiurchiului cîte oleacă, numai iaca o pasere măiastră se vede bătînd la fereastră şi zicînd cu glas muieratic:

— Mîncaţi, beţi şi vă veseliţi, dar de fata împăratului Roş nici nu gîndiţi!

Atunci, deodată, tuturor mesenilor pe loc li s-a stricat cheful şi au început a vorbi care ce ştia şi cum îi ducea capul: unii spuneau că împăratul Roş, avînd inimă haină, nu se mai satură de a vărsa sînge omenesc; alţii spuneau că fata lui este o farmazoană cumplită, şi că din pricina ei se fac atîtea jertfe; alţii întăreau spusele celorlalţi, zicînd că chiar ea ar fi venit în chip de pasere de a bătut acum la fereastră, ca să nu lese şi aici lumea în pace. Alţii ziceau că, oricum ar fi, doar paserea aceasta nu-i lucru curat; şi că trebuie să fie un trimis de undeva, numai pentru a iscodi casele oamenilor. Alţii mai fricoşi îşi stupeau în sîn, menind-o ca să se întoarcă pe capul aceluia care a trimis-o. În sfîrşit, unii spuneau într-un fel, alţii în alt fel, şi multe se ziceau pe seama fetei împăratului Roş, dar nu se ştia care din toate acele vorbe este cea adevărată.

Spînul, după ce-i ascultă pe toţi cu luare-aminte, clătină din cap şi zise:

— Rău e cînd ai a face tot cu oameni care se tem şi de umbra lor! Dumneavoastră, cinstiţi oaspeţi, se vede că paşteţi boboci, de nu vă pricepeţi al cui fapt e acesta.

Şi atunci spînul răpede îşi aţinteşte privirile asupra lui Harap-Alb şi, nu ştiu cum, îl prinde zîmbind.

— Aşa... slugă vicleană ce-mi eşti!? Vra să zică tu ai ştiinţă de asta şi nu mi-ai spus. Acum degrabă să-mi aduci pe fata împăratului Roş, de unde ştii şi cum îi şti tu. Hai, porneşte! Şi nu cumva să faci de altfel, că te-ai dus de pe faţa pămîntului!

Atunci Harap-Alb, ieşind plin de mîhnire, se duce în grajd la cal şi, netezindu-l pe coamă şi sărutîndu-l, zice:

— Dragul meu tovarăş, la grea nevoie m-a băgat iar spînul! Amu a scornit alta: cică să-i aduc pe fata împăratului Roş de unde-oi şti. Asta-i curat vorba ceea:

„Poftim, pungă, la masă,
Dacă ţi-ai adus de-acasă”.

Se vede că mi s-a apropiet funia la par. Cine ştie ce mi s-a mai întîmpla! Cu spînul tot am dus-o cum am dus-o, cîne-cîneşte, pînă acum. Dar cu omul roş nu ştiu, zău, la cît mi-a sta capul. Ş-apoi, unde s-a fi găsind acel împărat Roş şi fata lui, care cică este o farmazoană cumplită, numai cel-de-pe-comoară a fi ştiind! Parcă dracul vrăjeşte, de n-apuc bine a scăpa din una şi dau peste alta. Se vede că m-a născut mama într-un ceas rău, sau nu ştiu cum să mai zic, ca să nu greşesc înaintea lui Dumnezeu. Mă pricep eu tare bine ce ar trebui să fac, ca să se curme odată toate aceste. Dar m-am deprins a tîrî după mine o viaţă ticăloasă. Vorba ceea: „Să nu dea Dumnezeu omului cît poate el suferi”.

— Stăpîne, zise atunci calul, nechezînd cu înfocare, nu te mai olicăi atîta. După vreme rea, a fi el vreodată şi senin. Dac-ar sta cineva să-şi facă samă de toate cele, cum chiteşti dumneata, apoi atunci ar trebui să vezi tot oameni morţi pe toate cărările... Nu fi aşa de nerăbdător! De unde ştii că nu s-or schimba lucrurile în bine şi pentru dumneata? Omul e dator să se lupte cît a putea cu valurile vieţii, căci ştii că este o vorbă: „Nu aduce anul ce aduce ceasul”. Cînd sînt zile şi noroc, treci prin apă şi prin foc şi din toate scapi nevătămat. Vorba cîntecului:

Fă-mă, mamă, cu noroc,

Şi măcar m-aruncă-n foc.

Las' pe mine, stăpîne, că ştiu eu pe unde te-oi duce la împăratul Roş, pentru că m-au mai purtat odată păcatele pe acolo cu tatu-tău, în tinereţele lui. Hai, încalecă pe mine şi ţine-te bine, că acum am să-mi arăt puterile chiar de aici, de pe loc, în ciuda spînului, ca să-i punem venin la inimă.

Harap-Alb atunci încalecă, şi calul, nechezînd o dată puternic, zboară cu dînsul:

În înaltul ceriului,
Văzduhul pămîntului,

şi o ia de-a curmeziş:

De la nouri cătră soare,
Pintre lună şi luceferi,
Stele mîndre lucitoare.

Şi apoi, de la o vreme, începe a se lăsa lin ca vîntul, şi luînd de-a lung pămîntul, merg spre împărăţie, Dumnezeu să ne ţie, că cuvîntul din poveste, înainte mult mai este.

Dar ia să vedem, ce se mai petrece la masă după ducerea lui Harap-Alb?

„Hei, hei! zise spînul în sine, tremurînd de ciudă. Nu te-am ştiut eu că-mi eşti de aceştia, că de mult îţi făceam felul!... Dar trăind şi nemurind, te-oi sluji eu, măi badeo!... Paloşul ista are să-ţi ştie de ştire...”

— Ei, vedeţi, moşule şi cinstiţi meseni, cum hrăneşti pe dracul, fără să ştii cu cine ai de-a face? Dacă nu-s şi eu un puişor de om în felul meu, dar tot m-a tras Harap-Alb pe şfară! Bine-a zis cine-a zis: „Că unde-i cetatea mai tare, acolo bate dracul război mai puternic” .

În sfîrşit, împăratul, fetele sale şi toţi oaspeţii rămaseră încremeniţi. Spînul, bodrogănind din gură, nu ştia cum să-şi ascundă ura, iară Harap-Alb, îngrijit

de ce i s-ar mai putea întîmpla în urmă, mergea tot înainte prin locuri pustii şi cu greu de străbătut.

Şi cînd să treacă un pod peste o apă mare, iaca o nuntă de furnici trecea şi ea tocmai atunci podul. Ce să facă Harap-Alb? Stă el oleacă şi se sfătuieşte cu gîndul: „Să trec peste dînsele, am să omor o mulţime; să dau prin apă, mă tem că m-oi îneca, cu cal cu tot. Dar tot mai bine să dau prin apă, cum a da Dumnezeu, decît să curm viaţa atîtor gîzuliţe nevinovate”. Şi zicînd Doamne-ajută, se aruncă cu calul în apă, o trece înot dincolo, la cela mal, fără primejdie şi apoi îşi ie drumul înainte. Şi cum mergea el, numai iaca i se înfăţoşează o furnică zburătoare, zicînd:

— Harap-Alb, fiindcă eşti aşa de bun, de ţi-a fost milă de viaţa noastră, cînd treceam pe pod, şi nu ne-ai stricat veselia, vreu să-ţi fac şi eu un bine: na-ţi aripa asta, şi cînd îi avea vreodată nevoie de mine, să dai foc aripii, şi atunci eu împreună cu tot neamul meu avem să-ţi venim în ajutor.

Harap-Alb, strîngînd aripa cu îngrijire, mulţumeşte furnicii pentru ajutorul făgăduit şi apoi porneşte tot înainte.

Şi mai merge el cît merge, şi numai iaca ce aude o bîzîitură înăduşită. Se uită el în dreapta, nu vede nimica; se uită în stînga, nici atîta; şi cînd se uită în sus, ce să vadă? Un roi de albine se învîrtea în zbor pe deasupra capului său şi umblau bezmetice de colo pînă colo, neavînd loc unde să se aşeze. Harap-Alb, văzîndu-le aşa, i se face milă de dînsele şi, luîndu-şi pălăria din cap, o pune pe iarbă la pămînt, cu gura-n sus, şi apoi el se dă într-o parte. Atunci, bucuria albinelor: se lasă jos cu toatele şi se adună ciotcă în pălărie. Harap-Alb, aflîndu-se cu părere de bine despre asta, aleargă în dreapta şi în stînga şi nu se lasă pînă ce găseşte-un buştihan putregăios, îl scobeşte cu ce poate şi-i face urdiniş; după aceea aşază nişte ţepuşi într-însul, îl freacă pe dinăuntru cu

cătuşnică, cu sulcină, cu mătăciune, cu poala sîntă-Măriei şi cu alte buruiene mirositoare şi prielnice albinelor şi apoi, luîndu-l pe umăr, se duce la roi, răstoarnă albinele frumuşel din pălărie în buştihan, îl întoarce binişor cu gura în jos, îi pune deasupra nişte captălani, ca să nu răzbată soarele şi ploaia înlăuntru, şi apoi, lăsîndu-l acolo pe cîmp, între flori, îşi caută de drum. Şi cum mergea el, mulţumit de sine pentru această facere de bine, numai iaca i se înfăţoşază înainte crăiasa albinelor, zicîndu-i:

— Harap-Alb, pentru că eşti aşa de bun şi te-ai ostenit de ne-ai făcut adăpost, vreu să-ţi fac şi eu un bine în viaţa mea; na-ţi aripa asta şi, cînd îi avea vreodată nevoie de mine, aprinde-o, şi eu îndată am să-ţi vin întru ajutor.

Harap-Alb, luînd aripa cu bucurie, o strînge cu îngrijire; apoi mulţămind crăiesei pentru ajutorul făgăduit, porneşte, urmîndu-şi calea tot înainte.

Mai merge el cît merge şi cînd, la poalele unui codru, numai iaca ce vede o dihanie de om, care se pîrpălea pe lîngă un foc de douăzeci şi patru de stînjini de lemne şi tot atunci striga, cît îl lua gura, că moare de frig. Şi-apoi, afară de aceasta, omul acela era ceva de spăriet: avea nişte urechi clăpăuge şi nişte buzoaie groase şi dăbălăzate. Şi cînd sufla cu dînsele, cea de deasupra se răsfrîngea în sus peste scăfîrlia capului, iar cea de desupt atîrna în jos, de-i acoperea pîntecele. Şi, ori pe ce se oprea suflarea lui, se punea promoroaca mai groasă de-o palmă. Nu era chip să te apropii de dînsul, că aşa tremura de tare, de parcă-l zghihuia dracul. Şi dac-ar fi tremurat numai el, ce ţi-ar fi fost? Dar toată suflarea şi făptura de prinprejur îi ţineau hangul: vîntul gemea ca un nebun, copacii din pădure se văicărau, pietrele ţipau, vreascurile ţiuiau şi chiar lemnele de pe foc pocneau de ger. Iară veveriţele, găvozdite una peste alta în scorburi de copaci, suflau în unghii şi plîngeau în

pumni, blăstemîndu-şi ceasul în care s-au născut. Mă rog, foc de ger era: ce să vă spun mai mult! Harap-Alb, numai o ţîră cît a stat de s-a uitat, a făcut ţurţuri la gură şi, neputîndu-şi stăpîni rîsul, zise cu mirare:

— Multe mai vede omul acesta cît trăieşte! Măi tartorule, nu mînca haram şi spune drept, tu eşti Gerilă! Aşă-i că taci?... Tu trebuie să fii, pentru că şi focul îngheaţă lîngă tine, de arzuliu ce eşti.

— Rîzi tu, rîzi, Harap-Alb, zise atunci Gerilă tremurînd, dar, unde mergi, fără de mine n-ai să poţi face nimica.

— Hai şi tu cu mine, dacă vrei, zise Harap-Alb; de-abia te-i mai încălzi mergînd la drum, căci nu e bine cînd stai locului.

Gerilă atunci se ie cu Harap-Alb şi pornesc împreună. Şi mergînd ei o bucată înainte, Harap-Alb vede altă drăcărie şi mai mare: o namilă de om mînca brazdele de pe urma a 24 de pluguri şi tot atunci striga în gura mare că crapă de foame.

— Ei, apoi să nu bufneşti de rîs?! zise Harap-Alb. Măi, măi, măi! că multe-ţi mai văd ochii! Pesemne c-aista-i Flămînzilă, foametea, sac fără fund sau cine mai ştie ce pricopsală a fi, de nu-l mai poate sătura nici pămîntul.

— Rîzi tu, rîzi, Harap-Alb, zice atunci Flămînzilă, dar, unde mergeţi voi, fără de mine n-aveţi să puteţi face nici o ispravă.

— Dacă-i aşa, hai şi tu cu noi, zise Harap-Alb, că doar n-am a te duce în spinare...

Flămînzilă atunci se ie după Harap-Alb şi pornesc tustrei înainte. Şi mai mergînd ei o postată, numai iaca Harap-Alb vede altă minunăţie şi mai mare: o arătare de om băuse apa de la 24 de iazuri şi o gîrlă pe care umblau numai 500 de mori şi tot atunci striga în gura mare că se usucă de sete.

— Măi, da' al dracului onànie de om e şi acesta! zise Harap-Alb. Grozav burdăhan şi nesăţios gîtlej, de

nu pot să-i potolească setea nici izvoarele pămîntului; mare ghiol de apă trebuie să fie în maţele lui! Se vede că acesta-i prăpădenia apelor, vestitul Setilă, fiul Secetei, născut în zodia răţelor şi împodobit cu darul suptului.

— Rîzi tu, rîzi, Harap-Alb, zise atunci Setilă, căruia începu a-i ţîşni apa pe nări şi pe urechi, ca pe nişte lăptoace de mori, dar, unde vă duceţi voi, fără de mine degeaba vă duceţi.

— Hai şi tu cu noi, dacă vrei, zise Harap-Alb; deabia nu te-i mai linciuri atîta în cele ape, îi scăpa de blăstemul broaştelor şi-i da răgaz morilor să umble, că destul ţi-ai făcut mendrele pînă acum. Că, Doamne iartă-mă, îi face broaşte în pîntece de atîta apă!

Setilă atunci se ia după Harap-Alb şi pornesc tuspatru înainte. Şi mai mergînd ei o bucată, numai iaca ce vede Harap-Alb altă minunăţie şi mai minunată: o schimonositură de om avea în frunte numai un ochi, mare cît o sită, şi, cînd îl deschidea, nu vedea nimica; da chior peste ce apuca. Iară cînd îl ţinea închis, dar fie zi, dar fie noapte, spunea că vede, cu dînsul şi în măruntaiele pămîntului.

— Iaca, începu el a răcni ca un smintit, toate lucrurile mi se arată găurite, ca sitişca, şi străvezii, ca apa cea limpede; deasupra capului meu văd o mulţime nenumărată de văzute şi nevăzute; văd iarba cum creşte din pămînt; văd cum se răstogoleşte soarele după deal; luna şi stelele cufundate în mare; copacii cu vîrful în jos, vitele cu picioarele în sus şi oamenii umblînd cu capul între umere; văd, în sfîrşit, ceea ce n-aş mai dori să vadă nimene, pentru a-şi osteni vederea: văd nişte guri căscate uitîndu-se la mine şi nu-mi pot da samă de ce vă miraţi aşa, mira-v-aţi de... frumuseţe-vă!

Harap-Alb atunci se bate cu mîna peste gură şi zice:

— Doamne fereşte de omul nebun, că tare-i de jălit, sărmanul! Pe de-o parte îţi vine a rîde şi pe de alta îţi vine a-l plînge. Dar se vede că aşa l-a lăsat Dumnezeu. Poate că acesta-i vestitul Ochilă, frate cu Orbilă, văr primar cu Chiorilă, nepot de soră lui Pîndilă, din sat de la Chitilă, peste drum de Nimerilă. Ori din tîrg de la Să-l-caţi, megieş cu Căutaţi şi de urmă nu-i mai daţi. Mă rog, unu-i Ochilă pe faţa pămîntului, care vede toate şi pe toţi altfel de cum vede lumea cealaltă; numai pe sine nu se vede cît e de frumuşel. Parcă-i un boţ, chilimboţ boţit, în frunte cu un ochi, numai să nu fie de diochi!

— Rîzi tu, rîzi, Harap-Alb, zise atunci Ochilă, uitîndu-se închiorchioşat, dar, unde te duci, fără de mine rău are să-ţi cadă. Fata împăratului Roş nu se capătă aşa de lesne cum crezi tu. Din gardul Oancei ţi-a da-o împăratul, dacă n-oi fi şi eu pe-acolo.

— Hai şi tu cu noi, dacă vrei, zise Harap-Alb, că doar n-avem a te duce de mînă, ca pe un orb...

Ochilă atunci se ia şi el după Harap-Alb şi pornesc tuscinci înainte. Şi mai mergînd ei o bucată, numai iaca ce vede Harap-Alb altă bîzdîganie şi mai şi: o pocitanie de om umbla cu arcul după vînat pasări. Ş-apoi, chitiţi că numai în arc se închia tot meşteşugul şi puterea omului aceluia? Ţi-ai găsit! Avea un meşteşug mai drăcos şi o putere mai pe sus decît îşi poate dracul închipui; cînd voia, aşa se lăţea de tare, de cuprindea pămîntul în braţe. Şi altă dată, aşa se deşira şi se lungea de grozav, de ajungea cu mîna la lună, la stele, la soare şi cît voia de sus. Şi dacă se întîmpla să nu nimerească paserile cu săgeata, ele tot nu scăpau de dînsul; ţi le prindea cu mîna din zbor, le răsucea gîtul cu ciudă şi apoi le mînca aşa, crude, cu pene cu tot. Chiar atunci avea un vrav de paseri dinainte şi ospăta dintr-însele cu lăcomie, ca un vultan hămisit. Harap-Alb, cuprins de mirare, zise:

— Dar oare pe acesta cum mama dracului l-a fi mai chemînd?!

— Zi-i pe nume, să ţi-l spun, răspunse atunci Ochilă, zîmbind pe sub musteţe.

— Dar te mai duce capul ca să-l botezi? Să-i zici Păsărilă... nu greşeşti; să-i zici Lăţilă... nici atîta; să-i zici Lungilă... asemene; să-i zici Păsări-Lăţi-Lungilă, mi se pare că e mai potrivit cu năravul şi apucăturile lui, zise Harap-Alb, înduioşat de mila bietelor paseri. Se vede că acesta-i vestitul Păsări-Lăţi-Lungilă, fiul săgetătorului şi nepotul arcaşului; brîul pămîntului şi scara ceriului; ciuma zburătoarelor şi spaima oamenilor, că altfel nu te pricepi cum să-i mai zici.

— Rîzi tu de mine, rîzi, Harap-Alb, zise atunci Păsări-Lăţi-Lungilă, dar mai bine ar fi să rîzi de tine, căci nu ştii ce păcat te paşte. Chiteşti că fata împăratului Roş numai aşa se capătă? Poate n-ai ştiinţă ce vidmă de fată e aceea: cînd vrea, se face pasere măiastră, îţi arată coada, şi ie-i urma dacă poţi! De n-a fi şi unul ca mine pe-acolo, degeaba vă mai bateţi picioarele ducîndu-vă.

— Hai şi tu cu noi, dacă vrei, zise atunci Harap-Alb, de-abia mi-i lua pe Gerilă de ţuluc şi l-îi purta cu nasul pe la soare, doar s-a încălzi cîtuşi decît şi n-a mai clănţăni atîta din măsele, ca un cocostîrc de cei bătrînicioşi, că parcă mă strînge în spate cînd îl văd aşa.

Păsări-Lăţi-Lungilă se ia atunci după Harap-Alb şi pornesc ei tusşese înainte. Şi pe unde treceau, pîrjol făceau: Gerilă potopea pădurile prin ardere. Flămînzilă mînca lut şi pămînt amestecat cu humă şi tot striga că moare de foame. Setilă sorbea apa de prin bălţi şi iazuri, de se zbăteau peştii pe uscat şi ţipa şerpele în gura broaştei de secetă mare ce era pe acolo. Ochilă vedea toate cele ca dracul, şi numai îngheţai ce da dintr-însul:

Că e laie,

Că-i bălaie;
Că e ciută,
Că-i cornută.

Mă rog, nebunii de-a lui:

Cîte-n lună şi în stele,
De-ţi venea să fugi de ele,
Sau să rîzi ca un nebun,
Credeţi-mă ce vă spun!

În sfîrşit, Păsări-Lăţi-Lungilă ademenea zburătoarele şi, jumulite, nejumulite, ţi le păpa pe rudă pe sămînţă, de nu se mai stăvea nimene cu păseri pe lîngă casă de răul lui.

Numai Harap-Alb nu aducea nici o supărare. Însă, ca tovarăş, era părtaş la toate: şi la pagubă, şi la cîştig, şi prietenos cu fiecare, pentru că avea nevoie de dînşii în călătoria sa la împăratul Roş, care, zice, cică era un om pîclişit şi răutăcios la culme; nu avea milă de om nici cît de un cîne. Dar vorba ceea: „La unul fără suflet trebuie unul fără de lege”. Şi gîndesc eu că din cinci nespălaţi cîţi merg cu Harap-Alb, i-a veni el vreunul de hac; ş-a mai da împăratul Roş şi peste oameni, nu tot peste butuci, ca pînă atunci. Dar iar mă întorc şi zic: mai ştii cum vine vremea?

Lumea asta e pe dos,
Toate merg cu capu-n jos;
Puţini suie, mulţi coboară,
Unul macină la moară.

Ş-apoi acel unul are atunci în mînă şi pînea, şi cuţitul şi taie de unde vrea şi cît îi place, tu te uiţi şi n-ai ce-i face. Vorba ceea: „Cine poate, oase roade; cine nu, nici carne moale”. Aşa şi Harap-Alb şi cu ai săi; poate-or izbuti să ieie fata împăratului Roş, poate nu, dar acum, deodată, ei se tot duc înainte şi, mai la urmă, cum le-a fi norocul. Ce-mi pasă mie? Eu sînt dator să spun povestea şi vă rog să ascultaţi.

Amu Harap-Alb şi cu ai săi mai merg ei cît merg şi, într-o tîrzie vreme, ajung la împărăţie, Dumnezeu să ne ţie, că cuvîntul din poveste, înainte mult mai este. Şi cum ajung, odată întră buluc în ogradă, tusşese, Harap-Alb înainte şi ceilalţi în urmă, care de care mai chipos şi mai îmbrăcat, de se tîrîiau aţele şi curgeau oghelele după dînşii, parcă era oastea lui Papuc Hogea Hogegarul.

Şi atunci, Harap-Alb se şi înfăţişază înaintea împăratului Roş, spunîndu-i de unde, cum, cine şi pentru ce anume au venit. Împăratului i-a fost de-a mirarea, văzînd că nişte golani au asemenea îndrăzneală, de vin cu neruşinare să-i ceară fata, fie din partea oricui ar fi. Dar, nevoind a le strica inima, nu le spune nici da, nici ba, ci le dă răspuns ca să rămîie peste noapte acolo, şi pînă mîni dimineaţă s-a mai gîndi el ce trebuie să facă... Şi pe altă parte, împăratul odată cheamă în taină pe un credincios al său şi dă poruncă să-i culce în casa cea de aramă înfocată, ca să doarmă pentru veşnicie, după cum păţise şi alţi peţitori, poate mai ceva decît aceştia.

Atunci credinciosul împăratului se duce răpede şi dă foc casei celei de aramă pe dedesupt, cu 24 de stînjini de lemne, de se face casa roşă cum e jăraticul. Apoi, cum înserează, vine şi pofteşte pe oaspeţi la culcare. Gerilă atunci, năzdrăvan cum era el, cheamă pe tovarăşii săi deoparte şi le zice încetişor:

— Măi, nu cumva să vă împingă Mititelul să intraţi înaintea mea unde ne-a duce omul ţapului celui roş, că nu mai ajungeţi să vedeţi ziua de mîne. Doar unu-i împăratul Roş, vestit prin meleagurile aceste pentru bunătatea lui cea nepomenită şi milostivirea lui cea neauzită. Îl ştiu eu cît e de priitor şi de darnic la spatele altora. Numai de nu i-ar muri mulţi înainte! să trăiască trei zile cu cea de-alaltăieri! D-apoi fetişoara lui; a zis dracul şi s-a făcut: bucăţică ruptă tată-său în picioare, ba încă şi mai şi. Vorba ceea:

„Capra sare masa, şi iada sare casa”. Dar las', că ş-au găsit ei omul! De nu le-oi veni eu de hac în astă-noapte, nici mama dracului nu le mai vine!

— Aşa gîndesc şi eu, zise Flămînzilă; ş-a pus el, împăratul Roş, boii în cîrd cu dracul, dar are să-i scoată fără coarne.

— Ba mi se pare c-a da el şi teleagă, şi plug, şi otic, şi tot, numai să scape de noi, zise Ochilă.

— Ia ascultaţi, măi! zise Gerilă. „Vorba lungă, sărăcia omului”. Mai bine haidem la culcare, că ne aşteaptă omul împăratului cu masa întinsă, cu făcliile aprinse şi cu braţele deschise. Hai! Ascuţiţi-vă dinţii şi porniţi după mine.

Şi odată pornesc ei, teleap, teleap, teleap! Şi, cum ajung în dreptul uşii, se opresc puţin. Atunci Gerilă suflă de trei ori cu buzişoarele sale cele iscusite, şi casa rămîne nici fierbinte, nici rece, cum e mai bine de dormit într-însa. Apoi intră cu toţii înlăuntru, se tologeşte care unde apucă şi... tac mă cheamă. Iară credinciosul împăratului, încuind uşa pe dinafară cu răpegiune, le zice cu răutate:

— Las', că v-am găsit eu ac de cojoc! De-acum dormiţi, dormire-aţi somnul cel de veci, că v-am aşternut eu bine. Vă veţi face voi scrum pînă mîne dimineaţă.

Apoi îi lasă acolo şi el se duce în treaba lui. Dar Harap-Alb şi cu ai săi nici nu bindiseau de asta; ei, cum au dat de căldurică, pe loc li s-au muiet ciolanele şi au început a se întinde şi a se hîrjoni în ciuda fetei împăratului Roş. Ba încă Gerilă se întindea de căldură, de-i treceau genunchele de gură. Şi hojma morocănea pe ceilalţi, zicînd:

— Numai din pricina voastră am răcit casa; căci pentru mine era numai bună cum era. Dar aşa păţeşti dacă te iei cu nişte bicisnici. Las', că v-a mai păli el berechetul acesta de altă dată! Ştii că are haz şi asta? Voi să vă lăfăiţi şi să huzuriţi de căldură, iară eu să

crăp de frig. Buuună treabă! Să-mi dau eu liniştea mea pentru hatîrul nu ştiu cui? Acuş vă tîrnăiesc prin casă, pe rudă pe sămînţă; încaltea să nu se aleagă nimica nici de somnul meu, dar nici de al vostru.

— Ia tacă-ţi gura, măi Gerilă! ziseră ceilalţi. Acuş se face ziuă, şi tu nu mai stincheşti cu braşoave de-ale tale. A dracului lighioaie mai eşti! Destul acum, că ne-ai făcut capul călindar. Cine-a mai dori să facă tovărăşie cu tine aibă-şi parte şi poarte-ţi portul. Că pe noi ştiu că ne-ai ameţit. Are cineva cap să se liniştească de răul tău? I-auzi-l-ăi: parcă-i o moară hodorogită. Numai gura lui se aude în toate părţile. Hojma tolocăneşte pentru nimica toată, curat ca un nebun. Tu, măi, eşti bun de trăit numai în pădure, cu lupii şi cu urşii, dar nu în case împărăteşti şi între nişte oameni cumsecade.

— Ia ascultaţi, măi, dar de cînd aţi pus voi stăpînire pe mine? zise Gerilă. Apoi nu mă faceţi din cal măgar, că vă veţi găsi mantaua cu mine. Eu îs bun cît îs bun, dar şi cînd m-a scoate cineva din răbdare, apoi nu-i trebuie nici ţigan de laie împotriva mea.

— Zău, nu şuguieşti, măi Buzilă? Da' amarnic mai eşti la viaţă; cînd te mînii, faci sînge-n baligă, zise Flămînzilă. Tare-mi eşti drag!... Te-aş vîrî în sîn, dar nu încapi de urechi... Ia mai bine ogoieşte-te oleacă şi mai strînge-ţi buzişoarele acasă; nu de altă, dar să nu-ţi pară rău pe urmă, că doar nu eşti numai tu în casa asta.

— Ei, apoi! Vorba ceea: „Fă bine, să-ţi auzi rău”, zise Gerilă. Dacă nu v-am lăsat să intraţi aici înaintea mea, aşa mi se cade; ba încă şi mai rău decît aşa. Cine-a face de altă dată ca mine, ca mine să păţească.

— Ai dreptate, măi Gerilă, numai nu te cauţi, zise Ochilă. Dar cu prujituri de-a tale, ia, acuş se duce noaptea, şi vai de odihna noastră! Măcar tu să fii acela, ce ai zice, cînd ţi-ar strica cineva somnul? Ba

încă ai dat peste nişte oameni ai lui Dumnezeu, dar, să fi fost cu alţii, hei, hei! mîncai papara pînă acum...

— Dar nu mai tăceţi, măi? Că ia acuş trec cu picioarele prin păreţi şi ies afară cu acoperămîntul în cap, zise Lăţi-Lungilă. Parcă nu faceţi a bine, de nu vă mai astîmpără dracul nici la vremea asta. Măi Buzilă, mi se pare că tu eşti toată pricina gîlcevei dintre noi.

— Ba bine că nu! zise Ochilă. Are el noroc de ce are, dar ştiu eu ce i-ar trebui.

— Ia, să-i faci chica topor, spinarea dobă şi pîntecele cobză, zise Setilă, căci altmintrelea nici nu e de chip s-o scoţi la capăt cu boclucaşul acesta.

Gerilă, văzînd că toţi îi stau împotrivă, se mînie atunci, şi unde nu trînteşte o brumă pe păreţi, de trei palme de groasă, de au început a clănţăni şi ceilalţi de frig, de sărea cămeşa de pe dînşii.

— Na! încaltea v-am făcut şi eu pe obraz. De-acum înainte, spuneţi ce vă place, că nu mi-a fi ciudă, zise Gerilă, rîzînd cu hohot. Ei, apoi!? Cică să nu te strici de rîs!... De Harap-Alb nu zic. Dar voi, mangosiţilor şi farfasiţilor, de cîte ori îţi fi dormit în stroh şi pe tîrnomată, să am eu acum atîţia bani în pungă nu mi-ar mai trebui altă! Oare nu cumva v-aţi face şi voi nişte feciori de ghindă, fătaţi în tindă, că sînteţi obraze subţiri?

— Iar cauţi sămînţă de vorbă, măi Buzilă? ziseră ceilalţi. Al dracului să fii cu tot neamul tău, în vecii vecilor amin!

— De asta şi eu mă anin şi mă închin la cinstita faţa voastră, ca la un codru verde, cu un poloboc de vin şi cu unul de pelin, zise Gerilă. Şi hai de-acum să dormim, mai acuş să ne trezim, într-un gînd să ne unim, pe Harap-Alb să-l slujim şi tot prieteni să fim; căci cu vrajbă şi urgie raiul n-o să-l dobîndim.

În sfîrşit, ce-or fi mai dondănit ei, şi cît or mai fi dondănit, că numai iaca se face ziuă! Şi atunci, credinciosul împăratului, crezînd că s-a curăţit de

oaspeţi, vine cu gîndul să măture scrumul afară, după rînduială. Şi cînd ajunge mai aproape, ce să vadă? Casa cea de aramă, înfocată aşa de straşnic de cu sară, era acum toată numai un sloi de gheaţă, şi nu se mai cunoştea pe dinafară nici uşă, nici uşori, nici gratii, nici obloane de fereşti, nici nimica; iar înlăuntru se auzea un tărăboi grozav; toţi bocăneau la uşă cît ce puteau şi strigau cît le lua gura, zicînd:

— Nu ştim ce fel de împărat e acesta, de ne lasă fără scînteie de foc în vatră, să degerăm aicea... Aşa sărăcie de lemne nu s-a văzut nici la bordeiul cel mai sărăcăcios. Vai de noi şi de noi, că ne-a îngheţat limba în gură şi măduva în ciolane de frig!...

Credinciosul împăratului, auzind aceste, pe de-o parte l-a cuprins spaima, iară pe de alta s-a îndrăcit de ciudă. Şi dă el să descuie uşa, nu poate; dă s-o desprindă, nici atîta. Pe urmă, ce să facă? Aleargă şi vesteşte împăratului despre cele întîmplate. Atunci vine şi împăratul cu o mulţime de oameni, cu cazmale ascuţite şi cu cazane pline cu uncrop; şi unii tăiau gheaţa cu cazmalele, alţii aruncau cu uncrop pe la ţîţînile uşii şi în borta cheii şi, după multă trudă, cu mare ce hălăduiesc de deschid uşa şi scot pe oaspeţi afară. Şi cînd colo ce să vezi? Toţi erau cu părul, cu barba şi cu musteţele pline de promoroacă, de nu-i cunoşteai, oameni sînt, draci sînt, ori alte arătări. Şi aşa tremurau de tare, de le dîrdîiau dinţii în gură. Iară mai ales pe Gerilă parcă-l zghihuiau toţi dracii: pozne făcea cu buzişoarele sale, încît s-a îngrozit şi împăratul Roş cînd l-a văzut făcînd aşa de frumuşel.

Atunci Harap-Alb, ieşind dintre dînşii, se înfăţoşază cuviincios înaintea împăratului, zicînd:

— Preaînălţate împărate! Luminarea-sa, nepotul preaputernicului Verde-împărat, m-a fi aşteptînd cu nerăbdare. De-acum înainte, cred că mi-ţi da fata, ca să vă lăsăm în pace şi să ne ducem în treaba noastră.

— Bine, voinice, zise împăratul, uitîndu-se la dînşii cam acru oarecum; a veni ea şi vremea aceea... Dar acum, deodată, ia să ospătaţi ceva, ca să nu ziceţi că aţi ieşit din casa mea ca de la o casă pustie.

— Parcă v-a ieşit un sfînt din gură, luminate împărate, zise atunci Flămînzilă, că ne ghiorăiesc maţele de foame.

— Poate ni-ţi da şi ceva udeală, măria-ta, zise Setilă, că ni sfîrîie gîtlejul de sete.

— Ia lăsaţi, măi, zise Ochilă, clipocind mereu din gene, că luminarea-sa ştie ce ne trebuie.

— Aşa cred şi eu, zise Păsărilă, doar, de-a putere-a hi, am căzut la casă împărătească, şi nu vă temeţi, că are înălţimea-sa atîta purtare de grijă, ca să nu fim chinuiţi cu frig, cu foame şi cu sete.

— Mai rămîne îndoială despre asta, zise Gerilă, tremurînd cumplit. Dar n-aveţi ştiinţă că înălţimea-sa este tata flămînzilor şi al însetaţilor? Şi tocmai de asta mă bucur şi eu, că de-abia m-oi mai încălzi oleacă bînd sîngele Domnului.

— Ei, tacă-vă gura de-acum! zise Flămînzilă. Destul e o măciucă la un car de oale. Nu tot cetăraţi pe măria-sa, că om e dumnealui. Pentru nişte sărăcuţi ca noi e greu de făcut trebi de acestea, dar la o împărăţie, ca cum te-ar pişca un purice, nu se mai bagă în samă.

— Din partea mea, mîncarea-i numai o zăbavă; băuturica mai este ce este, zise Setilă; şi aş ruga pe luminarea-sa că, dacă are de gînd a ne ospăta, după cum s-a hotărît, apoi să ne îndesască mai mult cu udeala, pentru că acolo stă toată puterea şi îndrăzneala. Vorba ceea: „Dă-i cu cinstea, să piară ruşinea”. Dar mi se pare că ne-am prea întins cu vorba, şi luminarea-sa nu ştie cum să ne mai intre în voie.

— Acum, de ne-ar da odată ce ne-ar da, zise Flămînzilă, căci mă roade la inimă de foame ce mi-e.

— Ia mai îngăduiţi oleacă, măi, zise Ochilă, că doar nu v-au mas şoarecii în pîntece. Acuş s-or aduce şi bucatele, şi vinul, şi numai de-aţi avea pîntece unde să le puneţi.

— Îndată vi s-a aduce şi demîncare, şi băutură, zise împăratul, numai de-aţi putea dovedi cît vă voi da eu; că, de nu-ţi fi mîncători şi băutori buni, v-aţi găsit beleaua cu mine, nu vă pară lucru de şagă!

— De ne-ar da Dumnezeu tot atîta supărare, luminarea-voastră! zise atunci Flămînzilă, ţinîndu-se cu mîinile de pîntece.

— Şi înălţimei-voastre gînd bun şi mînă slobodă, ca să ne daţi cît se poate mai multă mîncare şi băuturică, zise Setilă, căruia îi lăsa gura apă că, din mîncare şi băutură, las' dacă ne-a întrece cineva; numai la treabă nu ne prea punem cu toţi nebunii.

Împăratul tăcea la toate aceste, îi asculta cu dezgust şi numai înghiţea noduri. Dar, în gîndul său: „Bine, bine! cercaţi voi marea cu degetul, dar ia să vedem cum i-ţi da de fund? Vă vor ieşi ele toate aceste pe nas!” După aceea îi lasă şi se duce în casă.

În sfîrşit, nu trece mult la mijloc, şi numai iaca li se aduc 12 harabale cu pîne, 12 ialoviţe fripte şi 12 buţi pline cu vin de cel hrănit, de care, cum bei cîte oleacă, pe loc ţi se taie picioarele, îţi steclesc ochii în cap, ţi se încleie limba în gură şi începi a bolborosi turceşte, fără să ştii bechi măcar. Flămînzilă şi Setilă ziseră atunci celorlalţi:

— Măi, mîncaţi voi întîi şi beţi cît veţi putea, dar nu cumva să vă puneţi mintea cu toată mîncarea şi băutura c-apoi al vostru e dracul!

Atunci Harap-Alb, Gerilă, Ochilă şi Păsări-Lăţi-Lungilă se pun ei de ospătează şi beu cît le trebuie. Dar ce are a face? Parcă nici nu se cunoştea de unde au mîncat şi au băut; că doar mîncare şi băutură era acolo, nu şagă; dă, ca la o împărăţie.

— Hai, ia daţi-vă deoparte, măi păcătoşilor, că numai aţi crîmpoţit mîncarea, ziseră atunci Flămînzilă şi Setilă care aşteptau cu neastîmpăr, fiind rupţi în coş de foame şi de sete.

Şi atunci unde nu începe Flămînzilă a cărăbăni deodată în gură cîte o haraba de pîne şi cîte o ialoviţă întreagă, şi răpede mi ţi le-a înfulicat şi le-a forfăcat, de parcă n-au mai fost. Iară Setilă, dînd fundurile afară la cîte o bute, horp! ţi-o sugea dintr-o singură sorbitură; şi, răpede-răpede, mi ţi le-a supt pe toate de-a rîndul, de n-a mai rămas nici măcar picătură de vin pe doage. După aceea, Flămînzilă a început a striga în gura mare că moare de foame şi a zvîrli cu ciolane în oamenii împărăteşti, care erau acolo de faţă.

Iară Setilă striga şi el cît ce putea că crapă de sete şi zvîrlea cu doage şi cu funduri de poloboc în toate părţile, ca un nebun.

Împăratul atunci, auzind vuiet tocmai din casă, iese afară şi, cînd vede aceste, îşi pune mîinile în cap de necaz.

— Măi, măi, măi! Aceştia-s curat sărăcie trimisă de la Dumnezeu pe capul meu, zise împăratul în sine, plin de amărăciune. Mi se pare că, ia acum, mi-am dat şi eu peste oameni.

Harap-Alb iese atunci din mijlocul celorlalţi şi iar se înfăţoşează înaintea împăratului, zicînd:

— Să trăiţi, luminate împărate! De-acum cred că mi-ţi da fata, ca să vă lăsăm în pace şi să ne ducem în treaba noastră, căci nepotul împăratului Verde ne-a fi aşteptînd cu nerăbdare.

— A veni ea şi vremea aceea, voinice, zise împăratul cam cu jumătate de gură. Dar ia mai aveţi puţină răbdare, căci fata nu-i de cele de pe drumuri, s-o luaţi numai aşa, cum s-ar întîmpla. Ia să mai vedem cam cum ar veni trebuşoara asta. Nu-i vorbă, de mîncat, aţi mîncat şi de băut, aţi băut fiecare cît

şeptesprezece. Însă de-acum înainte mai aveţi şi ceva treabă de făcut: iaca, vă dau o mierţă de sămînţă de mac, amestecată cu una de năsip mărunţel; şi, pînă mîni dimineaţă, să-mi alegeţi macul de o parte, fir de fir, şi năsipul de altă parte; nu cumva să găsesc vreun fir de mac printre năsip sau vreunul de năsip printre mac, că atunci am stricat pacea. Şi dacă-ţi putea scoate la capăt trebuşoara asta, atunci oi mai vedea eu... Iară de nu, veţi plăti cu capul obrăznicia ce aţi întrebuinţat faţă cu mine, ca să prindă şi alţii la minte văzînd de patima voastră.

Şi apoi, ducîndu-se împăratul în treaba lui i-a lăsat să-şi bată capul cum vor şti.

Atunci Harap-Alb şi cu ai săi au început a strînge din umere, nepricepîndu-se ce-i de făcut.

— Ei, apoi şagă vă pare? Cu chiţibuşuri de aceste să ne zăbovim noi? Pîclişit om e împăratul Roş, se vede el, zise atunci Ochilă. Eu, nu-i vorbă, măcar că e aşa de întuneric, deosebesc tare bine firele de mac din cele de năsip. Dar numai iuţală şi gură de furnică ar trebui să aibi ca să poţi apuca, alege şi culege nişte flecuşteţe ca aceste în aşa scurtă vreme. Bine-a zis cine-a zis ca să te fereşti de omul roş, căci e liştai dracul în picioare, acum văd eu.

Harap-Alb îşi aduce atunci aminte de aripa cea de furnică, o scoate de unde-o avea strînsă, apoi scapără şi-i dă foc cu o bucăţică de iască aprinsă. Şi atunci, minune mare! Numai iaca au şi început a curge furnicele cu droaia, cîtă pulbere şi spuză, cîtă frunză şi iarbă; unele pe sub pămînt, altele pe deasupra pămîntului şi altele în zbor, de nu se mai curmau viind. Şi, într-un buc, au şi ales năsipul de-o parte şi macul de altă parte; să fi dat mii de mii de lei, nu găseai fir de mac printre năsip sau fir de năsip printre mac. Şi apoi, în zori de ziuă, cînd e somnul mai dulce, de doarme şi pămîntul sub om, o mulţime de furnici de cele mărunţele au străbătut înlăuntrul

palatului şi au început a pişca din somn pe împăratul, de-l frigeau, nu altăceva. Şi văzîndu-se el cuprins de aşa usturime, s-a sculat cu nepus în masă, căci nu mai era de chip să doarmă, cum dormea alte dăţi, pînă pe la amiază, nesupărat de nimeni. Şi, cum s-a sculat, a şi început a căuta cu de-amănuntul prin aşternut, să vadă ce poate să fie. Dar a găsit nimica toată, căci furnicile parcă intrase în pămînt; s-au mistuit, de nu se ştie ce s-au mai făcut.

— A dracului treabă! Uite ce blîndă mi-a ieşit pe trup. Să fi fost nimica... parcă nu-mi vine a crede. Însă mai ştiu eu?... Ori părerea mă înşală, ori s-a stricat vremea, zise împăratul; din două, una trebuie să fie numaidecît. Dar, pînă una-altă, ia să mă duc să văd: ales-au năsipul din mac acei nespălaţi, care-mi rod urechile să le dau fata?

Şi cînd se duce împăratul şi vede cum se îndeplinise de bine porunca lui, se umple de bucurie... Şi, nemaiavînd ce pricină să le caute, rămîne pe gînduri. Atunci Harap-Alb iar iese din mijlocul celorlalţi şi se înfăţoşează împăratului, zicînd:

— Prea înălţate împărate, de-acum cred că mi-ţi da fata, ca să vă lăsăm în pace şi să ne ducem de unde am venit.

— A veni ea şi vremea aceea, voinice, zise împăratul, îngînînd vorba printre dinţi, dar pînă atunci mai este încă treabă; iaca ce aveţi de făcut: fata mea are să se culce desară unde se culcă totdeauna, iară voi să mi-o străjuiţi toată noaptea. Şi dacă mîne dimineaţă s-a afla tot acolo, atunci poate să ţi-o dau; iară de nu, ce-i păţi, cu mine nu-i împărţi... Înţeles-aţi?

— Să trăiţi, luminate împărate, răspunse Harap-Alb, numai de n-ar fi mai multă întîrziere, căci stăpînul mă aşteaptă şi grozavă urgie poate să cadă pe capul meu din astă pricină.

— Stăpînu-tău ca stăpînu-tău; ce ţ-a face el, asta-i deosebit de başca, zise împăratul, uitîndu-se chiorîş

la dînşii. Ieie-vă măcar şi pielea de pe cap, ce am eu de-acolo? Însă pe mine căutaţi să nu mă smintiţi: fata şi ochii din cap, căci atîta vi-i leacul; v-aţi dus pe copcă, cu toată şmichiria voastră.

După aceasta împăratul îi lasă încurcaţi şi se duce la ale sale.

— Aici încă trebuie să fie un drac la mijloc, zise Gerilă, clătinînd din cap.

— Ba încă de cei bătrîni; săgeata de noapte şi dracul cel de amiazăzi, răspunse Ochilă. Dar nu ş-a juca el mendrele îndelung, aşa cred eu.

În sfîrşit, durai-vurai, sara vine, fata se culcă şi Harap-Alb se pune de strajă chiar la uşa ei, iară ceilalţi se înşiră tot cîte unul-unul pînă la poartă, după poruncă.

Şi, cînd se apropie de miezul nopţii, fata împăratului se preface într-o păsărică şi zboară nevăzută prin cinci străji. Dar cînd ajunge pe la străjerul Ochilă, el, sireicanul, mi ţ-o vede şi dă de ştire lui Păsărilă, zicînd:

— Măi, fetişoara împăratului ne-a tras butucul. A dracului zgîtie de fată! s-a prefăcut în păsărică, a zburat ca săgeata pe lîngă ceilalţi şi ei habar n-au despre asta. Ei, apoi? Lasă-te în sama lor dacă vrei să rămîi făr' de cap. De-acum, numai noi o putem găsi şi aduce la urma ei. Taci molcum şi haidem după dînsa. Eu ţi-oi arăta-o pe unde se ascunde, iară tu să mi-o prinzi cum ţi-i meşteşugul şi să-i strîmbi gîtul oleacă, să se înveţe ea de altă dată a mai purta lumea pe degete.

Şi atunci, odată şi pornesc ei după dînsa, şi nu merg tocmai mult şi Ochilă zice:

— Măi Păsărilă, iacătă-o, ia! colo, în dosul pămîntului, tupilată sub umbra iepurelui; pune mîna pe dînsa şi n-o lăsa!

Păsărilă atunci se lăţeşte cît ce poate, începe a bojbăi prin toate buruienele şi, cînd să pună mîna pe

dînsa, zbrr!... pe vîrful unui munte, şi se ascunde după o stîncă.

— Iacătă-oi, măi, colo, în vîrful muntelui, după stînca ceea, zise Ochilă.

Păsărilă atunci se înalţă puţin şi începe a cotrobăi pe după stînci; şi cînd să pună mîna pe dînsa, zbrr!... şi de acolo, şi se duce de se ascunde tocmai după lună.

— Măi Păsărilă, iacătă-oi, ia! colo, după lună, zise Ochilă; căci nu pot eu s-o ajung să-i dau o scărmănătură bună...

Atunci Păsărilă se deşiră odată şi se înalţă pînă la lună. Apoi, cuprinzînd luna în braţe, găbuieşte păsărica, mi ţi-o înşfacă de coadă şi cît pe ce să-i sucească gîtul. Ea atunci se preface în fată şi strigă înspăimîntată:

— Dăruieşte-mi viaţa, Păsărilă, că te-oi dărui şi eu cu milă şi cu daruri împărăteşti, aşa să trăieşti!

— Ba că chiar că erai să ne dăruieşti cu milă şi cu daruri împărăteşti, dacă nu te vedeam cînd ai paşlit-o, farmazoană ce eşti! zise Ochilă. Ştiu că am tras o durdură bună căutîndu-te!... Ia, mai bine hai la culcuş, că se face ziuă acuş. Ş-apoi, ce-a mai fi a mai fi. Şi odată mi ţ-o înşfacă ei, unul de-o mînă şi altul de cealaltă, şi hai, hai! hai, hai! în zori de ziuă ajung la palat şi, trecînd cu dînsa printre străji, o silesc să intre în odaia ei tot cum a ieşit.

— Ei, Harap-Alb, zise atunci Ochilă, dacă nu eram eu şi cu Păsărilă, ce făceaţi voi acum? Iaca aşa, tot omul are un dar şi un amar; şi unde prisoseşte darul nu se mai bagă în samă amarul.

Amar era să fie de voi
De nu eram noi amîndoi.
Şi cu străjuirea voastră,
Era vai de pielea noastră!

Harap-Alb şi ceilalţi, nemaiavînd ce zice, pleacă capul ruşinaţi, mulţămind lui Păsărilă şi vestitului Ochilă, căci li-au fost ca nişte fraţi.

Şi atunci, numai iaca şi împăratul vine ca un leu-paraleu să-şi ieie fata pe samă şi, cînd o găseşte sub strajă, după cum nu se aştepta el, numa-i scînteiau ochii în cap de ciudă, dar nu avu ce face.

Atunci Harap-Alb iar se înfăţoşază înaintea împăratului, zicînd:

— Luminate împărate, de-acum cred că mi-ţi da fata, ca să vă lăsăm în pace şi să ne ducem în treaba noastră.

— Bine, voinice, zise împăratul posomorît; a veni ea şi vremea aceea. Însă eu mai am o fată, luată de suflet, tot de o vîrstă cu fata mea; şi nu e deosebire între dînsele nici la frumuseţe, nici la stat, nici la purtat. Hai, şi dacă-i cunoaşte-o care-i a mea adevărată, ie-ţi-o şi duceţi-vă de pe capul meu, că mi-aţi scos peri albi de cînd aţi venit. Iaca, mă duc să le pregătesc, zise împăratul. Tu vină după mine, şi, dacă-i gîci-o, ferice de tine a fi. Iară de nu, luaţi-vă catrafusele şi începeţi a vă cărăbăni de la casa mea, căci nu vă mai pot suferi!

Şi ducîndu-se împăratul, pune de piaptănă şi îmbracă la fel pe amîndouă fetele şi apoi dă poruncă să vie Harap-Alb şi să gîcească care-i fata împăratului.

Harap-Alb văzîndu-se pus în încurcală, nu mai ştia ce să facă şi încotro s-o deie ca să nu greşească tocmai acum, la adică. Şi, mai stînd el pe gînduri oleacă, cum e omul tulburat, îşi aduce aminte de aripa cea de albină şi, scoţînd-o de unde-o avea strînsă, scapără şi-i dă foc cu o bucăţică de iască aprinsă. Şi atunci, numai iaca se pomeneşte cu crăiasa albinelor.

— Ce nevoie te-a ajuns de mine, Harap-Alb? zise ea, zburînd pe umărul său. Spune-mi, căci sînt gata să te slujesc.

Atunci Harap-Alb începe a-i spune toate cu de-amă-nuntul şi o roagă de toţi dumnezeii ca să-i deie ajutor.

— N-ai grijă, Harap-Alb, zise crăiasa albinelor; las' că te fac eu s-o cunoşti şi dintr-o mie. Hai, intră în casă cu îndrăzneală, căci am să fiu şi eu pe-acolo. Şi cum îi intra, stăi puţin şi te uită la fete; şi care-i vedea-o că se apără cu năframa, să ştii că aceea este fata împăratului.

Atunci Harap-Alb intră, cu albina pe umăr, în odaia unde era împăratul şi cu fetele, apoi stă puţin deoparte şi începe a se uita cînd la una, cînd la alta. Şi cum sta el drept ca lumînarea şi le privea, cu băgare de samă, crăiasa albinelor zboară pe obrazul fetei împăratului. Atunci ea, tresărind, odată începe a ţipa şi a se apăra cu năframa, ca de un duşman. Lui Harap-Alb atîta i-a trebuit: îndată face cîţiva paşi spre dînsa, o apucă frumuşel de mînă şi zice împăratului:

— Luminarea-voastră, de-acum cred că nu mi-ţi mai face nici o împiedecare, pentru că am adus întru îndeplinire tot ceea ce ne-aţi poruncit.

— Din partea mea poţi s-o iei de-acum, Harap-Alb, zise împăratul, ovilit şi sarbăd la faţă de supărare şi ruşine; dacă n-a fost ea vrednică să vă răpuie capul, fii măcar tu vrednic s-o stăpîneşti, căci acum ţ-o dau cu toată inima.

Harap-Alb mulţămeşte atunci împăratului şi apoi zice fetei:

— De-acum putem să mergem, căci stăpînu-meu, luminarea-sa, nepotul împăratului Verde, a fi îmbătrînit aşteptîndu-mă.

— Ia mai îngăduieşte puţin, nerăbdătorule, zise fata împăratului, luînd o turturică în braţe, spunîndu-i nu ştiu ce la ureche şi sărutînd-o cu drag; nu te grăbi aşa, Harap-Alb, că te-i pripi. Stăi, că mai ai şi cu mine oleacă de vorbă: înainte de pornire, trebuie să meargă calul tău şi cu turturica mea să-mi aducă trei smicele

de măr dulce şi apă vie şi apă moartă de unde se bat munţii în capete. Şi de-a veni turturica mea înainte cu smicelele şi apa, ie-ţi nădejdea despre mine, căci nu merg, ferească Dumnezeu! Iară de-i avea noroc şi-a veni calul tău mai întîi şi mi-a aduce cele poruncite, să ştii că merg cu tine oriunde mi-i duce; s-a mîntuit socoteala.

Şi atunci, odată pornesc şi turturica şi calul, fugînd pe întrecute, cînd pe sus, cînd pe jos, după cum cerea trebuinţa.

Dar turturica, fiind mai uşoară, ajunge mai înainte, şi pîndind tocmai cînd era soarele în cruce, de se odihneau munţii numai pentru o clipită, se repede ca prin foc şi ie trei smicele de măr dulce şi apă vie şi apă moartă, şi apoi, ca fulgerul se întoarce înapoi. Şi, cînd pe la poarta munţilor, calul îi iese înainte, o propeşte în cale şi o ia cu măgulele, zicîndu-i:

— Turturică-rică, dragă păsărică, adă la mine cele trei smicele de măr dulce, apa cea vie şi cea moartă, şi tu du-te înapoi de-ţi ie altele şi mi-i ajunge pe drum, căci eşti mai sprintenă decît mine. Hai, nu mai sta la îndoială şi dă-mi-le, căci atunci are să fie bine şi de stăpînu-meu, şi de stăpînă-ta, şi de mine, şi de tine; iară de nu mi le-i da, stăpînu-meu, Harap-Alb, este în primejdie, şi de noi încă n-are să fie bine.

Turturica parcă n-ar fi voit. Dar calul n-o mai întreabă de ce-i e cojocul; se răpede şi-i ia apa şi smicelele cu hapca şi apoi fuge cu dînsele la fata împăratului şi i le dă, de faţă cu Harap-Alb. Atunci lui Harap-Alb i s-a umplut inima de bucurie.

Vine ea şi turturica mai pe urmă, dar ce-ţi e bună?

— Alei, ţolină ce-mi eşti, zise fata împăratului; da' bine m-ai vîndut! Dacă e aşa, hai, porneşte chiar acum la împăratul Verde şi vesteşte-i că venim şi noi în urmă.

Atunci turturica porneşte. Iară fata împăratului îngenunche dinaintea tătîne-său şi zice:

— Binecuvîntează-mă, tată, şi rămîi sănătos! Se vede că aşa mi-a fost sortit şi n-am ce face; trebuie să merg cu Harap-Alb, şi pace bună!

După aceasta, îşi ie cele trebuitoare la drum, apoi încalecă şi ea pe un cal năzdrăvan şi stă gata de pornire. Iară Harap-Alb, luîndu-şi oamenii săi, încalecă şi el şi pornesc spre împărăţie, Dumnezeu să ne ţie, că cuvîntul din poveste, înainte mult mai este.

Mers-au ei şi zi şi noapte, nu se ştie cît au mers; şi, de la un loc, Gerilă, Flămînzilă şi Setilă, Păsări-Lăţi-Lungilă şi năzdrăvanul Ochilă

Se opresc cu toţi în cale,
Se opresc şi zic cu jale:
— Harap-Alb, mergi sănătos!
De-am fost răi, tu ni-i ierta,
Căci şi răul cîteodată prinde bine la ceva!
Harap-Alb le mulţămeşte,
Ş-apoi pleacă liniştit.
Fata vesel îi zîmbeşte,
Luna-n cer au asfinţit.
Dar în pieptul lor răsare...
— Ce răsare? — Ia, un dor:
Soare mîndru, luminos şi în sine arzător,
Ce se naşte din scînteia unui ochi fărmăcător!

Şi mai merg ei cît mai merg, şi de ce mergeau înainte, de ce lui Harap-Alb i se tulburau minţile, uitîndu-se la fată şi văzînd-o cît era de tînără, de frumoasă şi plină de vină-ncoace.

Sălăţile din grădina ursului, pielea şi capul cerbului le-a dus la stăpînu-său cu toată inima. Dar pe fata împăratului Roş mai nu-i venea s-o ducă, fiind nebun de dragostea ei. Căci era boboc de trandafir din luna lui mai, scăldat în roua dimineţii, dezmierdat

de cele întîi raze ale soarelui, legănat de adierea vîntului şi neatins de ochii fluturilor. Sau, cum s-ar mai zice la noi în ţărăneşte, era frumoasă de mama focului; la soare te puteai uita, iar la dînsa ba. Şi de-aceea Harap-Alb o prăpădea din ochi de dragă ce-i era. Nu-i vorbă, şi ea fura cu ochii, din cînd în cînd, pe Harap-Alb, şi în inima ei parcă se petrecea nu ştiu ce... poate vreun dor ascuns, care nu-i venea a-l spune. Vorba cîntecului:

Fugi de-acolo, vină-ncoace!
Şezi binişor, nu-mi da pace!

sau mai ştiu eu cum să zic, ca să nu greşesc? Dar ştiu atîta, că ei mergeau fără a simţi că merg părîndu-li-se calea scurtă şi vremea şi mai scurtă; ziua, ceas, şi ceasul, clipă; dă, cum e omul cînd merge la drum cu dragostea alăturea.

Nu ştia sărmanul Harap-Alb ce-l aşteaptă acasă, căci nu s-ar fi mai gîndit la de-alde acestea. Însă vorba cîntecului:

De-ar şti omul ce-ar păţi,
Dinainte s-ar păzi!

Dar iaca ce m-am apucat de spus. Mai bine vă spuneam că turturica ajunsese la împăratul Verde şi-l înştiinţase că vine şi Harap-Alb cu fata împăratului Roş.

Atunci împăratul Verde a şi început a face pregătire, ca pentru o fată de împărat, dînd şi poruncă să li iasă întru întîmpinare. Iară spînul icnea în sine şi se gîndea numai la răzbunare.

În sfîrşit, mai merge Harap-Alb cu fata împăratului cît mai merge, şi de la o vreme ajung şi ei la împărăţie. Şi, cînd colo, numai iaca ce li iese înainte împăratul Verde, fetele sale, spînul şi toată curtea împărătească, ca să-i primească. Şi văzînd spînul cît e de frumoasă fata împăratului Roş, odată se răpede să

o ie în braţe de pe cal. Dar fata îi pune atunci mîna în piept, îl brînceşte cît colo şi zice:

— Lipseşti dinaintea mea, spînule! Doar n-am venit pentru tine, ş-am venit pentru Harap-Alb, căci el este adevăratul nepot al împăratului Verde.

Atunci împăratul Verde şi fetele sale au rămas încremeniţi de ceea ce au auzit. Iară spînul, văzînd că i s-a dat vicleşugul pe faţă, se răpede ca un cîne turbat la Harap-Alb şi-i zboară capul dintr-o singură lovitură de paloş, zicînd:

— Na! aşa trebuie să păţească cine calcă jurămîntul!

Dar calul lui Harap-Alb îndată se răpede şi el la spîn şi-i zice:

— Pîn-aici, spînule!

Şi odată mi ţi-l înşfacă cu dinţii de cap, zboară cu dînsul în înaltul cerului, şi apoi, dîndu-i drumul de-acolo, se face spînul pînă jos praf şi pulbere.

Iară fata împăratului Roş, în vălmăşagul acesta, răpede pune capul lui Harap-Alb la loc, îl încunjură de trei ori cu cele trei smicele de măr dulce, toarnă apă moartă, să steie sîngele şi să se prindă pielea, apoi îl stropeşte cu apă vie, şi atunci Harap-Alb îndată învie şi, ştergîndu-se cu mîna pe la ochi, zice suspinînd:

— Ei, da' din greu mai adormisem!

— Dormeai tu mult şi bine, Harap-Alb, de nu eram eu!... zise fata împăratului Roş, sărutîndu-l cu drag şi dîndu-i iar paloşul în stăpînire.

Şi apoi, îngenunchind amîndoi dinaintea împăratului Verde, îşi jură credinţă unul altuia, primind binecuvîntare de la dînsul şi împărăţia totodată.

După aceasta se începe nunta, ş-apoi, dă, Doamne, bine!

Lumea de pe lume s-a strîns de privea,
Soarele şi luna din ceriu le rîdea.

Ş-apoi fost-au fost poftiţi la nuntă:

Crăiasa furnicilor,
Crăiasa albinelor
Şi crăiasa zînelor,
Minunea minunilor
Din ostrovul florilor!

Şi mai fost-au poftiţi încă:

Crai, crăiese, şi-mpăraţi,
Oameni în samă băgaţi
Ş-un păcat de povestariu,
Fără bani în buzunariu.
Veselie mare între toţi era,
Chiar şi sărăcimea ospăta şi bea!

Şi a ţinut veselia ani întregi, şi acum mai ţine încă; cine se duce acolo bea şi mănîncă. Iar pe la noi, cine are bani bea şi mănîncă, iar cine nu, se uită şi rabdă.

DELAVRANCEA

Neghiniţă

A FOST ODATĂ O BABĂ, bătrînă, bătrînă. Abia zărea de bătrînă ce era. Şi mînele îi umblau la ciorap, iar în gîndul ei se ruga lui Dumnezeu s-o dăruiască cu un copil, că n-avea decît pe unchiaşul ei. Şi unchiaşul, ba la pădure, ba la arie, ba la tîrg, iar baba sta singură cuc, că toată ziulica i-ar fi ţiuit tăcerea în fundul urechilor, dacă n-ar fi strănutat şi n-ar fi tuşit cîteodată. Ba uneori, ca să-şi mai ţie de urît, tot ea vorbea şi tot ea răspundea. Şi rîdea, ea de ea, ca şi cum ar fi rîs ea de altcineva, înşirînd ochiurile pe cîrlige.

„Ei, ei, ce n-ar plăti un flăcău la bătrîneţele noastre!"

„Cît, de? cît?"

„Ihi, ihi, mult de tot!"

„Adică ce, nu te-ai mulţumi şi c-o fată mare?"

„Ba, ce să zic, bine ar fi şi-o fată."

„Da, dar la fată vrea zestre."

„S-ar găsi, că eu şi unchiaşul avem ce ne trebuie, şi nu ne trebuie mult, trei coţi de pînză albă şi cîte un cosciug; iar boii moşului, iar plugul moşului, iar casa moşului şi a babei, toate ar fi ale fetei."

„Bine, mătuşă, bine, da' de unde şi fată? Tu nu ştii că copacii uscaţi nu mai dau de la rădăcină?"

Şi bătrîna începu să rîză şi să ofteze: „Hi, hi, hi, ooof, of!"

„Ei, toate se întorc, şi apele se întorc de la Dumnezeu, numai tinereţile ba. Ce nu e la timp, nu mai e niciodată. M-aş mulţumi eu şi cu un prichindel de băiat."

„Ba te-ai mulţumi şi c-o codană. Tu să-nşiri şi ea să deşire, tu să cerni şi ea să risipească, tu să pui de mămăligă şi ea să răstoarne căldarea pe foc.”

„Dacă e p-aşa, m-aş mulţumi şi c-un copil cît ghemul, numai s-auz în casă «mamă», că mult e pustiu cînd uşa se închide peste doi bătrîni,”

„Da' dacă ar fi mai mic?”

„Fie şi mai mic.”

Şi bătrîna începu să rîdă.

„Ce neroadă!”

„Ba neroadă, nu glumă!”

„Dar dacă ar fi cît un bob de mazăre?”

Şi tocmai cînd da bătrînă capul peste cap de rîs, odată treseri, că de după uşă s-auzi un glas ascuţit şi înţepat:

— Dar dacă ar fi cît o neghiniţă?

Bătrîna se uită, se uită, şi începu să se închine.

— Bine, bine – zise acelaşi glas – văz eu că nu-ţi trebuie copii.

Baba îşi luă inima în dinţi şi zise:

— Ba-mi trebuie... da' unde eşti... cine eşti?

— Cine sînt? *Neghiniţă*, gîndul lumii. De mic ce sînt pătrund în urechile oamenilor şi-i ascult cum gîndesc. Adineauri eram în urechea ta a dreaptă, apoi am trecut în a stîngă, ş-am rîs de m-am prăpădit cînd am văzut ce-ţi trece prin minte...

— Ei, aş, ce mi-a trecut? Nimic!

— Nu e adevărat – răspunse Neghiniţă rîzînd – omul spune mai puţin decît gîndeşte. Dacă nu-ţi şopteam eu că copacul uscat nu mai dă de la rădăcină, cine ştie ce-ai mai fi spus...

Baba se făcu ca para focului.

— Zău aşa... nu te ruşina, mamă, nu, zău... Aşa e omul. Cînd e mic, face nebunii fiindcă e mic; cînd e la tinereţe face nebunii fiindcă e tînăr, iar la bătrîneţe se gîndeşte la nebunii fiindcă nu le poate face...

Bătrîna pierdu sfiala şi răbdarea şi se răsti cît putu:

— Neghiniţă, ci tacă-ţi gura şi vin să te văz!

Şi pe loc s-auzi un *ţîşt* ca de lăcustă şi un bîzîit ca de albină. Bătrîna simţi pe mînă o picătură caldă.

— Iacătă-mă şi pe mine!

Biata femeie făcu nişte ochi mari cît toate zilele şi se miră toată de ce văzu pe mînă, că cerul de i s-ar fi deschis nu s-ar fi minunat mai mult.

Neghiniţă era frumos ca o piatră scumpă; şi era mic cît o neghină; şi avea nişte ochişori ca două scîntei albastre şi nişte mîini şi picioruşe ca nişte firişoare de păianjăn.

Bătrîna dădu să-l sărute. Neghiniţă, ţîşti pe nas, ţîşti iar pe mînă.

— Încet, mamă, încet, că mă striveşti, zise Neghiniţă,

— Să te sărut, că-mi umpluşi casa cu dragoste cînd îmi ziseşi *mamă*.

— Încet, să nu mă sorbi.

Îl sărută.

— Cum mănînci tu, Neghiniţă al maichii?

— Eu? Eu mă satur din fum. Pînă acum am mîncat la mese împărăteşti fără să ştie nimeni. Şi ce-am mai rîs cînd ceilalţi tremurau înaintea împăraţilor, iar eu mă plimbam prin urechile lor şi le aflam gîndul.

— Bine o fi de ei, Neghiniţă, mamă?

— Aş, binele focului. Săracii mor de foame, iar ei mor de mîncare. De săraci e rău că n-au cui să poruncească, şi de ei e rău că trebuie să poruncească la mulţi. Pe ceilalţi oameni cînd îi minţi te iau de guler şi te judecă, judecată dreaptă; pe ei îi minţi şi dau din cap; ba şi mai şi, ei ştiu că-i minţi, şi tac, şi înghit, şi n-au ce face, ca să nu se strice trebile împărăţiei.

— Da' bine, Neghiniţă, ţie-ţi trebuie un an ca să umbli cît altul umblă într-o zi.

— Da? Ei, nu e aşa de loc. Eu mă las p-o adiere şi plutesc ca pe apă, şi mă mlădii pe apa vîntului ca pe valurile mării. Ba uneori întrec rîndunelile, ca o săgeată de argint.

— Ce bucurie pe unchiaşul meu – zisa bătrîna – cînd o afla că are şi el un copil. Diseară o să se îmbete de bucurie.

— Ba e vorbă – răspunse Neghiniţă – eu vreau să văz pe tata acuşi, acuşic.

Şi bătrîna cînd auzi cuvîntul *tată* se bucură de bucuria moşului. Şi îi zise:

— Aria moşului este cît vezi cu ochiul de departe, pusă pe un deal mare şi întins. Unde-i vedea şase cai murgi treierînd grîu, acolo să te opreşti, că dai peste unchiaşul babei.

— Iaca plec.

Cum îi deschise uşa, Neghiniţă se aruncă, cu mînele întinse şi cu picioruşele deschise, într-o undă de adiere. Şi se făcu nevăzut ca un strop de lumină.

Pe drum întîlni o cireada de vaci. De minunici ce era, se dete afund într-o urmă de vacă şi începu să strige:

— Măi, văcari, măi, veniţi de mă scoateţi din inima pămîntului, că vă fac pe voia gîndului!

Văcarii se luară după glas, pînă deteră peste Neghiniţă. Unul, mai rău şi mai prost dintre ei, vru să-l strivească, şi-şi repezi călcîiul din băierile inimii. Neghiniţă ţîşti, şi sări alăturea, iar văcarul, lovind cu sete pămîntul, îşi scrînti piciorul şi începu să se vaiete. Ceilalţi începură cu măciuca şi, cum izbeau, rămîneau cu jumătatea în mînă, iar ailaltă se ducea zbîrnîind.

— Să nu vă păziţi vacile, cum vă păziţi minţile. Cruce lată, minte întunecată, urechi de văcar, urechi de măgar! le zise Neghiniţă şi se dădu vîntului.

Ajunse la unchiaş. I se sui pe nas ca să-l vază mai bine. Unchiaşul se bucură, dar nu ca baba, iar

Neghiniţă se întristă. Dar ca să s-arate grozav, zise unchiaşului:

— Nu căta că-s mititel! Calul nu e mai mare ca copilul? şi-l încalecă copilul. Bivolul nu e mai mare ca omul? şi-l înjugă omul. Munţii nu-s mai mari ca oile? şi-l pasc turmele. Pămîntul nu e mai mare ca fierul plugului? şi-l despică fierul plugului. Codrul nu e mai mare ca un topor? şi-l culcă toporul la pămînt. Tu nu eşti mai mare ca mine? şi te-au ostenit murgii în arie. Ia să vezi cum îi dau eu la arie, fără bici, fără nimic.

Unchiaşul, minunat, îl duse la arie. Cum ajunse, Neghiniţă sări p-un cal şi începu să strige: „Hi, hăi, hi, hăi”. Ciupeşte pe unul, ciupeşte pe altul, caii începură să fugă, dar ce fugă, parc-ar fi avut douăzeci de bice pe şalele lor. Şi cum se crucea moşul, iacă şi un negustor care trecea la scaunul împărăţiei.

— Moşule – îi zise negustorul – cine mînă caii aşa de grozav, că eu auz „hi, hăi, hi, hăi” şi nu văz pe nimeni?

— Ei, tată – răspunse bătrînul – m-a dăruit Dumnezeu cu un copil ca o neghină, da' cu mintea cît zece ca mine şi ca dumneata.

Neghiniţă opri caii şi sări în palma unchiaşului. Cum îl văzu, negustorul se gîndi să ducă împăratului aşa minune.

— Moşule, zise negustorul – îţi dau o pungă de bani pe el.

Neghiniţă, sfîr! în urechea moşului şi îi şopti ce să vorbească. Şi moşul zise, crezînd că de la el zice:

— Tu, care vinzi şi cumperi, ai cumpărat vrun suflet p-o pungă de bani?

— Îţi dau... două.

Şi iar moşul, după Neghiniţă:

— Două pungi... pentru un suflet?

— Îţi dau... zece.

Moşul îngălbeni şi zise iar după şoapta lui Neghiniţă:

— Sufletele se dăruiesc Domnului şi se vînd necuratului.

— Îţi dau... douăzeci!

Şi moşul, călcînd în gura lăcomiei, tăcu, cu toate şoaptele bietului Neghiniţă.

Neghiniţă văzu lăcomia, da' tot el şopti moşului: „Fie”! Şi moşul zise:

— Fie!

Bătu palmă în palmă cu negustorul. Tocmeala se făcuse. Negustorul plăti şi luă pe Neghiniţă, vîndut de bună voie. Negustorul plecă. Neghiniţă strigă moşului:

— Moşule, moşule, ai fost să n-ai copii, iar biata babă da!

Împăratul era la mare şi la greu sfat cu toţi cărturarii, că bîntuia seceta şi molima. Şi dacă negustorul îi spuse că are un copil ca o neghiniţă, împăratul rămase înmărmurit, învăţaţii împărăţiei căscară ochii mari şi se traseră de bărbile lungi.

— Nu se poate, măria ta, aşa ceva nu scrie la carte.

— Ba se poate – zise Neghiniţă, sărind pe masa sfatului – că multe se pot şi nu stau în cărţi şi mult mai multe sînt altfel de cum sînt ticluite din condei.

Şi după ce se minunară, cît se minunară, începu sfatul.

Neghiniţă se sui pe mîna împăratului, pe umăr, apoi în creştetul capului şi d-acolo zise rîzînd:

— Învaţă, măria ta, că cei mai mici sînt cei mai mari.

Împăratul, cam de voie, cam de nevoie, răspunse:

— Aşe e, Neghiniţă, aşa e.

Iar cărturarii îşi deteră ghies pe sub masă şi plecară ochii în jos.

Împăratul porunci să-i toarne lui Neghiniţă o casă, cu zece caturi, cît o nucă de mare, toată din aur lamur şi împodobită cu pietre scumpe.

Neghiniţă rămase la sfat şi se pierdu din ochii tuturora numai ca să se ţie de năzdrăvănii. Şi încet-încet, pîş, pîş, pînă intră în urechea învăţatului care căuta în stele cu ocheanele. Acolo ascultă ce ascultă, şi înţelese că acest vestit cărturar în loc să se gîndească la sfat se gîndea că împăratul are nasul cam mare. Se duse binişor şi intră în urechea cărturarului care zicea că ştie măruntaiele omului şi leacurile bolilor. Ăsta se gîndea nu la sfat, ci că-i plăcea inelul împăratului. Aşa află, pe rînd, că unul se gîndea la o cocoană frumoasă – că altul se gîndea cam ce linguşeală să cîrpească împăratului – altul că ce n-ar da el pentru o sticlă de vin – altul că bine e să fii împărat – altul că împăratul e om ca toţi oamenii – numai unul, cu fruntea cît toate zilele, asculta cuvintele şi întrebările împăratului. Neghiniţă, cum află gîndul tuturora, zbughi în urechea împăratului şi îi şopăi, tot, din fir pînă în aţă. Împăratul crezînd că singur, el de la el, a citit în mintea lor, se mînie foc şi le zise:

— Ei, tu care caţi în stele, ţi-ai făcut ochii ochean şi-mi vezi nasul cît un buştean. Astfel ţi-e gîndul la sfatul domnesc?

Cărturarul se cutremură şi dădu în genunchi, cerînd iertare.

— Tu – se răsti împăratul către doftor – dacă ai avea inelul meu, ai omorî mai puţini oameni?

Doftorul se cutremură şi dădu şi el în genunchi.

— Tu – zise împăratul necăjit, ălorlalţi – te gîndeşti la secături şi nu vezi că eşti cu un picior în groapă; tu îţi pregăteşti limba ca să mă minţi; tu crezi că într-o sticlă cu vin este mai mult duh decît în capul meu; tu nu ştii că un învăţat pe scaunul domniei ar face mai multe boroboaţe ca un neghiob; tu te pricepi

că împăratul e om ca toţi oamenii, dar nu te gîndeşti că învăţaţii sînt ca neoamenii; iar tu abia te ţii să nu caşti o gură cît să înghiţi împărăţia toată; numai ţie ţi-e mintea la sfatul domnesc.

Cu toţi căzură în genunchi.

— Acum ce să le fac – zise împăratul mînios – să le tai capul?

Cărturarii muriră şi înviară, iar Neghiniţă, care se suise în creştetul împăratului:

— Ferit-a Dumnezeu, măria ta, fără învăţaţi cine să mintă lumea?

— Să nu fie decît adevărul pe lume!

— Ferit-a Dumnezeu! Ce-ai face, chiar măria ta, fără minciună? Apoi, măria ta, ţi-ai făcut socoteala vieţii? Mai multe ceasuri ai mîncat, ai dormit, ai vînat, ţi-ai socotit cazanele cu bani, ai petrecut, ba cu luminăţia sa împărăteasa, ba şi fără ea, decît te-ai necăjit cu trebile şi cu nevoile împărăţiei. Cum ai sta, măria ta, pe scaunul lumii cînd lumea ar afla adevărul?

Împăratul zîmbi, cu ciudă, nu e vorbă, dar zîmbi ca să dreagă treaba şi îi iertă pe toţi. Văzînd însă că cel din urmă cărturar care se gîndise la sfat tremura mereu, îi zise:

— Ei, dar tu, cel mai cuminte, de ce tremuri?

— Măria ta – zise bietul bătrîn – mai bine să spui şi eu decît să afli măria ta. Iacă, socotesc că nu ştiu nimic şi tot mă gîndesc că mi-e leafa prea mică.

Împăratul rîse cu poftă şi-i făgădui o leafă mai mare, apoi sparse sfatul cărturarilor şi plecă cu Neghiniţă în creştetul capului, nedumerit de cum ghicise gîndurile tuturora.

Împărăteasa şi coconii ei, văzînd pe Neghiniţă, se minunară, dar cînd aflară că împăratul, la vreme de bătrîneţe, ghiceşte gîndurile oamenilor, se crucìră şi tot nu le venea să creadă.

— Împărate – zise împărăteasa – zău aşa, ghiceşte-mi şi mie un gînd.

— Să vedem, răspunse împăratul.

Împărăteasa se gîndi şi începu să rîdă... Neghiniţă o zbughise în urechea împărătesei şi-i aflase gîndul: „Că ce bine ar fi să mai fie o dată împăratul tînăr” Şi într-o clipă intră în urechea dreaptă a împăratului şi şopa, şopa, şopa. Împăratul, pace. Împărăteasa rîdea şi zicea:

— Vezi că nu ghiceşti? Vezi?

Pasămite împăratul era cam tare de urechea dreaptă. Neghiniţă înţelese, şi ţîşti! în urechea stîngă, şi iar, şopa, şopa. Împăratul se lumină la faţă, dădu din cap, rîse cu hohote şi zise:

— Ei... împărăteasă, împărăteasă... da' tot muiere! De, bine te gîndişi tu, da' nu se poate...

Împărăteasa se ruşină, plecă ochii în jos şi se gîndi: „Dar dacă o ghici şi la ce m-oi fi gîndit înainte, intru în pamînt! De cîte ori n-am dat dracului sfaturile împărăţiei cînd nu se mai isprăveau pînă după miezul nopţii!”

În sfîrşit, ce-i veni lui Neghiniţă, vru să rîdă şi de împărat; şi îşi zise într-o bună dimineaţă:

„Vezi ce e omul! Spune-i orice, spune-i mereu acelaşi lucru... omul crede, că omul e prost. Ce nu crede întîi, crede mai pe urmă. Am să-i fac una şi bună împăratului, să-l las fără sfetnicii cei credincioşi şi să-l încurc cu nebunii.”

Împăratul, de umbla în fruntea oştilor, de sta la sfat mare, de se culca, de se scula, de mînca, de-şi mîngîia coconii, un gînd nu-l mai slăbea: „Nu vezi, omule de Dumnezeu, că ţi-au îmbătrînit sfetnicii şi împărăţia merge rău?”

Pasămite, Neghiniţă îi intrase într-o ureche.

Azi aşa, mîine aşa, pînă nu mai avu încotro. Sparse sfatul cel vechi şi chemă altul nou.

Tot unu şi unu!

Cum veniră, cum aruncară pe bietul împărat din scaunul neamului lui...

„Acu să-l vedem!” zise împieliţatul de Neghiniţă. Împăratul ieşi plîngînd din cetate. Neghiniţă, sus pe umărul lui.

— De ce plîngi, măria ta, ţine-ţi firea, nu fi muiere!

— Ei, ei, Neghiniţă, cum să nu plîng? Unde mi-e toiagul împărătesc?

— Ci taci, măria ta! Ia taie un corn şi fă-ţi, colea, o cîrjă. Buzduganul e greu la bătrîneţe, te doboară. Cîrja te sprijină.

— Ei, ei, Neghiniţă, unde mi-e scaunul împărătesc pe care au stat atîţia moşi-stromoşi ai mei?

— Ci taci, măria ta! Întinde-te, colea pe fînul înflorit şi moale, şi să-mi spui drept care e mai dulce la oase? Scaunul cu scumpetea sau fînul cu frumuseţea?

— I, i, Neghiniţă, unde mi-e coroana cu stemele şi cu luminile?

— Ci taci, măria ta! Pune foaie lată de lipan pe deasupra pletelor albe, şi spune-mi drept care e mai uşoară, coroana cu grijile sau lipanul cu umbrele?

— Aşa o fi, Neghiniţă – mai zise împăratul, oftînd tocmai din băierile inimii — aşa o fi, se potriveşte ş-aşa, fiindcă ştii tu să le potriveşti, dar cînd mă gîndesc în ce slavă eram ieri... îmi vine să scald tot pămîntul cu lacrimile mele!

— Ci taci, măria ta! Adică ce slăvire? Toată viaţa, ba războaie, ba sfaturi, ba taie capul unuia, ba întinde la bice pe altul, ba citeşte jelbile, ba ascultă păsurile, ba cîte şi mai cîte şi mai multe fără să vrei de cîte pe vrute. Mărire să fi fost asta? Dar, ia gîndeşte-te, măria

ta, că un supus era supusul măriei tale, ş-avea un stăpîn, iar măria ta, purtînd grija tuturora, erai sluga tuturora. Vezi, d-aia, măria ta, ai fost cel mai slugă, cel mai nevolnic din toată împărăţia. Curată socoteală: erai împărat, nu om, acum eşti om, nu împărat. Şi eşti mai mare, că unde-ţi spune gîndul, acolo te duc picioarele. Ş-apoi cine ştie? Socoteşti măria ta că boierii pot ceva fără prostime? Să ceară prostimea pe vechiul lor împărat... şi să vezi, măria ta...

Se mai îmbună împăratul la cuvîntul lui Neghiniţă şi se duse în cruciş şi în curmeziş, în toată împărăţia, c-o foaie de lipan pe cap şi sprijinit p-o cîrjă de corn. Şi de ce vedea se minuna şi întreba pe Neghiniţă:

— Neghiniţă, de ce-l bat pe ăla, de răcneşte ca din gură de şarpe?

— Fiindcă împăratul e surd şi n-aude, răspunse Neghiniţă.

— Neghiniţă, de ce-or fi atîţia oameni goi şi desculţi?

— Fiindcă împăratul e orb şi nu vede.

— Neghiniţă, de ce bătrînul ăla s-o fi muncind să roadă în gingii o cojiţă uscată?

— Fiindcă împăratul mănîncă prea mult.

— Neghiniţă, de ce-or munci unii şi noaptea de dau pe brînci?

— Ca să doarmă împăratul şi ziua de i-o veni poftă.

— Neghiniţă, atunci de ce să vină pe scaunul meu un împărat, şi surd, şi orb, şi lacom, şi somnoros?

— Ei, păi înainte de-a fi împărat vedea, auzea, muncea, era cumpătat la mîncare şi la băutură.

Bietul pribeag stătu pe gînduri, în mijlocul unui oraş mare-mare şi zise:

— I, i, Neghiniţă, mult cuvînt ai! Acum s-ajung împărat, şi aş şti eu să fac cum e bine.

Şi ca din senin, abia sfîrşise vorba de pe urmă, ş-auzi o gălăgie, un vaiet, o duduitură, că parcă se cutremura pămîntul. Cînd colo, ce să fie? Ştafetă mare. Nişte voinici, cu suliţi lungi, aduceau vestea că norodul a băgat la dubă pe împăratul ăl nou, cu sfetnici cu tot şi că cheamă iarăşi pe adevăratul împărat.

Cum auzi, bătrînul zise voinicilor:

— Staţi, că eu sînt!

Şi-l cunoscură toţi, şi îi deteră în genunchi. Iar Neghiniţă, de colo, de pe umăr:

— Măria ta, mai vezi, mai auzi, or ţi s-a făcut foame şi-ţi vine să dormi?

La toate vine rîndul, după cum se întoarce roata, că d-aia e roată, să se întoarcă, iar nu să stea locului.

Şi-i veni rîndul şi lui Neghiniţă, gîndul lumii.

Într-o zi vru să glumească cu împăratul, să mai facă vreo drăcie. Îi intră în urechea dreaptă crezînd că e în a stîngă. Cu stînga n-auzea de loc. „Nu face nimic. Mi-e lene să mă mut, să gîndi Neghiniţă. În loc să şoptesc, voi striga.” Şi începu să strige, din toate puterile, în urechea cu care împăratul auzea de minune:

— Un împărat, dacă n-a şti, el de la el, adevărul, nu-l mai află de la nimeni!

Împăratul, auzind acest glas tare, în fundul urechii, îi zvîcni inima, şi-şi trase o palmă, cît putu, peste ureche, zicînd:

— Iiiii, să ştii că ce credeam eu că-mi trece prin minte era numai în ureche!

Şi cînd îşi scutură urechea în podul palmei... Neghiniţă căzu leşinat...

— Tu mi-ai fost? Tu m-ai făcut să cad din scaunul împărăţiei? Bine! Am eu ac de cojocul tău!

Împăratul, înfuriat, porunci să-l lege de gît cu un fir lung de mătase, şi-l coborî, de-l înecă, în puţul din curtea domnească.

Aşa sfîrşi bietul Neghiniţă.

M. EMINESCU

Făt-Frumos din Lacrimă

ÎN VREMEA VECHE, pe cînd oamenii, cum sînt ei azi, nu erau decît în germenii viitorului, pe cînd Dumnezeu călca încă cu picioarele sale sfinte pietroasele pustii ale pămîntului – în vremea veche trăia un împărat întunecat şi gînditor ca miazănoaptea şi avea o împărătească tînără şi zîmbitoare ca miezul luminos al zilei.

Cincizeci de ani de cînd împăratul purta război c-un vecin al lui. Murise vecinul şi lăsase de moştenire fiilor şi nepoţilor ura şi vrajba de sînge. Cincizeci de ani, şi numai împăratul trăia singur, ca un leu îmbătrînit, slăbit de lupte şi suferinţe – împărat, ce-n viaţa lui nu rîsese niciodată, care nu zîmbea nici la cîntecul nevinovat al copilului, nici la surîsul plin de amor al soţiei lui tinere, nici la poveştile bătrîne şi glumeţe ale ostaşilor înălbiţi în bătălie şi nevoie. Se simţea slab, se simţea murind şi n-avea cui să lase moştenirea urii lui. Trist se scula din patul împărătesc, de lîngă împărăteasa tînără – pat aurit, însă pustiu şi nebinecuvîntat – trist mergea în război cu inima neîmblîn-zită – şi împărăteasa, rămasă singură, plîngea cu lacrimi de văduvie singurătatea ei. Părul ei cel galben ca aurul cel mai frumos cădea pe sînii ei albi şi rotunzi – şi din ochii ei albaştri şi mari curgeau şiroaie de mărgăritare apoase pe o faţă mai albă ca argintul crinului. Lungi cearcăne vinete se trăgeau împrejurul ochilor şi vine albastre se trăgeau pe faţa ei albă ca o marmură vie.

Sculată din patul ei, ea se aruncă pe treptele de piatră ale unei bolte în zid, în care veghea, deasupra unei candele fumegînde, icoana îmbrăcată în argint a maicii durerilor. Înduplecată de rugăciunile

împărătesei îngenuncheate, pleoapele icoanei reci se umeziră şi o lacrimă curse din ochiul cel negru al mamei lui Dumnezeu. Împărăteasa se ridică în toată măreaţa ei statură, atinse cu buza ei seacă lacrima cea rece şi o supse în adîncul sufletului său. Din momentul acela ea purcese îngreunată.

Trecu o lună, trecură două, trecură nouă şi împărăteasa făcu un fecior alb ca spuma laptelui, cu părul bălai, ca razele lunii. Împăratul surîse, soarele surîse şi el în înfocata lui împărăţie, chiar stătu pe loc, încît trei zile n-a fost noapte, ci numai senin şi veselie – vinul curgea din butii sparte şi chiotele despicau bolta cerului.

Şi-i puse mama numele: Făt-Frumos din lacrimă.

Şi crescu şi se făcu mare ca brazii codrilor. Creştea într-o lună cît alţii într-un an.

Cînd era destul de mare, puse să-i facă un buzdugan de fier, îl aruncă în sus de despică bolta cerului, îl prinse pe degetul cel mic şi buzduganul se rupse-n două. Atunci puse să-i facă altul mai greu, îl aruncă în sus aproape de palatul de nori al lunii; căzînd din nori, nu se rupse de degetul voinicului.

Atunci Făt-Frumos îşi luă ziua bună de la părinţi, ca să se ducă, să se bată el singur cu oştile împăratului ce-l duşmănea pe tată-său. Puse pe trupul său împărătesc haine de păstor, cămeşă de borangic, ţesută în lacrimile mamei sale, mîndră pălărie cu flori, cu cordele şi cu mărgele rupte de la gîturile fetelor de-mpăraţi, îşi puse-n brîul verde un fluier de doine şi altul de hore şi, cînd era soarele de două suliţe pe cer, a plecat în lumea largă şi-n toiul lui de voinic.

Pe drum horea şi doinea, iar buzduganul şi-l arunca să spintece norii, de cădea departe tot cale de-o zi. Văile şi munţii se uimeau auzindu-i cîntecele, apele-şi ridicau valurile mai sus ca să-l asculte, izvoarele îşi turburau adîncul, ca să-şi azvîrle afară

undele lor, pentru ca fiecare din unde să-l audă, fiecare din ele să poată cînta ca dînsul cînd vor şopti văilor şi florilor. Rîurile ce ciorăiau mai în jos de brîiele melancolicelor stînci învăţau de la păstorul împărat doina iubirilor, iar vulturii ce stau amuţiţi pe creştetele seci şi sure ale stîncilor nalte învăţau de la el ţipătul cel plîns al jalei.

Stăteau toate uimite pe cînd trecea păstoraşul-împărat, doinind şi horind; ochii cei negri ai fetelor se umpleau de lacrimi de dor; şi-n piepturile păstorilor tineri, rezimaţi c-un cot de-o stîncă şi c-o mînă pe bîtă, încolţea un dor mai adînc, mai întunecos, mai mare – dorul voiniciei!

Toate stăteau în loc, numai Făt-Frumos mergea mereu, urmărind cu cîntecul dorul inimii lui şi cu ochii buzduganul ce sclipea prin nori şi prin aer ca un vultur de oţel, ca o stea năzdrăvană.

Cînd era-nspre seara zilei a treia, buzduganul căzînd, se izbi de o poartă de aramă şi făcu un vuiet puternic şi lung. Poarta era sfărîmată şi voinicul intră. Luna răsărise dintre munţi şi se oglindea într-un lac mare limpede, ca seninul cerului. În fundul lui, se vedea sclipind, de limpede ce era, un nisip de aur; iar în mijlocul lui, pe o insulă de smarald, înconjurat de un crîng de arbori verzi şi stufoşi, se ridica un mîndru palat de o marmură ca laptele, lucie şi albă – atît de lucie, încît în ziduri răsfrîngea ca-ntr-o oglindă de argint: dumbravă şi luncă, lac şi ţărmuri. O luntre aurită veghea pe undele limpezi ale lacului lîngă poartă: şi-n aerul cel curat al serii tremurau din palat cîntece mîndre şi senine. Făt-Frumos se sui-n luntre şi, vîslind, ajunse pînă la scările de marmură ale palatului. Pătruns acolo, el văzu în boltele scărilor candelabre cu sute de braţe, şi-n fiecare braţ ardea cîte o stea de foc. Pătrunse în sală. Sala era naltă, susţinută de stîlpi şi de arcuri, toate de aur, iar în mijlocul ei stătea o mîndră masă, acoperită cu alb,

talgerele toate săpate din cîte-un singur mărgăritar mare; iar boierii ce şedeau la masă în haine aurite, pe scaune de catifea roşie, erau frumoşi ca zilele tinereţii şi voioşi ca horele. Dar mai ales unul din ei, cu fruntea-ntr-un cerc de aur, bătut cu diamante, şi cu hainele strălucite, era frumos ca luna unei nopţi de vară. Dar mai mîndru era Făt-Frumos.

— Bine-ai venit, Făt-Frumos! zise-mpăratul, am auzit de tine, da' de văzut nu te-am văzut.

— Bine te-am găsit, împărate, deşi mă tem că nu te-oi lăsa eu bine, pentru că am venit să ne luptăm greu, că destul ai viclenit asupra tatălui meu.

— Ba n-am viclenit asupra tatălui tău, ci totdeauna m-am luptat în luptă dreaptă. Dar cu tine nu m-oi bate. Ci mai bine-oi spune lăutarilor să zică şi cuparilor să împle cupele cu vin şi-om lega frăţie de cruce pe cît om fi şi-om trăi.

Şi se sărutară feciorii de-mpăraţi în urările boierilor şi băură şi se sfătuiră.

Zise împăratul lui Făt-Frumos:

— De cine-n lume te temi tu mai mult?

— De nime-n lumea asta, afară de Dumnezeu. Dar tu?

— Eu iar de nime, afară numai de Dumnezeu şi de mama pădurilor, o babă bătrînă şi urîtă, care îmblă prin împărăţia mea de mînă cu furtuna. Pe unde trece ea, faţa pămîntului se usucă, satele se risipesc, tîrgurile cad năruite. Mers-am eu asupra ei cu bătălie, dar n-am isprăvit nimic. Ca să nu-mi prăpădească toată împărăţia, am fost silit să stau la-nvoială cu ea şi să-i dau ca bir tot al zecele din copiii supuşilor mei. Şi azi vine ca să-şi ieie birul.

Cînd sună miazănoaptea, feţele mesenilor se posomorîră; căci pe miazănoapte călare cu aripi vîntoase, cu faţa zbîrcită ca o stîncă buhavă şi scobită pe pîraie, c-o pădure-n loc de păr, urla prin aerul cernit mama pădurilor cea nebună. Ochii ei – două

nopţi turburi, gura ei – un hău căscat, dinţii ei – şiruri de pietre de mori.

Cum venea vuind, Făt-Frumos o apucă de mijloc şi o trînti cu toată puterea într-o piuă mare de piatră; peste piuă prăvăli o bucată de stîncă, pe care-o legă din toate părţile cu şapte lanţuri de fer. Înăuntru baba şuiera şi se smulgea ca vîntul închis – dar nu-i folosea nimica.

Veni iar la ospăţ; cînd, prin bolţile ferestrelor, la lumina lunii, văzură două dealuri lungi de apă. Ce era? Mama pădurilor, neputînd să iasă, trecea peste apă cu piuă cu tot şi-i brăzda faţa în două dealuri. Şi fugea mereu, o stîncă de piatră îndrăcită, rupîndu-şi cale prin păduri, brăzdînd pămîntul cu dîră lungă, pană ce se făcu nevăzută în depărtarea nopţii.

Făt-Frumos ospătă ce ospătă, dar apoi, luîndu-şi buzduganul de-a umăr, merse mereu pe dîra trasă de piuă, pană ce ajunse lîng-o casă frumoasă, albă, care sticlea la lumina lunii în mijlocul unei grădini de flori. Florile erau în straturi verzi şi luminau, albastre, roşii-închise şi albe, iar printre ele roiau fluturi uşori, ca sclipitoare stele de aur. Miros, lumină şi un cîntec nesfîrşit, încet, dulce, ieşind din roirea fluturilor şi a albinelor, îmbătau grădina şi casa. Lîngă prispă stăteau două butii cu apă – iar pe prispă torcea o fată frumoasă. Haina ei albă şi lungă părea un nor de raze şi umbre, iar părul ei de aur era împletit în cozi lăsate pe spate, pe cînd o cunună de mărgăritărele era aşezată pe fruntea ei netedă. Luminată de razele lunii, ea părea muiată într-un aer de aur. Degetele ei ca din ceară albă torceau dintr-o furcă de aur şi dintr-un fuior de o lînă ca argintul, torceau un fir de o mătasă albă, subţire, strălucită, ce sămăna mai mult a o vie rază de lună ce cutreiera aerul decît a fir tort. La zgomotul uşor al paşilor lui Făt-Frumos, fata-şi ridică ochii albaştri ca undele lacului.

— Bine-ai venit, Făt-Frumos, zise ea cu ochii limpezi şi pe jumătate închişi, cît e de mult de cînd te-am visat! Pe cînd degetele mele torceau un fir, gîndurile mele torceau un vis, un vis frumos, în care eu mă iubeam cu tine; Făt-Frumos, din fuior de argint torceam şi eram să-ţi ţes o haină urzită în descîntece, bătută-n fericire; s-o porţi... să te iubeşti cu mine. Din tortul meu ţi-aş face o haină, din zilele mele o viaţă plină de desmierdări.

Astfel, cum privea umilită la el, fusul îi scăpă din mînă, şi furca căzu alături cu ea. Ea se sculă – şi, ca ruşinată de cele ce zisese, mîinile ei spînzurau în jos ca la un copil vinovat, şi ochii ei cei mari se plecară. El se apropie de ea, c-o mînă îi cuprinse mijlocul, iar cu cealaltă îi desmierdă încet fruntea şi părul şi-i şopti:

— Ce frumoasă eşti tu, ce dragă-mi eşti! A cui eşti tu, fata mea?

— A mamei pădurilor, răspunse ea suspinînd, mă vei iubi tu acuma, cînd ştii a cui sînt?

Ea înconjură cu amîndouă braţele ei goale grumazul lui şi se uită lung la el, în ochii lui.

— Ce-mi pasă a cui eşti, zise el, destul că te iubesc.

— Dacă mă iubeşti, să fugim atuncea, zise ea lipindu-se mai tare de pieptul lui, dacă te-ar găsi mama, ea te-ar omorî, şi dac-ai muri tu, eu aş nebuni, ori aş muri şi eu.

— N-aibi frică, zise el zîmbind şi desfăcîndu-se din braţele ei. Unde-i mumă-ta?

— De cînd a venit, se zbuciumă în piua în care-ai încuiat-o tu şi roade cu colţii la lanţurile ce-o închid.

— Ce-mi pasă, zise el repezindu-se să vadă unde-i.

— Făt-Frumos – zise fata, şi două lacrimi mari străluciră în ochii ei – nu te duce încă. Să te-nvăţ eu ce să facem ca să învingi tu pe mama. Vezi tu buţile

aste două? Una-i cu apă, alta cu putere. Să le mutăm una-n locul alteia. Mama, cînd se luptă cu vrăjmaşii ei, strigă cînd oboseşte: „Stăi, să mai bem cîte-oleacă de apă!”Apoi ea bea putere, în vreme ce duşmanul ei numai apă. De aceea noi le mutăm din loc, ea nu va şti şi va bea numai apă în vremea luptei cu tine.

Precum au zis, aşa au şi făcut.

El se răpezi după casă.

— Ce faci, babă? strigă el.

Baba, de venin, se smulse odată din piuă-n sus şi rupse lanţurile, lungindu-se slabă şi mare pînă-n nori.

— A! bine că mi-ai venit, Făt-Frumos, zise ca, făcîndu-se iar scurtă, ia acum hai la luptă, acu om vedea cine-i mai tare!

— Hai! zise Făt-Frumos.

Baba-l apucă de mijloc, se lungi repezindu-se cu el pînă-n nori, apoi îl izbi de pămînt şi-l băgă în ţărînă pînă-n glezne.

Făt-Frumos o izbi pe ea şi o băgă-n pămînt pînă-n genunchi.

— Stăi să mai bem apă, zise mama pădurilor ostenită.

Stătură şi se răsuflară. Baba bău apă, Făt-Frumos bău putere, ş-un fel de foc nestins îi cutreieră cu fiori de răcoare toţi muşchii şi toate vinele lui cele slăbite. C-o putere îndoită, cu braţe de fier o smuci pe babă de mijloc şi-o băgă-n pămînt pînă-n gît. Apoi o izbi cu buzduganul în cap şi-i risipi creierii. Cerul încărunţi de nouri, vîntul începu a geme rece şi a scutura casa cea mică în toate încheieturile căpriorilor ei. Şerpi roşii rupeau trăsnind poala neagră a norilor, apele păreau că latră, numai tunetul cînta adînc ca un proroc al pierzării. Prin acel întuneric des şi nepătruns, Făt-Frumos vedea albind o umbră de argint, cu păr de aur despletit, rătăcind, cu mîinile ridicate şi palidă. El se apropie de ea şi-o cuprinse cu braţele lui. Ea căzu ca moartă de groază

pe pieptul lui, şi mîinile ei reci s-ascunseră-n sînul lui. Ca să se trezească, el îi sărută ochii. Norii se rupeau bucăţi pe cer — luna roşie ca focul se ivea prin spărturile lor risipite; iar pe sînul lui, Făt-Frumos vedea cum înfloreau două stele albastre, limpezi şi uimite — ochii miresei lui. El o luă pe braţe şi începu să fugă cu ea prin furtună. Ea-şi culcase capul la sînul lui şi părea că adormise. Ajuns lîngă grădina împăratului, el o puse-n luntre, ducînd-o ca-ntr-un leagăn peste lac, smulse iarbă, fîn cu miros şi flori din grădină şi-i clădi un pat, în care-o aşeză ca-ntr-un cuib.

Soarele ieşind din răsărit privea la ei cu drag. Hainele ei umede de ploaie se lipiseră de membrele dulci şi rotunde, faţa ei de-o paloare umedă ca ceara cea albă, mîinile mici şi unite pe piept, părul despletit şi răsfirat pe sîn, ochii mari, închişi şi adînciţi în frunte, astfel ea era frumoasă, dar părea moartă. Pe acea frunte netedă şi albă, Făt-Frumos presură cîteva flori albastre, apoi şezu alături cu ea şi-ncepu a doini încet. Cerul limpede – o mare, soarele – o faţă de foc, ierburile împrospătate, mirosul cel umed al florilor învioşate o făceau să doarmă mult şi lin, însoţită în calea visurilor ei de glasul cel plîns al fluierului. Cînd era soarele-n ameazi firea tăcea, şi Făt-Frumos asculta liniştita ei răsuflare caldă şi umedă. Încet se plecă la obrazul ei şi-o sărută. Atunci ea deschise ochii încă plini de visuri şi-ntinzîndu-se somnoroasă zise încet şi zîmbind:

— Tu aici eşti?

— Ba nu sînt aici, nu vezi că nu sînt aici? zise el mai lăcrămînd de fericire.

Cum şedea el lîngă ea, ea-şi întinse un braţ şi-i cuprinse mijlocul.

— Hai scoală, zise el desmierdînd-o, e ziua-n amiaza-mare.

Ea se sculă, îşi netezi părul de pe frunte şi-l dete pe spate, el îi cuprinse mijlocul — ea-i înconjură grumazul — şi astfel trecură printre straturile de flori şi intrară în palatul de marmură al împăratului. El o duse la împăratul şi i-o arătă spunîndu-i că-i mireasa lui. Împăratul zîmbi, apoi îl luă de mînă pe Făt-Frumos, ca şi cînd ar fi vrut să-i spună ceva în taină, şi-l trase la o fereastră mare, pe care vedea lacul cel întins. Ci el nu-i spuse nimica, ci numai se uită uimit pe luciul lacului şi ochii i se împlură de lacrimi. O lebădă îşi înălţase aripile ca pe nişte pînze de argint şi cu capul cufundat în apă sfîşia faţa senină a lacului.

— Plîngi, împărate, zise Făt-Frumos, de ce?

— Făt-Frumos, zise împăratul, binele ce mi l-ai făcut mie nu ţi-l pot plăti nici cu lumina ochilor, oricît de scumpă mi-ar fi, şi cu toate astea vin să-ţi cer şi mai mult.

— Ce, împărate?

— Vezi tu lebăda ceea îndrăgită de unde? Tînăr fiind, aş trebui să fiu îndrăgit de viaţă, şi cu toate astea de cîte ori am vrut să-mi fac seamă! Iubesc o fată frumoasă, cu ochii gînditori, dulce ca visele mării – fata Genarului, om mîndru şi sălbatic, ce îşi petrece viaţa vînînd prin păduri bătrîne. O, cît e de aspru el, cît e de frumoasă fata lui! Orice încercare de-a o răpi a fost deşartă. Încearcă-te tu!

Ar fi stat Făt-Frumos locului, dar scumpă-i era frăţia de cruce, ca oricărui voinic, mai scumpă decît zilele, mai scumpă decît mireasa.

— Împărate prea luminate, din cîte noroace-ai avut, unul a fost mai mare decît toate: acela că Făt-Frumos ţi-i frate de cruce. Hai că mă duc eu să răpesc pe fata Genarului!

Şi-şi luă cai ageri, cai cu suflet de vînt, Făt-Frumos, şi era să plece. Atunci mireasa lui – Ileana o chema – îi zise încet la ureche, sărutîndu-l dulce:

— Nu uita, Făt-Frumos, că pe cît vei fi tu departe, eu oi tot plînge.

El se uită cu milă la ea, o mîngîie – dar apoi, desfăcîndu-se de îmbrăţoşările ei, se avîntă pe şeaua calului şi plecă în lume.

Trecea prin codri pustii, prin munţi cu fruntea ninsă, şi, cînd răsărea dintre stînci bătrîne luna cea palidă ca faţa unei fete moarte, atunci vedea din cînd în cînd cîte-o streanţă uriaşă atîrnată de cer, ce înconjura cu poalele ei vîrful vreunui munte – o noapte sfîrticată, un trecut în ruină, un castel numai pietre şi ziduri sparte.

Cînd se lumină de ziuă, Făt-Frumos vede că şirul munţilor dă într-o mare verde şi întinsă, ce trăieşte în mii de valuri senine, strălucite, care treieră aria mării încet şi melodios, pînă unde ochiul se pierde în albastrul cerului şi în verdele mării. În capătul şirului de munţi, drept asupra mării, se oglindea în fundul ei o măreaţă stîncă de granit, din care răsărea ca un cuib alb o cetate frumoasă, care, de albă ce era, părea poleită cu argint. Din zidurile arcate răsăreau ferestre strălucite, iar dintr-o fereastră deschisă se zărea, printre oale de flori, un cap de fată oacheş şi visător, ca o noapte de vară. Era fata Genarului.

— Bine-ai venit, Făt-Frumos, zise ea, sărind de la fereastră şi deschizînd porţile măreţului castel, unde ea locuia singură ca un geniu într-un pustiu, astă-noapte mi se părea că vorbesc c-o stea, şi steaua mi-a spus că vii din partea împăratului ce mă iubeşte.

În sala cea mare a castelului, în cenuşa vetrei, veghea un motan cu şapte capete, care cînd urla dintr-un cap s-auzea cale de-o zi, iar cînd urla din cîte şapte, s-auzea cale de şapte zile.

Genarul, pierdut în sălbaticile sale vînători, se depărtase cale de-o zi.

Făt-Frumos luă fata-n braţe şi punînd-o pe cal zburau amîndoi prin pustiul lungului mării ca două abia văzute închegări ale văzduhului.

Dar Genarul, om nalt şi puternic, avea un cal năzdrăvan cu două inimi. Motanul din castel mieună dintr-un cap, iar calul Genarului necheză cu vocea lui de bronz.

— Ce e? îl întreabă Genarul pe calul năzdrăvan, ţi s-a urît cu binele?

— Nu mi s-a urît mie cu binele, ci de tine-i rău. Făt-Frumos ţi-a furat fata.

— Trebuie să ne grăbim mult ca să-i ajungem?

— Să ne grăbim şi nu prea, pentru că-i putem ajunge.

Genarul încălecă şi zbură ca spaima cea bătrînă în urma fugiţilor. În curînd îi şi ajunse. Să se bată cu el Făt-Frumos nu putea, pentru că Genarul era creştin şi puterea lui nu era în duhurile întunericului, ci în Dumnezeu.

— Făt-Frumos! zise Genarul, mult eşti frumos şi mi-e milă de tine. De astă dată nu-ţi fac nimica, dar de altă dată... ţine minte!

Şi luîndu-şi fata alături cu el, pieri în vînt, ca şi cînd nu mai fusese.

Dar Făt-Frumos era voinic şi ştia drumul înapoi. El se reîntoarse şi găsi pe fată iar singură, însă, mai palidă şi mai plînsă, ea părea şi mai frumoasă. Genarul era dus iar la vînătoare cale de două zile. Făt-Frumos luă alţi cai din chiar grajdul Genarului.

Astă dată plecară noaptea. Ei fugeau cum fug razele lunii peste adîncile valuri ale mării, fugeau prin noaptea pustie şi rece ca două visuri dragi: ci prin fuga lor auzeau miautele lungi şi îndoite ale motanului din vatra castelului. Apoi li se păru că nu mai pot merge, asemenea celor ce vor să fugă în vis şi cu toate acestea nu pot. Apoi un nor de colb îi cuprinse, căci Genarul venea în fuga calului, de rupea pămîntul.

Faţa lui era înfricoşată, privirea cruntă. Fără de-a zice o vorbă, el apucă pe Făt-Frumos şi-l azvîrli în norii cei negri şi plini de furtună ai cerului. Apoi dispăru cu fată cu tot.

Făt-Frumos, ars de fulgere – nu căzu din el decît o mînă de cenuşă în nisipul cel fierbinte şi sec al pustiului. Dar din cenuşa lui se făcu un izvor limpede ce curgea pe un nisip de diamant; pe lîngă el arbori nalţi, verzi, stufoşi răspîndeau o umbră răcorită şi mirositoare. Dacă cineva ar fi priceput glasul izvorului, ar fi înţeles că jălea într-o lungă doină pe Ileana, împărăteasa cea bălaie a lui Făt-Frumos. Dar cine să înţeleagă glasul izvorului într-un pustiu, unde pînă atunci nu călcase picior de om?

Dar pe vremea aceea Domnul îmbla încă pe pămînt. Într-o zi se vedeau doi oameni călătorind prin pustiu. Hainele şi faţa unuia strălucea ca alba lumină a soarelui; celălalt, mai umilit, nu părea decît umbra celui luminat. Erau Domnul şi Sfîntul Petrea. Picioarele lor înferbîntate de nisipul pustiului călcară atuncea în răcoarele şi limpedele pîrîu ce curgea din izvor. Prin cursul apei cu glesnele lor sfîşiau valurile pînă la umbritul lor izvor. Acolo Domnul bău din apă şi-şi spălă faţa sa cea sfîntă şi luminată şi mîinile sale făcătoare de minuni. Apoi şezură amîndoi în umbră, Domnul, cugetînd la tatăl său din cer, şi Sfîntul Petrea, ascultînd pe cugete doina izvorului plîngător. Cînd se sculară spre a merge mai departe, zise Sfîntul Petrea:

— Doamne, fă ca acest izvor să fie ce-a fost mai înainte.

— Amin! zise Domnul ridicînd mîna sa cea sfîntă, după care apoi se depărtară înspre mare fără a mai privi înapoi.

Ca prin farmec pieri izvorul şi copacii, şi Făt-Frumos, trezit ca dintr-un somn lung, se uită împrejur. Atunci văzu chipul cel luminat al Domnului, ce mergea

pe valurile mării, care se plecau înaintea lui, întocmai ca pe uscat; şi pe Sfîntul Petrea, care, mergînd în urma lui şi învins de firea lui cea omenească, se uita înapoia sa şi-i făcea lui Făt-Frumos din cap. Făt-Frumos îi urmări cu ochii pînă ce chipul Sfîntului Petrea se risipi în depărtare şi nu se vedea decît chipul strălucit al Domnului aruncînd o dungă de lumină pe luciul apei, astfel încît, dacă soarele n-ar fi fost în amiazi, ai fi crezut că soarele apune. El înţelese minunea învierii sale şi îngenunche înspre apusul acelui soare dumnezeiesc.

Dar apoi îşi aduse aminte că făgăduise a răpi pe fata Genarului, şi ceea ce făgăduieşte voinicul anevoie o lasă nefăcută.

Deci se porni şi înspre seară ajunse la castelul Genarului, ce strălucea în întunericul serii ca o uriaşă umbră. El intră în casă... fata Genarului plîngea. Dar cînd îl văzu, faţa ei se-nsenină, cum se-nsenina o undă de o rază. El îi povesti cum înviase, atunci ea-i zise:

— De răpit nu mă poţi răpi pînă ce nu-i avea un cal asemenea cu acela ce-l are tatăl meu, pentru c-acela are două inimi; dar eu am să-l întreb în astă seară de unde-şi are calul, ca să poţi şi tu să capeţi unul ca acela. Pînă atunci însă, pentru ca să nu te afle tată-meu, eu te voi preface într-o floare.

El şezu pe un scaun, iar ea şopti o vrajă dulce, şi, cum îl sărută pe frunte, el se prefăcu într-o floare roşie închisă ca vişina coaptă. Ea-l puse între florile din fereastră şi cînta de veselie, de răsuna castelul tatălui ei.

Atunci intră şi Genarul.

— Veselă, fata mea? Şi de ce eşti veselă? întrebă el.

— Pentru că nu mai este Făt-Frumos, ca să mă răpească, răspunse ea rîzînd.

Se puseră la cină.

— Tată, întrebă fata, de unde ai calul dumitale, cu care îmbli la vînat?

— La ce-ţi trebuie s-o ştii? zise el încruntînd sprîncenele.

— Ştii prea bine, răspunse fata, că nu vreau ca s-o ştiu, decît numai ia-aşa ca s-o ştiu, pentru că acu numai e Făt-Frumos să mă răpească.

— Ştii tu că nu mă împotrivesc ţie niciodată, zise Genarul. Departe de-aicea, lîngă mare, şade o babă care are şapte iepe. Ea ţine oameni, care să i le păzească un an (cu toate că anul ei nu e decît de trei zile), şi dacă cineva i le păzeşte bine, ea-l pune să-şi aleagă drept răsplată un mînz, iar de nu, îl omoară şi-i pune capul într-un par. Chiar însă dacă păzeşte cineva bine iepele, totuşi ea-l vicleneşte pe om, căci scoate inimile din caii toţi şi le pune într-unul singur, încît cel ce-a păzit alege mai întotdeuna un cal fără inimă, care-i mai rău decît unul de rînd... Eşti mulţămită, fata mea?

— Mulţămită, răspunse ea zîmbind.

Totodată însă Genarul îi aruncă în faţă o batistă roşie, uşoară, mirositoare. Fata se uită mult în ochii tatălui său, ca un om care se deşteaptă dintr-un vis, de care nu-şi poate aduce aminte. Ea uitase tot ce-i spusese tată-său. Însă floarea din fereastră veghea printre frunzele ei, ca o stea roşie prin încreţiturile unui nor.

A doua zi Genarul plecă iarăşi dis-de-dimineaţă la vînătoare.

Fata sărută murmurînd floarea roşie şi Făt-Frumos născu ca din nimica înaintea ei.

— Ei, ştii ceva? o întrebă el.

— Nu ştiu nimica, zise ea tristă şi punînd dosul mîinii pe fruntea ei, am uitat tot.

— Însă eu am auzit tot, zise el. Rămîi cu bine, fata mea. În curînd ne vom vedea iar.

El încălecă pe un cal şi dispăru în pustiuri.

În arşiţa cea dogoritoare a zilei văzu aproape de pădure un ţînţar zvîrcolindu-se în nisipul cel fierbinte.

— Făt-Frumos, zise ţînţarul, ia-mă de mă du pînă-n pădure, că ţi-oi prinde şi eu bine. Sînt împăratul ţînţarilor.

Făt-Frumos îl duse pînă-n pădurea prin care era să treacă.

Ieşind din pădure, trecu iar prin pustiu de-a lungul mării, şi văzu un rac atît de ars de soare, încît nu mai avea nici putere să se mai întoarcă-napoi...

— Făt-Frumos, zise el, aruncă-mă-n mare, că ţi-oi prinde şi eu bine. Sînt împăratul racilor!

Făt-Frumos îl aruncă în mare şi-şi urmă calea.

Cînd înspre seară ajunse la un bordei urît şi acoperit cu gunoi de cal. Împrejur gard nu era, ci numai nişte lungi ţăruşe ascuţite, din care şase aveau fiecare-n vîrf cîte un cap, iar al şaptelea, fără, se clătina mereu în vînt şi zicea: cap! cap! cap! cap!

Pe prispă o babă bătrînă şi zbîrcită, culcată pe un cojoc vechi, sta cu capul ei sur ca cenuşa în poalele unei roabe tinere şi frumoase, care-i căuta în cap.

— Bine v-am găsit, zise Făt-Frumos.

— Bine-ai venit, flăcăule, zise baba sculîndu-se. Ce-ai venit? Ce cauţi? Vrei să-mi paşti iepele, poate.

— Da.

— Iepele mele pasc numai noaptea... Uite, chiar de-acu poţi să porneşti cu ele la păscut... Fată hăi! Ia dă tu flăcăului demîncatul ce i-am făcut eu şi porneşte-l.

Alături cu bordeiul era sub pămînt o pivniţă. El intră în ea şi acolo văzu şapte iepe negre, strălucite, şapte nopţi, care de cînd erau nu zărise încă lumina soarelui. Ele nechezau şi băteau din picioare.

Nemîncat toată ziua, el cină ce-i dăduse baba, ş-apoi, încălecînd pe una din iepe, mînă pe celelalte în aerul întunecos şi răcoros al nopţii. Dar încet, încet simţi cum se strecoară un somn de plumb prin toate

vinele lui, ochii i se păienjeniră şi el căzu ca mort în iarba pajiştei. El se trezi pe cînd mijea de ziuă. Cînd colo – iepele nicăiri. El îşi credea capul pus în ţeapă, cînd vede ieşind dintr-o pădure-n depărtare cele şapte iepe alungate de un roi nemărginit de ţînţari şi un glas subţire-i zise:

— Mi-ai făcut un bine, ţi l-am făcut şi eu.

Cînd se întoarse cu caii, baba începu să turbe, să răstoarne casa cu susu-n jos şi să bată fata, care nu era de vină.

— Ce ai, mamă? întrebă Făt-Frumos.

— Nimica, zise ea, mi-a venit şi mie toane. Asupra ta n-am nimica... sînt foarte mulţămită.

Apoi, intrînd în grajd, începu să bată caii, ţipînd:

— Ascundeţi-vă mai bine, bată-v-ar mama lui Dumnezeu, ca să nu vă mai găsească, ucigă-l crucea şi mănînce-l moartea!

A doua zi porni cu caii, dar iar căzu jos şi dormi pînă ce mijea de ziuă. Desperat, era să ieie lumea-n cap, cînd deodată vede răsărind din fundul mării cei şapte cai, muşcaţi de-o mulţime de raci.

— Mi-ai făcut un bine, zise un glas, ţi l-am făcut şi eu.

Era împăratul racilor.

El mînă caii-nspre casă şi vede iar o privelişte ca-n ziua trecută.

Însă în cursul zilei roaba babei s-apropie de el şi-i zise încet, strîngîndu-l de mînă:

— Eu ştiu că tu eşti Făt-Frumos. Să nu mai mănînci din bucatele ce-ţi fierbe baba, pentru că-s făcute cu *somnoroasă*... Ţi-oi face eu altfel de bucate.

Fata într-ascuns îi făcu merinde, şi-nspre seară, cînd era să plece cu caii, îşi simţi ca prin minune capul treaz. Spre miezul nopţii se-ntoarse acasă, mînă caii în grajd, îi încuie şi intră în odaie. Pe vatra cuptorului, în cenuşă, mai licăreau cîţiva cărbuni. Baba sta întinsă pe laiţă şi înţepenită ca moartă. El

gîndi c-a murit ş-o scutură. Ea era ca trunchiul şi nu se mişca de loc. El trezi fata ce dormea pe cuptor.

— Uite, zise el, ţi-a murit baba.

— Aş! Asta să moară! răspunse ea suspinînd. Adevărat că acum e ca şi moartă. Acu-i miazănoaptea... un somn amorţit îi cuprinde trupul... dar sufletul ei cine ştie pe la cîte răspîntii stă, cine ştie pe cîte căi a vrăjilor umblă. Pînă ce cîntă cucoşul ea suge inimile celor ce mor ori pustieşte sufletul celor nenorociţi. Da, bădică, mîine ţi se-mplineşte anul, ia-mă şi pe mine cu dumneata, că ţi-oi fi de mare folos. Eu te voi scăpa din multe primejdii, pe care ţi le găteşte baba.

Ea scoase din fundul unei lăzi hîrbuite şi vechi o cute, o perie şi o năframă.

A doua zi de dimineaţă i se împlinise lui Făt-Frumos. Baba trebuia să-i dea unul din cai ş-apoi să-l lase să plece cu Dumnezeu. Pe cînd prînzeau, baba ieşi pînă-n grajd, scoase inimile din cîteşişapte caii, spre a le pune pe toate într-un tretin slab, căruia-i priveai prin coaste. Făt-Frumos se sculă de la masă şi după îndemnarea babei se duse să-şi aleagă calul ce trebuia să şi-l ieie. Caii cei fără inimi erau de un negru strălucit, tretinul cel cu inimile sta culcat într-un colţ pe-o movilă de gunoi.

— Pe acesta-l aleg eu, zise Făt-Frumos, arătînd la calul cel slab.

— Da cum, Doamne iartă-mă, să slujeşti tu degeaba? zise baba cea vicleană, cum să nu-ţi iei tu dreptul tău? Alege-ţi unul din caii işti frumoşi... oricare ar fi, ţi-l dau.

— Nu, pe acesta-l voi, zise Făt-Frumos, ţinînd la vorba lui.

Baba scrîşni din dinţi ca apucată, dar apoi îşi strînse moara cea hîrbuită de gură, ca să nu iasă prin ea veninul ce-i răscolea inima pestriţă.

— Hai, ia-ţi-l, zise-n sfîrşit.

El se urcă pe cal cu buzduganul de-a umere. Părea că faţa pustiului se ia după urmele lui şi zbura ca un gînd, ca o vijelie, printre volburele de nisip ce se ridicau în urmă-i.

Într-o pădure îl aştepta fata fugită. El o urcă pe cal după dînsul şi fugea mereu.

Noaptea inundase pămîntul cu aerul ei cel negru şi răcoros.

— Mă arde-n spate, zise fata.

Făt-Frumos se uită înapoi. Dintr-o volbură naltă,verde, se vedeau nemişcaţi doi ochi de jăratic, ale căror raze roşii ca focul ars pătrundeau în rărunchii fetei.

— Aruncă peria! zise fata.

Făt-Frumos o ascultă. Şi deodată-n urmă-le văzură că se ridică o pădure neagră, deasă, mare, înfiorată de un lung freamăt de frunze şi de un urlet flămînd de lupi.

— Înainte! strigă Făt-Frumos calului, care zbura asemenea unui demon urmărit de un blestem prin negura nopţii. Luna palidă trecea prin nori suri ca o faţă limpede prin mijlocul unor vise turburi şi seci. Făt-Frumos zbura... zbura necontenit.

— Mă arde-n spate! zise fata c-un geamăt apăsat, ca şi cînd s-ar fi silit mult ca să nu spună încă.

Făt-Frumos se uită şi văzu o bufniţă mare şi sură, din care nu străluceau decît ochii roşii, ca două fulgere lănţuite de un nor.

— Aruncă cutea! zise fata.

Făt-Frumos o aruncă.

Şi deodată se ridică din pămînt un colţ, sur, drept, neclintit, un uriaş împietrit ca spaima, cu capul atingînd de nori.

Făt-Frumos vîjîia prin aer aşa de iute, încît i se părea că nu fuge, ci cade din înaltul cerului într-un adînc nevăzut.

— Mă arde! zise fata.

Baba găurise stînca într-un loc şi trecea prin ea prefăcută într-o funie de fum, al cărei capăt dinainte ardea ca un cărbune.

— Aruncă năframa! zise fata.

Făt-Frumos o ascultă.

Şi deodată văzură în urmă-le un luciu întins, limpede, adînc, în a cărui oglindă bălaie se scălda în fund luna de argint şi stelele de foc.

Făt-Frumos auzi o vrajă lungă prin aer şi se uită prin nori. Cale de două ceasuri – pierdută în naltul cerului – plutea încet, încet prin albastrul tăriei, miazănoaptea bătrînă cu aripile de aramă.

Cînd baba înota smintită pe la jumătatea lacului alb, Făt-Frumos aruncă buzduganu-n nori şi lovi miazănoaptea în aripi. Ea căzu ca plumbul la pămînt şi croncăni jalnic de douăsprezece ori.

Luna s-ascunse într-un nor şi baba, cuprinsă de somnul ei de fier, se afundă în adîncul cel vrăjit şi necunoscut al lacului. Iar în mijlocul lui se ridică o iarbă lungă şi neagră. Era sufletul cel osîndit al babei.

— Am scăpat! zise fata.

— Am scăpat! zise calul cel cu şapte inimi. Stăpîne, adăugi calul, tu ai izbit miazănoaptea de a căzut la pămînt cu două ceasuri înainte de vreme şi eu simt sub picioarele mele răscolindu-se nisipul. Schelete înmormîntate de volburile nisipului arzător al pustiilor au să se scoale, spre a se sui în lună la benchetele lor. E primejdios ca să umbli acuma. Aerul cel înveninat şi rece al sufletelor lor moarte v-ar putea omorî. Ci mai bine voi culcaţi-vă, şi eu pîn-atuncea m-oi întoarce la mama, ca să mai sug înc-o dată laptele cel de văpaie albă al ţîţelor ei, pentru ca să mă fac iar frumos şi strălucit.

Făt-Frumos îl ascultă. Se dete jos de pe cal şi-şi aşternu mantaua pe nisipul încă ferbinte. Dar ciudat... ochii fetei se-nfundase în cap, oasele şi încheieturile feţei îi ieşise afară, pieliţa din oacheşă se făcuse

vînătă, mîna grea ca plumbul şi rece ca un sloi de gheaţă.

— Ce ţi-i? o întrebă Făt-Frumos.

— Nimica, nu mi-i nimica, zise ea cu glasul stins; şi se culcă în nisip tremurînd ca apucată. Făt-Frumos dădu drumul calului, apoi se culcă pe mantaua ce şi-o aşternuse.

El adormi; cu toate acestea-i părea că nu adormise. Pieliţele de pe lumina ochiului i se roşise ca focul şi prin el părea că vede cum luna se cobora încet, mărindu-se spre pămînt, pînă ce părea ca o cetate sfîntă şi argintie, spînzurată din cer, ce tremura strălucită... cu palate nalte albe... cu mii de ferestre trandafirii; şi din lună se scobora la pămînt un drum împărătesc acoperit cu prund de argint şi bătut cu pulbere de raze.

Iară din întinsele pustii se răscoleau din nisip schelete nalte... cu capete seci de oase... învălite în lungi mantale albe, ţesute rar din fire de argint, încît prin mantale se zăreau oasele albite de secăciune. Pe frunţile lor purtau coroane făcute din fire de raze şi din spini auriţi şi lungi... şi încălicaţi pe schelete de cai mergeau încet-încet... în lungi şiruri... dungi mişcătoare de umbre argintii... şi urcau drumul lunii şi se pierdeau în palatele înmărmurite ale cetăţii din lună, prin a cărora fereşti se auzea o muzică lunatică... o muzică de vis.

Atunci i se păru că şi fata de lîngă el se ridica încet... că trupul ei se risipea în aer, de nu rămîneau decît oasele, că, inundată de-o manta argintie, apucă şi ea calea luminoasă ce ducea în lună. Se ducea în turburea împărăţie a umbrelor, de unde venise pe pămînt, momită de vrăjile babei. Apoi pieliţa ochilor lui se înverzi... se înnegri şi nu mai văzu nimica.

Cînd deschise ochii, soarele era sus de tot. Fata lipsea şi aievea. Dar în pustiul arid necheza calul

frumos, strălucit, îmbătat de lumina aurită a soarelui, pe care el acu o vedea pentru-ntîia dată.

Făt-Frumos se avîntă pe el şi-n răstimpul cîtorva gînduri fericite ajunse la castelul încolţit al Genarului.

De astă dată Genarul vîna departe cale de şapte zile. El o luă pe fată pe cal dinaintea lui. Ea-i cuprinse gîtul cu braţele ei şi-şi ascunse capul în sînul lui, pe cînd poalele lungi ale hainei ei albe atingeau din zbor nisipul pustiei. Mergeau aşa de iute, încît i se părea că pustiul şi valurile mării fug, iar ei stau pe loc. Şi numai încet se auzea motanul minunînd din cîte şapte capetele.

Pierdut în păduri, Genarul îşi aude calul nechezînd.

— Ce e? îl întrebă.

— Făt-Frumos îţi fură fata, răspunse calul năzdrăvan.

— Putea-l-om ajunge? întrebă Genarul mirat, pentru că ştia că-l omorîse pe Făt-Frumos.

— Nu zău, răspunse calul, pentru c-a încălecat pe un frate al meu, care are şapte inimi, pe cînd eu n-am decît două.

Genarul îşi înfipse pintenii adînc în coastele calului, care fugea scuturîndu-se... ca o vijelie. Cînd îl văzu pe Făt-Frumos în pustiu, zise calului său:

— Spune frăţîne-tău să-şi arunce stăpînul în nori şi să vină la mine, că l-oi hrăni cu miez de nucă şi l-oi adăpa cu lapte dulce.

Calul Genarului îi necheză frăţîne-său ceea ce-i spusese - dar frate-său i-o spuse lui Făt-Frumos:

— Zi frăţîne-tău, zise Făt-Frumos calului său, să-şi arunce stăpînu-n nori, şi l-oi hrăni cu jăratic şi l-oi adăpa cu pară de foc.

Calul lui Făt-Frumos o necheză asta frăţîne-său şi acesta azvîrli pe Genarul pînă în nori. Norii cerului înmărmuriră şi se făcură palat sur şi frumos — iar din două gene de nori se vedeau doi ochi albaştri ca cerul,

ce repezeau fulgere lungi. Erau ochii Genarului exilat în împărăţia cerului. Făt-Frumos domoli pasul calului şi aşeză pe fată pe acela al tătîne-său. O zi încă — şi ajunseră în mîndra cetate a împăratului.

Lumea-l crezuse mort pe Făt-Frumos, şi de aceea, cînd se împrăştie faima venirii lui, ziua-şi muie aerul în lumină de sărbătoare şi oamenii aşteptau murmurînd la faima venirii lui, cum vuieşte un lan de grîu la suflarea unui vînt. Dar ce făcuse oare în vremea aceea Ileana împărăteasa? Ea, cum plecase Făt-Frumos, s-a închis într-o grădină cu nalte ziduri de fier şi acolea culcîndu-se pe pietre reci, cu capul pe un bolovan de cremene, plînse într-o scaldă de aur, aşezată lîngă ea, lacrimi curate ca diamantul.

În grădina cu multe straturi, neudată şi necăutată de nimeni, născură din pietriş sterp, din arşiţa zilei şi din secăciunea nopţii flori cu frunze galbene şi c-o coloare stinsă şi turbure, ca turburii ochi ai morţilor, florile durerii.

Ochii împărătesei Ilenei, orbiţi de plîns, nu mai vedeau nimica, decît i se părea numai că-n luciul băii, plină de lacrimile ei, vedea ca-n vis chipul mirelui ei iubit. Ci ochii ei, două izvoare secate, încetase de-a mai vărsa lacrimi. Cine-o vedea cu părul ei galben şi lung, despletit şi împrăştiat ca creţii unei mantii de aur pe sînul ei rece, cine-ar fi văzut faţa ei de-o durere mută, săpată parcă cu dalta în trăsăturele ei, ar fi gîndit că-i o înmărmurită zînă a undelor, culcată pe un mormînt de prund.

Dar cum auzi vuietul venirii lui, faţa ei se-nsenină; ea luă o mînă de lacrimi din baie şi stropi grădina. Ca prin farmec foile galbene ale aleilor de arbori şi ale straturilor se-nverziră ca smaraldul. Florile triste şi turburi se-nălbiră ca mărgăritarul cel strălucit — şi din botezul de lacrimi luară numele lăcrămioare, împărăteasa cea oarbă şi albă umblă încet prin straturi şi culese în poale o mulţime de

lăcrămioare, pe care apoi, aşternîndu-le lîngă baia de aur, făcu un pat de flori.

Atunci intră Făt-Frumos.

Ea s-aruncă la gîtul lui, însă, amuţită de bucurie, ea nu putu decît să îndrepte asupră-i ochii săi stinşi şi orbi, cu care ar fi vrut să-l soarbă în sufletul ei. Apoi ea îl luă de mînă şi-i arătă baia de lacrimi. Luna limpede înflorea ca o faţă de aur pe seninul cel adînc al cerului. În aerul nopţii Făt-Frumos îşi spălă faţa în baia de lacrimi, apoi, învălindu-se în mantaua ce i-o ţesuse din raze de lună, se culcă să doarmă în patul de flori. Împărăteasa se culcă şi ea lîngă el şi visă în vis că Maica Domnului desprinsese din cer două vinete stele ale dimineţii şi i le aşezase pe frunte.

A doua zi, deşteptată, ea vedea...

A treia zi se cunună împăratul cu fata Genarului.

A patra zi era să fie nunta lui Făt-Frumos.

Un roi de raze venind din cer a spus lăutarilor cum horesc îngerii cînd se sfinţeşte un sfînt – şi roiuri de unde răsărind din inima pămîntului le-a spus cum cîntă ursitorile cînd urzesc binele oamenilor. Astfel lăutarii măiestriră hore nalte şi urări adînci.

Trandafirul cel înfocat, crinii de argint, lăcrămioarele sure ca mărgăritarul, mironosiţele viorele şi florile toate s-adunară vorbind fiecare în mirosul ei şi ţinură sfat lung cum să fie luminile hainei de mireasă; apoi încredinţară taina lor unui curtenitor flutur albastru stropit cu aur. Acesta se duse şi flutură în cercuri multe asupra feţei miresei, cînd ea dormea, ş-o făcu să vadă, într-un vis luciu ca oglinda, cum trebuia să fie-mbrăcată. Ea zîmbi, cînd se visă atît de frumoasă.

Mirele-şi puse cămaşă de tort de raze de lună, brîu de mărgăritare, manta albă ca ninsoarea.

Şi se făcu nuntă mîndră şi frumoasă, cum n-a fost alta pe faţa pămîntului.

Ş-au trăit apoi în pace şi în linişte ani mulţi şi fericiţi, iar dac-a fi adevărat ce zice lumea: că pentru feţii-frumoşi vremea nu vremuieşte, apoi poate c-or fi trăind şi astăzi.

N. FILIMON

Roman Năzdrăvan

A FOST ODATĂ ca niciodată, dacă n-ar fi nici că s-ar povesti. Cînd se potcovea purecele cu nouă sute nouăzeci şi nouă oca de fier, şi tot da cu spatele de cer. Linguriţă scurtă pe gura cui n-ascultă! Au fost odată trei fraţi olteni, dintre care unu era năzdrăvan. Într-o zi, îşi ascuţiră coasele şi plecară pe o cîmpie. După ce merseră şi iar merseră, deteră peste o livadă de fîn mare. Ei se opriră în loc şi o priviră; dar fratele cel mai mare zise:

— Ştiţi voi una, mă?

— Ştim dacă ne vei spune, răspunseră ceilalţi doi fraţi.

— Ai, mă, să ne-ncercăm coasele prin ăst fîn verde.

— Bine zici tu, mă, răspunse cel d-al doilea frate.

Şi îndată începură amîndoi să cosească la fîn; dar n-apucară să sfîrşească vorba bine, şi zăriră pe zmeul Stan Gindă Barbaiop, călare p-o jumătate de iepure şchiop; atunci lor, de frică, le căzură coasele din mînă, dar Roman Năzdrăvan le zise:

— Nu vă temeţi, măre, lăsaţi pe mine, că-i viu eu de hac.

Zmeul din ce în ce s-apropia, iar cînd fu aproape de dînşii, învîrti buzduganul de trei ori şi zise:

— Cine sînteţi voi, bre, dă mi-aţi turburat izvoarele şi mi-aţi încurcat livezile?

— Sîntem nişte oameni săraci şi nemernici, măria-ta, să nu-ţi faci păcat cu noi.

— Ai, sculaţi-vă, că vă iert, zise zmeul cu şiretlic; dar fiindcă aţi început livada, cosiţi-o toată şi diseară să veniţi acasă să vă plătesc.

Cîteşitrei fraţi se puseră pe cosit, şi cosiră zi de vară pînă-n seară; dar cînd înnopta, veni zmeul şi-i luă cu dînsul acasă ca să le plătească. Ajungînd acasă, zmeul fluieră de trei ori şi numaidecît sări buzduganul din cui, şi puse o masă împărătească cu douăsprezece feluri de bucate, pe care le otrăvise zmeul înadins, ca să omoare pe olteni; dar o pîine, o strachină cu apă, o lingură şi o ploscă cu vin nu putu să le otrăvească. Zmeul, atunci, chemă pe olteni la masă; dar Roman Năzdrăvan îi zise:

— Să trăieşti, măria-ta! Noi sîntem nişte oameni săraci, învăţaţi să mîncăm cum om putea şi să bem ce-om putea. Dă-ne pîinea aia de colo, strachina cu apă, lingura şi plosca, şi ne va fi de ajuns.

Zmeul pricepu viclenia lui Roman Năzdrăvan şi tăcu; dar după ce se ridică masa, chemă pe vătaful de curte şi-i porunci să-i ducă într-un beci, cu gînd ca să vie peste noapte să le taie capetele.

Roman Năzdrăvan simţi şiretenia zmeului, dar se făcu că nu pricepe nimic şi, ca să înşele şi mai bine pe zmeu, luă plosca şi se duse în beci împreună cu fraţii lui, iar după aceea scoase din traistă un fluier de prun şi începu să cînte.

Fluieraş frumuşel,
Mititel, gingăşel,
Dacă tu mă iubeşti,
Vin-acum să-mi slujeşti.

N-apucă să sfîrşească cîntecul şi deodată veniră patru păsări măiestre şi puseră o masă, cum se pune la domni şi la împăraţi. Roman Năzdrăvan chemă la masă pe slujnicele zmeului şi le dete de băut pînă se îmbătară şi adormiră, apoi le dezbrăcă de hainele lor şi se îmbrăcă el şi fraţii lui cu dînsele, iar pe slujnice le îmbrăcă cu zăbunele lor cele bărbăteşti; şi se duseră să se culce. Dar abia ce începură să aţipească de somn, şi zmeul veni cu paloşul să le taie capetele;

văzîndu-i însă îmbrăcaţi muiereşte, merse înainte şi tăie capetele slujnicelor, apoi se duse şi se culcă. Atunci Roman Năzdrăvan sculă pe ceilalţi doi fraţi şi o apucară la sănătoasa.

Se duseră şi iar se mai duseră, cale lungă ca Dumnezeu să ne ajungă, că cuvîntul din poveste, înainte mai lung şi mai frumos este. Este ce este, basmul d-aci înainte se găteşte, Dumnezeu în casă la noi soseşte. Se duseră trei zile şi trei nopţi, şi deteră peste un palat mîndru şi frumos, şi se puseră cîteşitrei la poartă.

Împăratul îi văzu după geam şi trimise pe vătaful de curte să-i întrebe ce caută. Vătaful spuse împăratului cererea lor, iar el porunci să pună pe cei doi rîndaşi la grajd, iar pe Roman Năzdrăvan să-l îmbrace bine şi să-l facă copil în casă. Nu trecu mult timp şi împăratul făcu pe Roman Năzdrăvan mai mare peste toate slugile curţii împărăteşti. Fraţii lui, cum auziră aceasta, hotărîră să-l piardă.

Într-o zi, cînd împăratul voia să se ducă la plimbare, ei îi ieşiră înainte cu căciulile în mîini şi ziseră:

— Luminate-mpărate, să trăieşti măria-ta întru mulţi ani! Fratele nostru Roman Năzdrăvan s-a lăudat că poate să-ţi aducă cloşca cu puii de aur a zmeului Tărtăcot cu barba d-un cot şi cu limba de doi.

Împăratul chemă numaidecît pe Roman Năzdrăvan şi-i zise:

— Fraţii tăi mi-au spus că te-ai lăudat să-mi aduci cloşca cu puii de aur a lui Tărtăcot cu barba d-un cot.

— E, e, măria-ta, cine m-a pîrît nu m-a pîrît să mă crească, ci să mă piardă; dar bun este Dumnezeu, o să-ţi aduc cloşca, măcar de-aş şti că-mi voi răpune viaţa.

— Să ştii, Romane — adăugă împăratul — că dacă nu-mi vei aduce cloşca, unde-ţi stau picioarele o să-ţi stea capul.

N-apucă să plece împăratul şi Roman Năzdrăvan se duse la zmeu, intră în palat şi, ajungînd la odaia unde era cloşca închisă, se făcu pai de mătură şi intră înăuntru pe gaura încuietorii; apoi facîndu-se iarăşi om, zise cloştii:

— Fă, cloşcă, vino cu mine!

Cloşca începu să strige:

— Sări, luminate împărate, că mă ia Roman Năzdrăvan!

Zmeul veni numaidecît cu paloşul în mînă, dar Roman se făcu grăunte de mei şi se puse după uşă. Zmeul, văzînd că nu este nimeni în casă, scoase biciul de la brîu şi trase cloştii o bătăiuţă ţeapănă. Roman se făcu iar om şi zise:

— Fă cloşcă, vii tu cu mine, ori ba?

— Viu, răspunse cloşca.

Atunci, Roman luă cloşca cu pui cu tot ş-o dete împăratului, zicîndu-i:

— Poftim, luminate împărate, m-am închinat cu slujba care mi-ai poruncit.

Împăratul luă cloşca şi dete lui Roman Năzdrăvan două căuşe de galbeni; şi se duse. Iar Roman se puse în scară şi începu să-i numere. Din întîmplare, fraţii lui tocmai atunci treceau cu hîrdăul cu apă la grajd; văzînd, însă, pe Roman numărînd bani, zise unul către celălalt:

— Văzuşi, mă, ce de bani a cîştigat afurisitul de Roman?

— Las' pe mine, mă, că ţi-l voi aşeza eu pe dînsul!

A doua zi, cînd ieşi împăratul la plimbare, ei veniră iarăşi la scară, cu căciulile în mîini, şi ziseră:

— Luminate-mpărate, fratele nostru Roman s-a lăudat să-ţi aducă armăsarul lui Căpăţînă-de-cal, într-un picior de găină înşeuat şi înfrînat.

Împăratul chemă pe Roman Năzdrăvan şi-i zise:

— Auzi mă, Romane, ce zic fraţii tăi, că te-ai lăudat să-mi aduci calul lui Căpăţînă-de-cal, într-un picior de găină înşeuat şi înfrînat?

— Să trăieşti, măria-ta! Cine m-a pîrît nu m-a pîrît să mă crească, ci să mă piardă; dar bun e Dumnezeu.

După aceea încălecă calul, se duse la zmeu şi, intrînd în grajd, zise armăsarului:

— Mă armăsare, vino cu mine.

Armăsarul, cum auzi acestea, strigă:

— Sări, stăpîne, că mă ia Roman Năzdrăvan!

Zmeul, cum auzi, se scoborî în grajd cu paloşul într-o mînă şi cu biciul de foc într-alta şi zise calului:

— Unde este Roman Năzdrăvan, bre?

Calul se uită împrejur şi nu văzu pe nimeni; căci Roman să făcuse pai şi intrase în iesle; atunci zmeul, văzîndu-se înşelat, se puse cu biciul pe cal şi îi muie binişor spinările, iar după aceea se duse la treaba lui. Roman, văzîndu-se iarăşi numai cu calul, îi zise:

— Mă armăsare, vino cu mine.

— Acum viu, stăpîne; dar înainte de a pleca, sapă la picioarele mele cele de dindărăt, c-o să dai peste un butoi cu aur topit şi altul cu argint; să iei două căuşe de aur şi să mă stropeşti de la cap pînă la mijloc, apoi să iei două căuşe de argint şi să mă stropeşti de la mijloc pînă la coadă, şi să-ncalici pe mine.

Roman Năzdrăvan făcu după zisa calului; încălecă pe dînsul şi se duse; dar ce mîndreţe, doamne! Calul se făcuse jumătate de aur cu pietre nestemate, iar jumătate de argint, şi atît de frumos, încît la soare te puteai uita, dar la dînsul ba... Cînd ajunse Roman la împărăţie, împăratul tocmai se întorcea de la plimbare, îi dete calul şi luă patru căuşe de galbeni.

Fraţii lui, însă, văzură toate acestea şi ziseră unul către altul:

— Bre! Ce de bani a cîştigat nelegiuitul!

— Lasă, mă, răspunse unul din doi, că ţi-l pun eu bine pe dînsul.

A doua zi, cînd împăratul se plimba pîn grădină, fraţii lui Roman Năzdrăvan îi ieşiră înainte şi-i ziseră:

— Luminate-mpărate, să-ţi lungească Dumnezeu zilele! fratele nostru Roman Năzdrăvan s-a lăudat că poate să-ţi aducă chiar pă zmeu, viu nevătămat.

— Dar asta este cu neputinţă, răspunse împăratul.

— Ştim prea bine, măria-ta, dar de! fratele nostru aşa s-a lăudat.

Împăratul chemă pe Roman şi-i zise:

— Aşa e, mă Romane, că te-ai lăudat să-mi aduci pe zmeu viu-nevătămat?

— E! luminate-mpărate, cine m-a pîrît la măria-ta nu m-a pîrît să mă crească, ci m-a pîrît să mă piardă; dar fie, mă leg să-ţi aduc pe zmeu, numai să-mi dai un car cu şase bivoli, să-mi dai şase dulgheri, şase tîmplari şi şase fierari, şi treaba e făcută.

Împăratul porunci să-i dea tot ce va cere. Roman se sui în car şi apucă calea către zmeu. Se duse zi de vară pînă-n seară; iar cînd fu aproape de palatul zmeului, se făcu moş bătrîn cu barba şi sprîncenele pînă în pămînt. Zmeul, cum îl zări, se dete jos, îi ieşi înainte şi-i zise:

— Ce cauţi, moşule?

— Ce să caut, luminate-mpărate? Am prins pe hoţul de Roman Năzdrăvan şi am venit la măria-ta să-mi dai ăl plop de colo, să fac un butoi ca să-l bag într-însul.

— Bucuros, moşicule.

Atunci Roman tăie plopul şi, numai cît clipeşti din ochi, făcu un butoi gros, legat cu cercuri de fier; dar cînd veni vremea să-l înfunde, zise zmeului:

— Luminate-mpărate, ştii că Roman Năzdrăvan e mare voinic, el poate să spargă butoiul şi să scape, şi atunci ne prăpădeşte pe toţi; fă bine de intră măria-ta

în butoi şi, după ce l-oi înfunda, pune-ţi toată puterea să vedem, poţi să-l spargi?

Zmeul se supuse şi intră în butoi; iar dulgherii, tîmplarii şi fierarii înfundară butoiul şi, după ce îl legară cu lanţuri groase de fier, înjugară bivolii şi plecară; iar pe la apusul soarelui, ajunseră la împărăţie şi dete pe zmeu în mîna împăratului, viu-nevătămat. Împăratul porunci să desfunde butoiul, să vadă dacă se află zmeul într-însul; iar zmeul răspunse din butoi:

— Luminate-mpărate! Dacă vrei să trăieşti, zi oamenilor tăi să nu mă scoată din butoi, că de voi scăpa, se alege praful de tine şi de palatul tău.

Atunci împăratul porunci să aducă lemne şi, făcînd focul, arse pe zmeu trei zile şi trei nopţi; iar Roman luă oasele zmeului şi le dete împăratului, carele de bucurie făcu pe Roman boier din doisprezece, şi-i dete pe fie-sa de soţie. Roman căzu la pămînt şi sărută poala împăratului; iar după aceea zise:

— Ştii... una, lăudate-mpărate? fraţii mei s-au lăudat că poţi să-i legi pe vîrful unei şire de paie aprinse, şi ei nu vor arde.

Împăratul porunci să-i lege şi, dîndu-le foc, arseră de se făcură cenuşă. Iar Roman trăi şi împărăţi, şi împărăţeşte şi pînă în ziua de astăzi.

Încălecai p-o şa, şi vă spusei dumneavoastră aşa.

N. FILIMON

Omul de Piatră

A FOST ODATĂ un împărat şi o împărătească, amîndoi tineri şi frumoşi, dar nu făceau copii. Într-o zi veni la împăratul un arap buzat şi-i zise:

— Să trăieşti, luminate împărate! Am auzit că împărăteasa nu face copii şi am adus buruieni pe care cum le-o bea, rămîne grea.

Împăratul luă buruienile de la arap şi porunci să-i dea cal împărătesc şi un rînd de haine de aur ce-ţi lua vederile de frumuseţe, apoi chemă pe împărăteasă şi-i dete buruienile să le fiarbă şi să le bea. Împărăteasa chemă pe bucătăreasă şi-i dete buruienile să le fiarbă, fără să-i spuie de ce treabă sînt. Bucătăreasa, neştiind puterea lor, gustă dintr-însele şi apoi le duse împărătesei să le bea. Nu trecu mult timp la mijloc şi rămase grea împărăteasa şi bucătăreasa. Iar cînd veni vremea, născură amîndouă cîte un coconaş, mai frumos decît tot ce este frumos pe lumea aceasta, şi le puse nume: unuia Dafin şi altuia Afin. Într-o zi, împăratul plecă la bătălie şi, lăsînd pe fiul său în locu-i, îi dete o mulţime de chei în mînă şi-i zise:

— Fiule, în toate casele ce se deschid cu aceste chei să intri, iară în casa ce se deschide cu cheia de aur să nu-ţi calce piciorul, căci nu va fi bine de tine.

Cum plecă împăratul din oraş, fiul său intră prin toate casele şi văzu o mulţime de pietre nestemate foarte frumoase, dar nu-i plăcu nici una dintr-însele: în cele din urmă, ajunse şi la casa ce se deschidea cu cheia de aur, stătu puţin înaintea uşii, se gîndi la porunca ce-i dăduse tată-său, dar, biruindu-l nerăbdarea, intră înlăuntru şi văzu un ochean de sticlă, se uită prin el şi văzu un palat cu totul şi cu

totul de aur, încît la soare te puteai uita, iar la dînsul ba. Şi într-însul şedea doamna Chiralina, tînără copilă, floare din grădină, frumoasă ca o zînă.

După ce o privi mai mult timp, puse ocheanul iarăşi la locul lui şi ieşi afară cu ochii plini de lacrimi. Nu trecu mult timp şi împăratul se întoarse de la bătălie biruitor, dar în loc să-i iasă fiul său înainte, să-l primească cu bucurie, ieşi numai împărăteasa şi-i spuse că fiul ei este bolnav. Împăratul pricepu numaidecît de unde-i venea boala şi chemă pe toţi doftorii şi doftoriţele din lume, dar toţi îi ziseră că pînă nu va da fiului său de soţie pe doamna Chiralina, el nu se va însănătoşi. Împăratul trimise soli peste soli la doamna Chiralina, dar fu peste putinţă, căci tatăl ei nu voia să o mărite. Auzind feciorul împăratului toate acestea, hotărî să se ducă el însuşi să o ceară de la tatăl ei. Aşadar, spuse toate acestea fratelui său de cruce şi într-o zi, plecară amîndoi şi se făcură nevăzuţi. Merseră zi de vară pînă-n seară şi ajunseră la muma Crivăţului, bătură la uşă şi ieşi înaintea lor o babă zbîrcită şi îi întrebă ce caută. Ei răspunseră că cer să-i găzduiască pînă a doua zi şi să le spună pe care drum să apuce ca să ajungă la împărăţia doamnei Chiralina.

Baba se uită la dînşii cu milă şi apoi le zise:

— V-aş primi în casă cu mare bucurie, da mi-e frică că va veni fiul meu şi vă face pe amîndoi sloi de gheaţă; duceţi-vă mai bine la sora mea cea mai mică, că ea poate să vă găzduiască şi să vă spună şi drumul la doamna Chiralina.

Feciorul de împărat plecă înainte şi ajunse la muma Vîntului turbat; plecară şi de acolo şi ajunseră la muma Vîntului de primăvară, bătură la uşă şi ieşi o femeie înaltă, şi tînără, şi frumoasă. Această femeie, cum văzu pe feciorul de împărat, îi zise:

— Dragă Făt-Frumos, ştiu că ai plecat să cauţi pe doamna Chiralina ca s-o iei de soţie; dar nu vei putea

să ajungi pînă la împărăţia ei, fără ajutorul fiului meu. Rămîneţi aci, dar trebuie să vă ascund foarte bine; căci cum o simţi fiul meu că se află la mine oameni după tărîmul celălalt, vă omoară.

Zicînd aceste vorbe, plesni de trei ori din palme şi îndată sări de pe sobă o pasăre de aur cu ciocul de diamant şi cu ochii de smarald, şi-i băgă sub aripi pe amîndoi; apoi se sui iarăşi pe sobă.

Nu trecu mult timp şi se auzi o dulce vîjîitură de vînt, care aducea un miros de trandafiri şi de rozmarini, uşa se deschise singură şi intră în casă un flăcău frumos, cu părul lung de aur, cu aripi de argint şi cu un băţ în mînă, împletit cu de tot felul de ierburi şi flori. Cum intră în casă, zise mă-si:

— Mamă, mie-mi miroase a om după tărîmul celălalt.

— Ţi-o fi mirosind, mamă, dar p-aicea n-au ce căuta oamenii după tărîmul celălalt.

Vîntul se linişti şi se puse la masă; iar după ce mîncă o strachină de lapte dulce de căprioară şi bău apă de micşunele dintr-o oală de marmură, se puse la povestit. Mă-sa, văzîndu-l cu voie bună, zise:

— Fiul meu, ia spune-mi, unde este împărăţia doamnei Chiralina şi cum ar face cineva ca să o ia de nevastă?

— Greu lucru mă întrebaşi, mamă! Dar aide, treacă-meargă. Împărăţia doamnei Chiralina este departe de aici, cale de zece ani; dar această cale se poate face cît te ştergi la ochi, dacă cineva s-o duce în pădurea cea neagră de lîngă gîrla de păcură, care aruncă cu pietre şi foc pînă la cer, şi dacă o încăleca pe buşteanul Ielelor, cu care poate să treacă gîrla; însă cine aude şi va spune cuiva, acela să se facă de piatră pînă la genunchi. După ce va ajunge la împărăţie, trebuie să facă un cerb de aur şi să intre într-însul, ca să ajungă în odaia împărătesei şi să o fure; cine aude şi va spune cuiva, să se facă de piatră

pînă la brîu. După ce o va lua de soţie, muma Crivăţului, de pizmă o să trimită un ovrei cu nişte cămăşi frumoase şi mai subţiri decît pînza păianjenului, doamna Chiralina o să cumpere cămăşi; şi dacă nu le va uda cu lacrimi de turturică, cum se va îmbrăca cu dînsele va muri, cine aude şi va spune cuiva să se facă cu totul şi cu totul de piatră.

Pe cînd Vîntul spunea toate acestea, feciorul de împărat adormise; iar feciorul bucătăresei rămăsese deştept şi auzise tot.

A doua zi, după ce plecă Vîntul d-acasă, feciorul de împărat întrebă pe muma vîntului dacă i-a spus fiul său ceva; dar ea, temîndu-se să nu se facă piatră, îi răspunse că n-a aflat nimic. Atunci, feciorul bucătăresei şi cel de împărat luară drumul înainte şi se duseră zi de vară pînă-n seară, dar cînd fu pe la scăpătatul soarelui, auziră un zgomot şi un urlet mare, apoi văzură o gîrlă mare de păcură aprinsă, aruncînd pietre pînă la înaltul cer. Feciorul de împărat se sperie; dar feciorul bucătăresei îi zise:

— Nu te teme de nimic şi vino cu mine în această pădure şi fă ce ţi-oi zice eu.

Ajungînd în mijlocul pădurii, zări buşteanul Ielelor, încălecară amîndoi pe dînsul şi, dîndu-i pinteni de trei ori, se prefăcu într-o căruţă cu doisprezece cai de foc, şi într-o clipă se înălţă pînă la Vîntul turbat şi se pogorî la porţile palatului doamnei Chiralina. Apoi, după ce se deteră jos, căruţa se prefăcu iar buştean, şi ei rămaseră dinaintea unui palat de zamfir-piatră şi cu porţile de chiparos; iar la una din ferestre, sta doamna Chiralina, îmbrăcată în haine de aur ţesute cu mărgăritar.

Cum văzu doamna Chiralina pe feciorul de împărat, prinse o aşa de mare dragoste de dînsul, încît căzu la grea boală şi ajunse la ceasul morţii.

Ce nu făcu bietul împărat ca să o scape? Dar toate erau în zadar. În cele după urmă, veni o babă şi-i zise:

— Luminate împărate! Să trăieşti întru mulţi ani! Dacă vrei să se facă sănătoasă fiica împărăţiei tale, să cauţi cerbul de aur care cîntă ca toate păsările şi să-l aduci în casă numai trei zile, şi vei vedea cum se va face sănătoasă.

Împăratul puse să strige pristavul în toată împărăţia; iar după trei zile, feciorul bucătăresei lovi buşteanul de trei ori şi se făcu un cerb de aur frumos, apoi băgă într-însul pe feciorul de împărat şi se puse dinaintea palatului.

Împăratul, văzînd cerbul, se dete jos şi întrebă pe feciorul bucătăresei dacă-i este de vînzare.

— Nu-mi este de vînzare, ci de închiriere, răspunse cu semeţie feciorul bucătăresei.

— Ei bine! Ce să-mi ceri ca să mi-l dai numai trei zile?

— Să-mi dai o mie de bani de aur.

Tocmeala se făcu şi împăratul luă cerbul şi-l băgă în odaia doamnei Chiralina; apoi se dusă la treaba lui. Cerbul, cum se văzu numai cu doamna Chiralina, începu să cînte un cîntec de dor, de plîngeau lemnele şi pietrele. Doamna Chiralina adormi, iar feciorul de împărat ieşi din cerb şi o sărută pe frunte, apoi intră iarăşi în cerb.

A doua zi, doamna Chiralina spuse femeilor sale că a visat de două ori că a sărutat-o un june frumos. Atunci, una din femei, fiind mai pricepută, zise doamnei Chiralina că pe dată ce va începe cerbul să cînte, să se prefacă că doarme; şi cum va simţi că o sărută cineva, să pună mîna pe dînsul. Cum veni noaptea, cerbul începu să cînte un cîntec de jale, doamna Chiralina se prefăcu că doarme; şi cînd veni Făt-Frumos să o sărute, îl strînse în braţe şi-i zise:

— D-acum înainte nu vei mai scăpa, că mult am dorit să te dobîndesc.

Ei se giugiuliră ca nişte porumbei pînă-i apucă ziua; iar cînd fu pe la prînz, veni împăratul şi cu fiul bucătăresei ca să-i dea cerbul. Doamna Chiralina începu să plîngă şi nu vrea nicidecum să se despartă de cerb; dar fiul bucătăresei îi zise încetinel:

— Cere de la împăratul voie să petreci cerbul pînă afară din oraş, căci acolo ne aşteaptă o căruţă cu doisprezece cai de foc, în care o să ne suim cu toţii şi o să ne ducem la împărăţia lui Făt-Frumos, iubitul tău.

Doamna Chiralina ceru şi dobîndi de la împăratul această voie, şi petrecu pe cerb cu mare alai pînă afară din oraş; atunci, Afin lovi cerbul de trei ori în burtă, şi îndată se făcu dintr-însul o căruţă cu doisprezece cai de foc; apoi, luînd pe doamna Chiralina c-o mînă şi pe Dafin cu alta, sări într-însa şi se făcură nevăzuţi. Şi, după ce umblară zi de vară pînă-n seară, ca cuvîntul din poveste ce d-aci încolo se găteşte, ieşiră pe tărîmul celălalt şi ajunseră în ţara lor.

Împăratul, cum primi ştire despre sosirea fiului său, îi ieşi înainte cu mulţime de oşti, apoi îl însoţi cu doamna Chiralina şi făcu nuntă împărătească, care ţinu trei zile şi trei nopţi.

Într-o zi, doamna Chiralina şedea la fereastra palatului şi se uita la drum, cînd iaca un ovrei cu cămăşi de vînzare. Doamna Chiralina îl chemă sus şi luă două cămăşi mai subţiri decît pînza păianjenului şi se îmbrăcă cu una dintr-însele. Nu trecu mult şi se bolnăvi atît de greu, încît ajunse pe mîna morţii. Afin află despre boala împărătesei şi intră la miezul nopţii în odaia unde dormea ea, apoi o stropi peste tot cu lacrimi de turturică, şi ieşi afară; dar străjerii de la uşă se duseră la Dafin-împărat şi-l pîrîră că l-a văzut sărutînd pe împărăteasa.

Împăratul, cum auzi, se făcu foc de mînie şi porunci să taie capul lui Afin. Dară cînd ajunse la locul de pierzare, Afin zise împăratului:

— Mulţi ani să-ţi dea Dumnezeu, împărate! Pentru toată frăţia şi dragostea mea către tine, te rog să strîngi pe toţi boierii cei mari ai împărăţiei, că am să spui înaintea lor un mare cuvînt, şi apoi vei porunci să-mi taie capul.

Împăratul porunci să se adune divanul împărătesc, în care să fie de faţă şi doamna Chiralina, şi aducînd pe Afin îi zise:

— Spune, nelegiuitule, aceea ce ai de spus.

Atunci, Afin începu aşa:

— A fost odată un fecior de împărat care prinse dragoste asupra unei fete de împărat după tărîmul celălalt; şi fiindcă nu putea să trăiască fără dînsa, a plecat împreună cu fratele său de cruce, ca ori s-o găsească, ori să-şi răpuie capul prin pustii. După ce îmblară lumea în cruciş şi curmeziş, ajunseră la muma Crivăţului şi o rugară să le spună drumul care ducea la fata de împărat după care plecaseră ei. Muma Crivăţului îi trimise la muma Vîntului de primăvară, care îi găzdui şi le făgădui să întrebe pe fiul său. Ea s-a ţinut de vorbă; căci cum a venit fiul său, l-a întrebat, şi el a început să spună aşa: împărăţia doamnei Chiralina este departe de ei cale de zece ani; dar această cale se poate face într-o clipeală de ochi, dacă s-o găsi cineva care să se ducă în pădurea cea neagră de lîngă gîrla de păcură, care aruncă pietre şi foc pînă la cer, unde va găsi buşteanul Ielelor şi va încăleca pe dînsul ca să treacă gîrla. După ce va ajunge, la împărăţie, trebuie să facă din buştean un cerb de aur şi să intre într-însul ca să ajungă in odaia doamnei Chiralina şi să o fure. După ce o va lua de soţie, sora Vîntului turbat, de pizmă, o să trimită un ovrei cu nişte cămăşi mai subţiri decît pînza păianjenului, şi

dacă nu va şti să le ude cu lacrimi de turturică, cum se va îmbrăca cu dînsele, în trei zile va muri.

După ce vîntul spuse toate acestea mumă-si, o jură că de va spune cuiva ceea ce a auzit, să se facă cu totul de piatră.

A doua zi, feciorul de împărat întrebă pe muma Vîntului dacă a aflat ceva de la fiul său; dar ea, temîndu-se să nu se facă de piatră, îi zise că n-a aflat nimic. Iar fratele de cruce al feciorului de împărat nu dormise în noaptea aceea şi auzise tot. Astfel, fără să spună feciorului de împărat această taină, se duse împreună cu dînsul în pădurea neagră, încălecară pe buştean şi trecură gîrla dincolo.

Cum sfîrşi Afin aceste vorbe, se făcu de piatră pînă la genunchi. Boierii din divan, cum văzură această minune se speriară. Afin începu iarăşi şi zise:

— După ce ajunseră la palatul doamnei Chiralina, fratele de cruce lovi buşteanul de trei ori şi se făcu un cerb de aur, şi băgă pe feciorul de împărat într-însul carele prin această şiretenie se cunoscu cu fata şi o fură. Zicînd şi aceste cuvinte, Afin se făcu de piatră pînă la brîu. Împăratul şi împărăteasa, văzînd nevinovăţia lui Afin, începură a plînge şi a-l ruga să înceteze din povestire. Dar el nu voi, ci merse înainte, zicînd:

— După ce împăratul se cunună cu doamna Chiralina, nu trecu mult timp şi împărăteasa cumpără două cămăşi de la un ovrei, se îmbrăcă cu una dintr-însele şi îndată căzu la grea boală. Afin, ştiind din ce venea boala, intră pe la miezul nopţii la împărăteasă şi, găsind-o dormind o stropi cu lacrimi de turturică şi o scăpă de moarte.

Cum sfîrşi Afin această povestire, se făcu cu totul şi cu totul de piatră; iar Dafin-împărat şi cu doamna Chiralina plînseră trei zile şi trei nopţi, apoi luară trupul cel împietrit al făcătorului lor de bine şi-l puseră în odaia lor, ca să-şi aducă aminte de dînsul

totdeauna. După aceea, ei trăiră mai mult timp şi născură un copil.

Într-o dimineaţă, Dafin-împărat intră în casa împărătesei şi-i spuse că a visat o femeie îmbrăcată în haine albe, care i-a zis că, dacă voieşte să învieze pe fratele său cel împietrit, să taie copilul lor şi să ungă piatra cu sîngele lui. Împărăteasa spuse că şi ea a visat tot un astfel de vis; apoi, unindu-se amîndoi, tăiară copilul şi, stropind piatra cu sînge, începu să se mişte, apoi învie cum se cade şi zise:

— O, Doamne! da' greu somn am dormit.

— E! e! frate, răspunse împăratul: ai fi dormit mult şi bine, dacă nu tăiam copilul ca să te stropim cu sîngele lui.

Atunci Afin se crestă la un deget cu cuţitul şi lăsă să curgă sîngele său peste copil, care învie numai într-o clipă; iar împăratul, de bucurie, porunci să se facă veselie mare în toată ţara.

Şi încălecai p-o şea şi v-o spusei domniei-voastre aşa.

I. C. FUNDESCU

Făt-Frumos cu părul de aur

A FOST ODATĂ ca niciodată, de n-ar fi nu s-ar mai povesti; că nu sîntem de cînd cu basmele, ci sîntem de cînd cu minciunile; de cînd se potcovea purecele la un picior cu nouăzeci şi nouă de oca de fier şi călcîiul tot rămînea gol, şi se urca în slava cerului şi tot i se părea că este uşor:

De cînd scria musca pe părete,
Mai mincinos care nu crede.

A fost odată, într-o pustie mare, un pusnic. El petrecea singur-singurel. Vecinii săi erau fiarele pădurilor. Şi aşa era de bun la Dumnezeu încît toate dobitoacele i se închinau cînd se întîlneau cu dînsul. Într-una din zile, se duse pusnicul la marginea gîrlei, care curgea p-aproape de coliba lui, şi iată, văzu că vine pe apă un sicriaş smolit bine, şi auzi un orăcăit ieşind dintr-însul. Stătu puţin de cugetă, şi după ce zise cîteva vorbe de rugăciune, intră în apă şi, cu o prăjină, trase sicriaşul la margine. Cînd îl deschise, ce să vadă în el? Un copilaş ca de vreo două luni; îl scoase din sicriu şi cum îl luă în braţe, copilul tăcu. Copilul avea ceva atîrnat de gît. Şi cînd luă baierul de la gîtul copilului, văzu că într-însul era o scrisoare; o citi, şi află că copilul este lepădat de o fată mare de împărat, care alunecase şi ea în valurile lumii şi care, de frica părinţilor ei, lepădînd copilul, îl pusese în sicriaş şi-i dase drumul pe gîrlă, lăsîndu-l în ştirea lui Dumnezeu.

Pusnicul voia din toată inima să crească pruncul ce-i trimisese Dumnezeu, dar cînd se gîndi că n-are cu ce să-l hrănească, îl podidi un plîns ce nu se mai putea sfîrşi. Căzu în genunchi şi se rugă lui Dumnezeu. O

minune mare! Deodată răsări, dintr-un colţ al chiliei sale, o viţă, şi numaidecît crescu şi se înălţă pînă la streaşină. Pusnicul căută la dînsa şi văzu struguri, unii copţii, alţii pîrguiţi, alţii aguridă şi alţii în floare; îndată luă şi dete copilului şi, văzînd că-i mănîncă, se bucură din tot sufletul şi mulţumi lui Dumnezeu. Cu must de viţă crescu copilul, pînă ce începu să mănînce şi cîte altceva.

Iară dacă se mai mări copilul, pusnicul se apucă şi-l învăţă să citească, să adune rădăcini ca să se hrănească şi să umble la vînat.

Dar într-o zi, chemă pusnicul pe copil şi-i zise:

— Fătul meu, simt că slăbesc din ce în ce; sînt bătrîn precum mă vezi, şi află că de azi în trei zile, mă duc pe lumea cealaltă. Eu nu sînt tatăl tău cel adevărat, ci te-am prins pe gîrlă, unde erai dat şi pus într-un sicriaş de mumă-ta, ca să nu se dovedească fapta sa cea nelegiuită, cu toate că era fată de împărat. Dacă voi adormi somnul cel vecinic, care o să-l cunoşti după răceala şi amorţirea ce vei vedea în tot trupul meu, să bagi de seamă că o să vie un leu. Să nu te sperii, dragul tatei; leul îmi va face groapa, şi tu vei trage pămînt peste mine. De moştenire n-am ce să-ţi las, decît un frîu de cal. După ce vei rămînea singur, să te sui în pod, să iei frîul să-l scuturi şi îndată va veni un cal la astă chemare şi te va învăţa ce să faci.

După cum zisese bătrînul, aşa se întîmplă. A treia zi, pustnicul, luîndu-şi rămas bun de la fiul său cel de suflet, se culcă şi dormi somnul cel lung. Apoi îndată veni un leu groaznic, nevoie mare, şi veni răcnind, şi cum văzu pe bătrîn mort, îi săpă groapa cu unghiile sale: iar fiul îl îngropă, şi rămase acolo trei zile şi trei nopţi, plîngînd la mormînt. A treia zi, foamea îi aduse aminte că era dator să trăiască; se sculă după mormînt cu inima zdrobită de durere, se duse la viţă şi cu mare mîhnire văzu că ea se uscase; atunci şi-aduse aminte de vorbele bătrînului şi se sui în pod,

unde găsi frîul, îl scutură, şi iată că veni un cal cu aripi şi, stînd înainte-i zise:

— Ce porunceşti, stăpîne?

Copilul spuse calului din cuvînt în cuvînt toată întîmplarea cu moartea bătrînului, şi îi zise:

— Iată-mă aici singur; tatăl, care mi-a fost dat Dumnezeu, nu mai este; rămîi tu aici, cu mine; dar să mergem într-altă parte, unde să ne facem o colibă ; căci aici, dinaintea ăstui mormînt, nu ştiu de ce-mi vine să tot plîng.

Iar calul îi răspunse:

— Nu aşa, stăpîne; noi ne vom duce să locuim unde sînt mulţi oameni ca dumneata.

— Cum? întrebă băiatul, sînt mulţi oameni ca mine şi ca tata? Şi o să trăim în mijlocul lor?

— Negreşit, îi răspunse calul.

— Atunci, dacă-i aşa — întrebă copilul — de ce nu vin şi ei pe la noi?

— Ei nu vin — îi mai zise calul — fiindcă n-au ce căuta p-aici; trebuie să mergem noi la dînşii.

— Să mergem, răspunse copilul cu bucurie.

Iar dacă-i spuse că trebuie să fie îmbrăcat, fiindcă ceilalţi oameni nu umblă aşa goi, el rămase cam pe gînduri; şi calul îi zise să bage mîna în urechea lui stîngă; şi după ce băgă mîna, scoase nişte haine pe care le îmbrăcă, ciudindu-se că nu ştia cum să le întrebuinţeze; calul îl învăţă, şi apoi copilul încălecă pe dînsul, se îmbrăcă şi porni.

După ce ajunse în oraşul cel mai de aproape şi se văzu între mulţimea de oameni furnicînd în sus şi în jos, se cam spăimîntă copilul de atîta zgomot şi umbla tot cu frică, mirîndu-se de frumuseţea caselor şi de tot ce vedea, băgînd însă de seamă că fiecare lucru-şi are rînduiala sa. Dar calul, îmbărbătîndu-l, îi zise:

— Vezi, stăpîne? Aici toate sînt cu şartul lor; de aceea dar, trebuie să ştii ca să-ţi faci şi tu un căpătîi.

Şi după ce şezu acolo cîteva zile, mai dedîndu-se cu lumea şi obişnuindu-se a trăi în huietul ce înăbuşe oraşele, plecă, luînd cu sine calul său; şi se duse, şi se duse, pînă ce ajunse pe tărîmul unor zîne. După ce ajunse la zîne, care erau în număr de trei, căută să se bage argat la dînsele, căci aşa-l sfătuise calul să facă.

Zînele, deocamdată, nu prea voiau să-l ia în slujbă; dar se înduplecară la rugăciunile lui şi-l primiră.

Calul adesea venea pe la domnul său, şi într-o zi îi zise să bage bine de seamă, cum că, în una din case, zînele aveau o baie în care la cîţiva ani, într-o zi hotărîtă, curge aur, şi cine se scaldă întîi, aceluia i se face părul de aur. Îi mai spuse să vadă că, într-unul din tronurile casei, zînele aveau o legătură cu trei rînduri de haine, pe care le păstrau cu îngrijire. El băgă bine de seamă aceste vorbe, şi de cîte ori avea cîte ceva greu de făcut, el chema calul şi-i da ajutor.

Zînele-i daseră voie să umble prin toate casele, să deretice, să scuture, dar în camera cu baia, să nu intre. Însă cînd lipsiră ele odată d-acasă, el intră şi luă aminte la toate cîte îi zisese calul. Ochi şi legătura cu hainele puse cu îngrijire într-un tron. Într-o zi, zînele au plecat la o sărbătoare, la alte zîne, şi avură grijă să poruncească argatului că, în minut ce va auzi ceva zgomot în cămăruţa cu baie, să rupă o şindrilă din streaşina casei, ca să le dea de ştire lor şi să se întoarcă degrabă, fiindcă ele ştiau că e aproape să înceapă a curge această apă de aur.

Fiul pusnicului pîndea, şi cînd văzu minunea asta, chemă numaidecît pe cal. Calul îi zise să se scalde; şi aşa şi făcu. Ieşind din baie, el luă şi legătura cu hainele şi o porni la sănătoasa, călare pe calul lui cel cu aripi, cu care zbura ca vîntul şi se ducea ca gîndul. Cum călcă peste pragul porţii începură casele, curtea şi grădina a se cutremura aşa de groaznic, încît se auzi pînă la zîne şi zînele îndată se întoarseră

acasă. Dacă văzură că argatul lipseşte, iar hainele nu sînt la loc, se luară după dînsul şi-l urmăriră din loc în loc, pînă ce, cînd era să pună mîna pe dînsul, el trecu hotarele lor şi apoi stătu.

Cum îl văzură scăpat, zînele se ciudiră de necaz că nu putuseră să-l prindă. Atunci, ele îi ziseră:

— Ah! fecior de lele ce eşti, cum de ne amăgişi? Arată-ne, măcar, să-ţi vedem părul.

Atunci el îşi răsfiră părul pe spinare; iar ele se uitară cu jind la dînsul şi-i ziseră:

— Aşa păr frumos niciodată n-am mai văzut! Fii sănătos, însă; încai fii bun de ne dă hainele.

Dar el nu voi, ci le opri şi le luă în locul simbriei ce-i datorau zînele.

De aici, se duse într-un oraş, îşi puse o băşică de ciriviş în cap şi se duse de se rugă de grădinarul împăratului ca să-l primească argat la grădina împărătească. Grădinarul nu prea voia să-l asculte: dar, după multă rugăciune, îl primi, îl puse să lucreze pămîntul, să care apă, să ude florile; îl învăţă ca să cureţe pomii şi brazdele de buruieni. Făt-Frumos luă în cap tot ce-l învăţa grădinarul, stăpînul său.

Împăratul avea trei fete; şi aşa multă grijă îi dase trebile împărăţiei, încît uitase de fete şi că trebuie să le mărite. Într-una din zile, fata cea mai mare se vorbi cu surorile ei ca să ducă fiecare cîte un pepene din care-i alesese să fie duşi la masa împăratului. După ce se puse împăratul la masă, veniră şi fetele şi aduseră fiecare cîte un pepene pe tipsie de aur şi îi puseră dinaintea împăratului.

Împăratul se miră de această faptă şi chemă sfatul împărăţiei să-i ghicească ce pildă să fie asta. Şi dacă se adună sfatul, tăie pepenii şi, după ce văzu că unul se cam trecuse, al doilea era tocmai bun de mîncare, şi al treilea dase în copt, zise:

— Împărate, să trăieşti mulţi ani, pilda asta înseamnează vîrsta fetelor măriei-tale, şi că a sosit timpul de a le da la casa lor.

Atunci împăratul hotărî să le mărite. Dete, deci, sfoară în ţară de această hotărîre; şi chiar de-a doua zi, începură a veni peţitori de la cutare şi cutare fecior de împărat.

Iară după ce fata cea mai mare ş-alese mire pe un fiu de împărat, care-i păru mai frumos, se făcu mare nuntă împărătească. Şi după ce sfîrşi veselia, plecă împăratul cu toată curtea, ca să petreacă pe fiică-sa pînă la hotarele împărăţiei sale celei noi. Numai fiica împăratului cea mai mică rămase acasă. Făt-Frumos, argatul de la grădină, văzînd că şi grădinarul se dusese cu alaiul, chemă calul, încălecă, se îmbrăcă cu un rînd de haine zis cîmpul cu florile, din cele luate de la zîne, şi, după ce-şi lăsă părul său de aur pe spate, începu a alerga prin grădini în toate părţile, fără să fi băgat de seamă că fiica împăratului îl vede de la fereastră, căci odaia ei da în grădină. Calul cu Făt-Frumos strică toată grădina şi, cînd văzu că veselia lui făcuse pagubă, descălecă, se îmbrăcă cu hainele sale de argat şi începu a drege ceea ce stricase.

Cînd veni acasă grădinarul şi văzu stricăciunea, se luă de gînduri şi începu a certa pe argat de neîngrijire, şi era atît de supărat, încît cît p-aci era să-l şi bată.

Dar fiica împăratului, care privea de la fereastră toate acestea, bătu în geam şi ceru grădinarului să-i trimită niţele flori. Grădinarul făcu ce făcu şi adună de prin colţuri cîteva floricele, le legă şi le trimise împărătesei celei mici. Iar ea dacă primi florile îi dete un pumn de galbeni şi-i trimise răspuns să nu se atingă de bietul argat. Atunci grădinarul, vesel de un dar aşa frumos, îşi puse toate silinţele şi, în trei

săptămîni făcu grădina la loc, ca cum nu s-ar fi întîmplat nimic într-însa.

Nu mult după aceasta, fata împăratului cea mijlocie îşi alese şi ea un fecior de împărat şi-l luă de bărbat. Veselia ţinu ca şi la soră-sa cea mare; iar la sfîrşitul veseliei, fu petrecută şi ea pînă la hotarele împărăţiei sale. Dar fata cea mică a împăratului nu se duse, ci rămase acasă, prefăcîndu-se de astă dată că este bolnavă. Argatul grădinii, cum se văzu iară singur, vru să se veselească şi el ca toţi slujitorii curţii, dar, fiindcă el nu se putea veseli decît cu bidiviul său, îşi chemă calul, se îmbrăcă cu alte haine: cerul cu stelele; îşi lăsă părul pe spate, încălecă şi călcă toată grădina. Cînd băgă de seamă că iară fărîmase tot, se îmbrăcă cu hainele sale cele proaste şi, bocindu-se începu să dreagă ceea ce stricase. Ca şi la întîia dată, grădinarul, voind să-l cîrpească fu oprit de fata cea mică a împăratului, care ceruse flori şi care îi trimise doi pumni de bani. Grădinarul se puse iară pe muncă şi dădu grădina gata în patru săptămîni.

Împăratul făcuse o vînătoare mare şi, fiindcă scăpase de o mare primejdie, ridică un chioşc în pădurea aceea şi chemă, ca să serbeze mîntuirea sa, pe toţi boierii şi slujitorii curţii, la o masă înfricoşată ce pregătise acolo. Toţi curtenii se duseră la chemarea împăratului, numai fiica sa rămase.

Făt-Frumos, văzîndu-se iară singur, chemă calul şi, voind să se veselească şi dînsul, îmbrăcă hainele: cu soarele în piept, luna în spate şi doi luceferi în umeri; îşi lăsă părul de aur pe spate; încălecă calul şi-l încură prin grădină, încît nu mai era chip de a o drege. Iar dacă văzu aceasta el începu a se văicări, se îmbrăcă iute cu hainele lui cele de argat şi nu ştia de unde să înceapă meremetul. Mînia grădinarului trecu orice hotare, cînd veni şi văzu acea mare pagubă. Dar cînd voi să-i dea pe foi pentru neîngrijirea lui, fiica

împăratului bătu iară în geam şi ceru flori. Grădinarul da din colţ în colţ şi nu ştia ce să facă; în cele mai de pe urmă cătă şi mai găsi vreo două floricele care abia scăpaseră de copitele calului cu aripi, şi le trimise. Dar fata de împărat îi dete poruncă ca să ierte pe bietul argat, pentru care îi şi dădu trei pumni de galbeni. Se apucă dar, croi din nou, şi în patru săptămîni, abia putu face ceva care să mai semene a grădină, iar argatul dete făgăduinţa că de se va mai întîmpla una ca asta, apoi are să fie zdrobit în bătaie şi gonit.

Împăratul se luase de gînduri văzînd pe fiică-sa tot tristă. Ea acum nu mai voia să iasă afară nici din casă. Hotărî, dar, s-o mărite; şi începu a-i spune de cutare, de cutare şi de cutare fiu de împărat. Dar ea nu voia să audă de nici unul. Şi dacă văzu aşa, împăratul chemă sfatul şi boierii şi îi întrebă ce să facă?

— Un foişor cu poartă pe dedesubt, îi răspunseră, pe unde să treacă toţi fiii de împărat şi de boieri, şi, pe care-l va alege fata, să-l lovească cu un măr de aur ce-l va ţine în mînă, şi după acela s-o dea împăratul.

Aşa se şi făcu. Se dete sfoară în ţară că este hotărîrea împăratului să se adune şi mic şi mare şi să treacă pe sub poartă. Toţi trecură; dar fata nu lovi pe nici unul. Mulţi credeau că fata n-are voie să se mărite. Însă un boier bătrîn zise să treacă şi oamenii curţii. Trecu şi grădinarul şi bucătarul cel mare, şi vătaful şi slugile, şi vizitiul şi rîndaşii, dar geaba: fata nu lovi pe nici unul. Se făcu întrebare, dacă n-a mai rămas cineva netrecut, şi se află că a mai rămas un argat de la grădinărie, un argat cheleş.

— Să treacă şi acesta, zise împăratul.

Atunci chemă şi pe argatul cel cheleş şi-i zise să treacă şi dînsul, dar el nu cuteza; iar dacă fu silit ca să treacă, trecu, şi cînd trecu, fata-l lovi cu mărul!

Argatul începu a ţipa şi a fugi şi zise că i-a spart capul. Împăratul, cum văzu una ca aceasta, zise:

— Nu se poate asta! Este o greşeală! Fata mea nu e de crezut să fi ales tocmai pe cheleşul ăsta.

Căci nu putea să se învoiască a da pe fiie-sa după dînsul, deşi era lovit cu mărul. Atunci, puse de a doua oară să treacă lumea, şi de-a doua oară fiică-sa lovi cu mărul în cap tot pe cheleş, care iar fugi ţinîndu-se cu mîinile de cap. Împăratul, plin de mîhnire, iarăşi luă vorba înapoi şi puse de-a treia oară să treacă toată lumea. Dacă văzu împăratul că şi d-a treia oară tot cheleşul a fost lovit, s-a plecat la sfatul împărăţiei şi i-a dat lui pe fiică-sa.

Nunta se făcu în tăcere, şi apoi îi oropsi pe amîndoi; şi nici nu voia să ştie şi să corespundă cu dînşii, atîta numai că, de silă, de milă, îi primi să locuiască în curtea palatului. Un bordei într-un colţ al curţii li se dete spre locuinţă, iar argatul se făcu sacagiul curţii. Toate slugile împăratului rîdeau de dînsul, şi toate murdăriile le aruncau pe bordeiul lui. Înăuntru însă, calul cu aripi le aduse frumuseţile lumii; nu era în palatele împăratului ceea ce era în bordeiul lor. Fiii de împărat, care veniseră în peţit la fiica cea mică, se-mbufnară de ruşinea ce au păţit, fiindcă fiica împăratului alesese pe cheleş; şi se învoiră între dînşii ca să pornească oaste mare împotriva lui. Împăratul simţi mare durere cînd auzi hotărîrea vecinilor săi, însă, ce să faci? Se pregăti de război, şi nici că avea încotro.

Amîndoi ginerii împăratului se sculară cu oaste şi veniră în ajutorul său. Făt-Frumos trimise şi el pe soţia sa ca să roage pe împăratul a-i da voie să meargă şi el la bătaie. Împăratul, însă, o goni, zicîndu-i:

— Du-te dinaintea mea, nesocotito, fiindcă, iată, din pricina ta mi se turbură liniştea; nu mai voi să vă văz în ochii mei, nemernicilor ce sînteţi! Dar, după

mai multe rugăciuni, se înduplecă şi porunci să-l lase să care şi el măcar apă pentru oştire. Se pregătiră şi porniră.

Făt-Frumos, cu hainele lui proaste şi călare pe o mîrţoagă şchioapă, plecă înainte. Oştirea-l ajunse într-o mlaştină, unde i se nomolise iapa şi unde se muncea să o scoată, trăgînd-o cînd de coadă, cînd de cap, cînd de picioare. Rîseră oştirea şi împăratul cu ginerii cei mai mari ai săi, şi trecură înainte. După ce, însă, nu se mai văzură dînşii, Făt-Frumos scoase iapa din noroi, îşi chemă calul său, se îmbrăcă cu hainele: cîmpul cu florile, şi porni la cîmpul bătăliei; ajungînd, se şi sui într-un munte apropiat, ca să vadă care parte este mai tare. Oştile, dacă ajunseră, se şi loviră, iar Făt-Frumos văzînd că oastea vrăjmaşă este mai mare la număr şi mai tare, se repezi din vîrful muntelui asupra ei, şi ca un vîrtej se întorcea prin mijlocul ei cu paloşul în mînă, şi tăia, cum se taie în dreapta şi în stînga. Aşa spaimă le dete iuţeala, strălucirea hainelor sale şi zborul calului său, încît oastea vrăjmaşă întreagă o lua la fugă, apucînd drumul fiecare încotro vedea cu ochii. Iară împăratul, după ce văzu minunea, mulţumi lui Dumnezeu că i-a trimis pe îngerul său de l-a scăpat din mîna vrăjmaşului şi se întoarse vesel acasă. Pe drum, întîlni iarăşi pe Făt-Frumos prefăcut în argat, muncind să-şi scoată iapa din noroi; şi cum era cu voie bună, zise la cîţiva:

— Duceţi-vă de scoateţi şi pe nevoiaşul acela din noroi.

N-apucară să se aşeze bine, şi veni veste la împăratul că vrăjmaşii lui, cu oştire şi mai mare, s-au ridicat asupra lui. Se găti dară şi el de război şi plecă s-o întîlnească. Făt-Frumos iară se rugă să-l lase şi pe dînsul să meargă, şi iară fu huiduit, dară dacă dobîndi voia, porni iară cu iapa lui. Fu şi de astă-dată de rîs şi de bătaie de joc, cînd l-a văzut oştirea că iară se înnămolise şi nu putea să-şi scoată iapa din noroi. Îl

lăsară înapoi, dar el ajunse şi acum mai nainte la locul de luptă, prefăcut în Făt-Frumos, călare pe calul cu aripi şi îmbrăcat cu hainele lui cele cu cerul cu stelele.

Oştile deteră în tîmpene şi în surle, şi se loviră; iară Făt-Frumos, iară văzînd că vrăjmaşii sînt mai puternici, se repezi din munte şi-i puse pe goană. Împăratul se întoarse iară vesel, mulţumind lui Dumnezeu de ajutorul ce i-a dat, şi iară porunci ostaşilor să scoată din noroi pe nevoiaşul de sacagiu. Iară el era împăcat cu cugetul său de izbîndele sale.

Împăratul se mîhni pînă în fundul inimii sale cînd auzi că vrăjmaşii se ridică de-a treia oară cu oaste şi mai mare, şi că a şi ajuns la hotarele împărăţiei sale, cît frunza şi iarba; un plîns îl năpădi, să ferească Dumnezeu, şi plînse, pînă ce simţi că-i slăbesc vederile. Apoi îşi strînse şi dînsul toată oastea sa şi porni la bătălie, cu nădejdea în Dumnezeu.

Făt-Frumos porni şi el, tot pe mîrţoaga lui. Iară după ce trecu toată oastea, făcînd haz de dînsul cum se muncea ca să-şi scoată iapa din noroi, se îmbrăcă cu hainele cele cu soarele în piept, luna în spate şi doi luceferi în umeri, îşi lăsă părul de aur pe spate, încălecă calul şi într-un minut fu iarăşi pe munte, unde aştepta să vadă ce s-o întîmpla.

Se întîlniră oştile şi se loviră de trei părţi, şi se tăiau unii pe alţii fără de nici o milă, atîta erau de înverşunaţi ostaşii. Iar cînd fu către seară, cînd văzu că oştirea vrăjmaşă era să ia în goană pe a împăratului, unde se repezi odată Făt-Frumos din munte ca un fulger, şi unde trăsni odată în mijlocul lor, cît se îngroziră de nu mai ştiau ce fac; se împrăştiau ca puii de potîrniche şi fugeau de-şi rupeau gîturile. Făt-Frumos însă-i gonea şi-i tăia ca pe nişte oi. Împăratul îl văzu sîngerat la mînă, la care se crestase însuşi, şi îi dete năframa sa ca să se lege, apoi se întoarseră acasă, izbăviţi de primejdie.

Cînd veniră, găsiră iară pe Făt-Frumos în noroi cu iapa; şi iară îl scoaseră. Iară dacă sosiră acasă, împăratul căzu la boală de ochi şi orbi. Toţi vracii şi toţi filozofii, care citeau în stele, fură aduşi, şi nimeni nu putu să-i dea nici un ajutor. Într-una din zile, dacă se sculă din somn împăratul, spuse că a văzut în vis un bătrîn, care i-a zis că dacă se va spăla la ochi şi dacă va bea lapte de capră roşie sălbatică, va dobîndi vedere. Auzind astfel, ginerii săi porniră cu toţii, cei doi mai mari singuri, fără să ia şi pe cel mai mic, şi fără a voi să-l lase măcar a merge împreună cu dînşii. Iară Făt-Frumos chemă calul şi merse cu dînsul prin smîrcuri, găsi capre roşii sălbatice, le mulse şi, cînd se întorcea, se îmbrăcă în haine de cioban şi ieşi înaintea cumnaţilor săi cu o cofă plină de lapte de oi.

Ei îl întrebară: lapte are acolo? iară el le răspunse „da”, prefăcîndu-se că nu-i cunoaşte şi că îl duce la împăratul, care visase că-i va veni vederea dacă va da cu acel lapte la ochi. Ei se cercară a-i da bani şi el să le dea laptele. Dară ciobanul le răspunse că laptele nu-l dă pe bani, şi că, dacă voieşte să aibă lapte de capră roşie, să se zică că sînt robii lui şi să rabde ca să le pună pecetea lui pe spinarea lor, măcar că el are gînd să se ducă şi să nu mai dea pe la dînşii.

Cei doi gineri se socotiră că ei, pentru că sînt împăraţi şi gineri de împărat, n-o să le pese nimic; se lăsară deci de le puse pecetea lui în spinare, şi apoi luară laptele şi-l aduseră, zicînd pe drum:

— De se va încerca nerodul să ne zică ceva, îl facem nebun, şi tot noi vom fi mai crezuţi decît dînsul.

Se întoarseră, deci, la împăratul, îi deteră laptele, se unse la ochi şi bău; dar nu-i ajută nimic. După aceea, veni şi fie-sa cea mai mică la împăratul şi-i zise:

— Tată, ia acest lapte; el este adus de bărbatul meu; unge-te cu dînsul, aşa te rog.

— Ce lucru bun a făcut nătărăul tău de bărbat, ca să facă şi acum ceva de ispravă? N-au putut face nimic ginerii mei ceilalţi, care m-au ajutat aşa de mult în războaie, şi tocmai el, ticălosul, o să-mi poată ajuta? Şi apoi, nu v-am zis că n-aveţi voie a vă mai arăta înaintea feţei mele? Cum ai cutezat să calci porunca mea?

— Mă supun la orice pedeapsă vei binevoi să-mi dai, tată, numai unge-te, aşa te rog, şi cu acest lapte ce ţi-l aduce umilitul rob.

Împăratul, dacă văzu că atîta de mult se roagă fiica sa, se înduplecă şi luă laptele ce-i adusese; şi apoi se unse cu dînsul la ochi o zi, se unse şi a doua zi; şi, cu marea sa mirare, simţi că pare că începuse a zări ca prin sită; şi dacă se mai unse şi a treia zi, văzu cît se poate de bine. După ce se însănătoşi, dete o masă la toţi boierii şi sfetnicii împărăţiei şi, după rugăciunea lor, primi şi pe Făt-Frumos să şadă în coada mesei. Pe cînd se veseleau mesenii şi se chefuiau, se sculă Făt-Frumos şi, rugîndu-se de iertare, întrebă:

— Mărite împărate, robii pot şedea cu stăpînii lor la masă?

— Nu, nicidecum, răspunse împăratul.

— Apoi, dacă este aşa, şi fiindcă lumea te ştie de om drept, fă-mi şi mie dreptate, şi scoală pe cei doi oaspeţi care şed d-a dreapta şi d-a stînga măriei-tale, căci ei sînt robii mei; şi ca să mă crezi, caută-i şi vei vedea că sînt însemnaţi cu pecetea în spinare.

Cum auziră ginerii împăratului, o băgară pe mînecă, şi mărturisiră că aşa este; îndată fură nevoiţi a se scula de la masă şi a sta în picioare. Iar către sfîrşitul mesei, Făt-Frumos scoase năframa care i-a fost dată de împărat la bătălie.

— Cum a ajuns năframa mea în mîinile tale? întrebă împăratul. Eu am dat-o îngerului Domnului, care ne-a ajutat la război.

— Ba nu, mărite împărate, mie mi-ai dat-o.

— Apoi, dacă este aşa, tu eşti acela care ne-ai ajutat?

— Eu, mărite împărate.

— Nu te cred, adăugă împăratul, dacă nu te vei arăta aşa cum era atunci acela căruia i-am dat năframa.

Atunci el se sculă de la masă, se duse de se îmbrăcă cu hainele cele mai frumoase, îşi lăsă părul pe spate şi se înfăţişă împăratului şi la toată adunarea. Cum îl văzură mesenii, îndată se ridicară şi se minunară: Făt-Frumos era atîta de mîndru şi strălucitor, încît la soare te puteai uita, dară la el ba.

Împăratul, după ce lăudă pe fiică-sa pentru alegerea sa cea bună, se dete jos din scaunul împărăţiei şi ridică în el pe ginerele său, Făt-Frumos; iară el, cea dintîi treabă ce făcu, fu de a slobozi pe cumnaţii săi, şi în toată împărăţia se făcu bucurie mare şi masă împărătească. Eram şi eu p-acolo şi căram mereu la vatră lemne cu frigarea, apă cu ciurul şi glume cu căldarea, pentru care căpătai:

Un năpîrstoc de ciorbă
Şi-o sfîntă de cociorbă,
Pentru cei ce-s lungă-vorbă.

P. ISPIRESCU

Tinereţe fără bătrîneţe şi viaţă fără de moarte

A FOST ODATĂ ca niciodată; că de n-ar fi, nu s-ar mai povesti; de cînd făcea plopşorul pere şi răchita micşunele; de cînd se băteau urşii în coade; de cînd se luau de gît lupii cu mieii de se sărutau, înfrăţindu-se; de cînd se potcovea puricele la un picior cu nouăzeci şi nouă de oca de fier şi s-arunca în slava cerului de ne aducea poveşti.

De cînd se scria musca pe părete,
Mai mincinos cine nu crede.

A fost odată un împărat mare şi o împărătească, amîndoi tineri şi frumoşi, şi, voind să aibă copii, a făcut de mai multe ori tot ce trebuia să facă pentru aceasta; a îmblat pe la vraci şi filozofi, ca să caute la stele şi să le ghicească dacă or să facă copii; dar în zadar. În sfîrşit, auzind împăratul că este la un sat, aproape, un unchiaş dibaci, a trimis să-l cheme, dar el răspunse trimişilor că: cine are trebuinţă, să vie la dînsul. S-au sculat deci împăratul şi împărăteasa şi, luînd cu dînşii vreo cîţiva boieri mari, ostaşi şi slujitori, s-au dus la unchiaş acasă. Unchiaşul, cum i-a văzut de departe a ieşit să-i întîmpine şi totodată le-a zis:

— Bine aţi venit sănătoşi; dar ce îmbli, împărate, să afli? Dorinţa ce ai o să-ţi aducă întristare.

— Eu nu am venit să te întreb asta — zise împăratul — ci dacă ai ceva leacuri care să ne facă să avem copii, să-mi dai.

— Am, răspunse unchiaşul; dar numai un copil o să faceţi. El o să fie Făt-Frumos şi drăgăstos, şi parte n-o să aveţi de el.

Luînd împăratul şi împărăteasa leacurile, s-au întors veseli la palat şi, peste cîteva zile, împărăteasa s-a simţit însărcinată. Toată împărăţia, şi toată curtea, şi toţi slujitorii s-au veselit de această întîmplare.

Mai-nainte, însă, de a veni ceasul naşterii, copilul se puse pe un plîns, de n-a putut nici un vraci să-l împace. Atunci, împăratul a început să-i făgăduiască toate bunurile din lume, dar nici aşa n-a fost cu putinţă să-l facă să tacă.

— Taci, dragul tatei – zicea împăratul – că ţi-oi da împărăţia cutare sau cutare; taci, fiule, că ţi-oi da de soţie pe cutare sau cutare fată de împărat, şi alte multe d-alde astea; în sfîrşit, dacă văzu şi văzu că nu tace, îi mai zise: taci, fătul meu că ţi-oi da *Tinereţe fără bătrîneţe şi viaţă fără de moarte*.

Atunci copilul tăcu şi se născu; iar slujitorii deteră în tîmpene şi în surle şi în toată împărăţia se ţinu veselie mare o săptămînă întreagă.

De ce creştea copilul, d-aceea se făcea mai isteţ şi mai îndrăzneţ. Îl deteră pe la şcoli şi filozofi, şi toate învăţăturile, pe care alţi copii le învaţă într-un an, el le învăţa într-o lună, astfel încît împăratul murea şi învia de bucurie. Toată împărăţia se fălea că o să aibă un împărat înţelept şi procopsit ca Solomon împărat. De la o vreme încoace, însă, nu ştiu ce avea, că era tot galeş, trist şi dus pe gînduri. Iar cînd fuse într-o zi, tocmai cînd copilul împlinea cincisprezece ani şi împăratul se afla la masă cu toţi boierii şi slujbaşii împărăţiei şi se chefuiau, se sculă Făt-Frumos şi zise:

— Tată, a venit vremea să-mi dai ceea ce mi-ai făgăduit la naştere.

Auzind aceasta, împăratul s-a întristat foarte şi i-a zis:

— Dar bine, fiule, de unde pot eu să-ţi dau un astfel de lucru nemaiauzit? Şi dacă ţi-am făgăduit atunci, a fost numai ca să te împac.

— Dacă tu, tată, nu poţi să-mi dai, apoi sînt nevoit să cutreier toată lumea, pînă voi găsi făgăduinţa pentru care m-am născut.

Atunci toţi boierii şi împăratul deteră în genunchi, cu rugăciune să nu părăsească împărăţia; fiindcă, ziceau boierii:

— Tatăl tău de aci înainte e bătrîn, şi o să te ridicăm pe tine în scaun, şi avem să-ţi aducem cea mai frumoasă împărăteasă de sub soare de soţie.

Dar n-a fost cu putinţă să-l întoarcă din hotărîrea sa, rămînînd statornic ca o piatră în vorbele lui; iar tată-său, dacă văzu şi văzu, îi dete voie şi puse la cale să-i gătească de drum merinde şi tot ce-i trebuia.

Apoi, Făt-Frumos se duse în grajdurile împărăteşti, unde erau cei mai frumoşi armăsari din tată împărăţia, ca să-şi aleagă unul; dar cum punea mîna şi apuca pe cîte unul de coadă, îi trîntea, şi astfel toţi caii căzură. În sfîrşit, tocmai cînd era să iasă, îşi mai aruncă ochii o dată prin grajd şi, zărind într-un colţ un cal răpciugos şi bubos şi slab, se duse şi la dînsul; iar cînd puse mîna pe coada lui, el îşi întoarse capul şi zise:

— Ce porunceşti, stăpîne? Mulţumesc lui Dumnezeu că mi-a ajutat să ajung ca să mai puie mîna pe mine un voinic.

Şi înţepenindu-şi picioarele, rămase drept ca lumînarea.

Atunci Făt-Frumos îi spuse ce avea de gînd să facă şi calul îi zise:

— Ca să ajungi la dorinţa ta, trebuie să ceri de la tată-tău paloşul, suliţa, arcul, tolba cu săgeţile şi hainele ce le purta el cînd era flăcău; iar pe mine să mă îngrijeşti cu însuţi mîna ta şase săptămîni şi orzul să mi-l dai fiert în lapte.

Cerînd împăratului lucrurile ce-l povăţuise calul, el a chemat pe vătaful curţii şi i-a dat poruncă ca să-i deschidă toate tronurile cu haine, spre a-şi alege fiul său pe acelea care îi vor plăcea. Făt-Frumos, după ce răscoli trei zile şi trei nopţi, găsi, în sfîrşit, în fundul unui tron vechi, armele şi hainele tătîne-său de cînd era flăcău, dar foarte ruginite. Se apucă însuşi cu mîna lui să le cureţe de rugină şi, după şase săptămîni, izbuti a face să lucească armele ca oglinda. Totodată, îngriji şi de cal, precum îi zisese el. Destulă muncă avu; dar fie, că izbuti.

Cînd auzi calul de la Făt-Frumos că hainele şi armele sînt bine curăţate şi pregătite, odată se scutură şi el, şi toate bubele şi răpciuga căzură de pe dînsul şi rămase întocmai cum îl fătase mă-sa, un cal gras, trupeş şi cu patru aripi; văzîndu-l Făt-Frumos astfel, îi zise:

— De azi în trei zile plecăm.

— Să trăieşti, stăpîne; sînt gata chiar azi, de porunceşti, îi răspunse calul.

A treia zi de dimineaţă, toată curtea şi toată împărăţia era plină de jale. Făt-Frumos, îmbrăcat ca un viteaz, cu paloşul în mînă, călare pe calul ce-şi alesese, îşi lua ziua bună de la împăratul, de la împărăteasă, de la toţi boierii cei mari şi cei mici, de la ostaşi, de la toţi slujitorii curţii, care, cu lacrămile în ochi, îl rugau să se lase de a face călătoria aceasta, ca nu care cumva să meargă la pieirea capului său; dar el, dînd pinteni calului, ieşi pe poartă ca vîntul şi după dînsul carele cu merinde, cu bani şi vreo două sute de ostaşi, pe care-i orînduise împăratul ca să-l însoţească.

După ce trecu afară de împărăţia tatălui său şi ajunse în pustietate, Făt-Frumos îşi împărţi toată avuţia pe la ostaşi şi, luîndu-şi ziua bună, îi trimise înapoi, oprindu-şi pentru dînsul merinde numai cît a putut duce calul. Şi apucînd calea către răsărit, s-a

dus, s-a dus, s-a dus, trei zile şi trei nopţi, pînă ce ajunse la o cîmpie întinsă, unde erau o mulţime de oase de oameni.

Stînd să se odihnească, îi zise calul:

— Să ştii, stăpîne, că aici sîntem pe moşia unei gheonoaie, care e atît de rea, încît nimeni nu calcă pe moşia ei, fără să fie omorît. A fost şi ea femeie ca toate femeile, dar blestemul părinţilor, pe care nu-i asculta, ci îi tot necăjea, a făcut-o să fie gheonoaie; în clipa aceasta este cu copiii ei, dar mîine, în pădurea ce o vezi, o s-o întîlnim venind să te prăpădească; e grozav de mare; dară să nu te sperii, ci să fii gata cu arcul ca să o săgetezi, iar paloşul şi suliţa să le ţii la îndemînă, ca să te slujeşti cu dînsele cînd va fi de trebuinţă.

Se deteră spre odihnă; dar pîndea cînd unul, cînd altul. A doua zi, cînd se revărsau zorile, ei se pregăteau să treacă pădurea. Făt-Frumos înşeuă şi înfrînă calul, şi chinga o strînse mai mult decît altă dată, şi porni: cînd, auzi o ciocănitură groaznică. Atunci, calul îi zise:

— Ţine-te, stăpîne, gata, că iată, se apropie Gheonoaia.

Şi cînd venea ea, nene, dobora copacii: aşa de iute mergea; iar calul se urcă ca vîntul pînă cam deasupra ei şi Făt-Frumos îi luă un picior cu săgeata şi, cînd era gata a lovi cu a doua săgeată, strigă ea:

— Stai, Făt-Frumos, că nu-ţi fac nimic!

Şi văzînd că nu o crede, îi dete înscris cu sîngele său.

— Să-ţi trăiască calul, Făt-Frumos — îi mai zise ea — ca un năzdrăvan ce este, căci de nu era el, te mîncam fript; acum însă, m-ai mîncat tu pe mine; să ştii că pînă azi nici un muritor n-a cutezat să calce hotarele mele pînă aicea; cîţiva nebuni, care s-au încumetat a o face, d-abia au ajuns pînă la cîmpia unde ai văzut oasele cele multe.

Se duseră acasă la dînsa, unde Gheonoaia ospătă pe Făt-Frumos şi-l omeni ca p-un călător. Dar pe cînd se aflau la masă şi se chefuiau, iară Gheonoaia gemea de durere, deodată el îi scoase piciorul pe care îl păstra în traistă, i-l puse la loc şi îndată se vindecă. Gheonoaia, de bucurie, ţinu masa trei zile d-a rîndul şi rugă pe Făt-Frumos să-şi aleagă de soţie pe una din cele trei fete ce avea, frumoase ca nişte zîne; el însă nu voi, că îi spuse curat ce căuta; atunci ea îi zise:

— Cu calul care îl ai şi cu vitejia ta, cred că ai să izbuteşti.

După trei zile, se pregătiră de drum şi porni. Merse Făt-Frumos, merse şi iar merse, cale lungă şi mai lungă; dară cînd fu de trecut peste hotarele Gheonoaiei, dete de o cîmpie frumoasă, pe de o parte cu iarbă înflorită, iară pe de altă parte pîrlită. Atunci, el întrebă pe cal:

— De ce este iarba pălită?

Şi calul îi răspunse:

— Aici sîntem pe moşia unei scorpii, soră cu Gheonoaia; de rele ce sînt, nu pot să trăiască la un loc; blestemul părinţilor le-a ajuns, şi d-aia s-au făcut lighioi, aşa precum le vezi; vrăjmăşia lor e groaznică, nevoie de cap, vor să-şi răpească una de la alta pămînt; cînd Scorpia este necăjită rău, varsă foc şi smoală; se vede că a avut vreo ceartă cu soră-sa şi, venind s-o gonească de pe tărîmul ei, a pălit iarba pe unde a trecut; ea este mai rea decît soră-sa şi are trei capete. Să ne odihnim puţin, stăpîne, şi mîine, dis-de-dimineaţă, să fim gata.

A doua zi se pregătiră, ca şi cînd ajunsese la Gheonoaie, şi porniră. Cînd auziră un urlet şi o vîjîietură, cum nu mai auziseră ei pînă atunci!

— Fii gata, stăpîne, că iată se apropie zgripţoroaica de Scorpie.

Scorpia, cu o falcă în cer şi alta în pămînt şi vărsînd flăcări, se apropia ca vîntul de iute; iară calul

se urcă repede ca săgeata pînă cam deasupra şi se lăsă asupra ei cam de pe o parte. Făt-Frumos o săgetă şi îi zbură un cap; cînd era să-i mai ia un cap, Scorpia se rugă cu lacrimi ca să o ierte, că nu-i face nimic şi, ca să-l încredinţeze, îi dete înscris cu sîngele ei. Scorpia ospătă pe Făt-Frumos şi mai şi decît Gheonoaia; iară el îi dete şi dînsei înapoi capul ce i-l luase cu săgeata, carele, se lipi îndată cum îl puse la loc, şi după trei zile plecară mai departe.

Trecînd şi peste hotarele Scorpiei, se duseră, se duseră şi iară se mai duseră, pînă ce ajunseră la un cîmp numai de flori şi unde era numai primăvară; fiecare floare era cu deosebire de mîndră şi cu un miros dulce, de te îmbăta; trăgea un vîntişor care abia adia. Aicea stătură ei să se odihnească, iară calul îi zise:

— Trecurăm cum trecurăm pînă aici, stăpîne; mai avem un hop: avem să dăm peste o primejdie mare; şi, dacă ne-o ajuta Dumnezeu să scăpăm şi de dînsa, apoi sîntem voinici. Mai-nainte de aci, este palatul unde locuieşte *Tinereţe fără bătrîneţe şi viaţă fără de moarte*. Această casă este înconjurată cu o pădure deasă şi înaltă, unde stau toate fiarele cele mai sălbatice din lume; ziua şi noaptea păzesc cu neadormire şi sînt multe foarte; cu dînsele nu este chip de a te bate; şi ca să trecem prin pădure e peste poate; noi însă să ne silim, dac-om putea, să sărim pe deasupra.

După ce se odihniră vreo două zile, se pregătiră iarăşi; atunci calul, ţinîndu-şi răsuflarea, zise:

— Stăpîne, strînge chinga cît poţi de mult, şi, încălecînd, să te ţii bine şi în scări, şi de coama mea; picioarele să le ţii lipite pe lîngă subţioara mea, ca să nu mă zăticneşti în zborul meu.

Se urcă, făcu probă, şi într-un minut fu aproape de pădure.

— Stăpîne – mai zise calul – acum e timpul cînd se dă demîncare fiarelor pădurii şi sînt adunate toate în curte; să trecem.

— Să trecem — răspunse Făt-Frumos — şi Dumnezeu să se îndure de noi.

Se urcară în sus şi văzură palatul strălucind astfel, de la soare te puteai uita, dar la dînsul ba. Trecură pe deasupra pădurii şi, tocmai cînd erau să se lase în jos la scara palatului d-abia, d-abia atinse cu piciorul vîrful unui copac şi deodată toată pădurea se puse în mişcare; urlau dobitoacele, de ţi se făcea părul măciucă pe cap. Se grăbiră de se lăsară în jos; şi de nu era doamna palatului afară, dînd de mîncare puilor ei (căci aşa numea ea lighioanele din pădure), îi prăpădea negreşit.

Mai mult de bucurie că au venit, îi scăpă ea; căci nu mai văzuse pînă atunci suflet de om pe la dînsa. Opri pe dobitoace, le îmblînzi şi le trimise la locul lor. Stăpîna era o zînă naltă, subţirică şi drăgălaşă şi frumoasă, nevoie mare! Cum o văzu Făt-Frumos, rămase încremenit. Dară ea, uitîndu-se cu milă la dînsul, îi zise:

— Bine ai venit, Făt-Frumos! Ce cauţi pe aici?

— Căutăm – zise el – *Tinereţe fără bătrîneţe şi viaţă fără de moarte*.

— Dacă căutaţi ceea ce ziseşi, aci este.

Atunci descălecă şi intră în palat. Acolo găsi încă două femei, una ca alta de tinere; erau surorile celei mai mari. El începu să mulţumească zînei pentru că l-a scăpat de primejdie; iară ele, de bucurie, gătiră o cină plăcută şi numai în vase de aur. Calului îi dete drumul să pască pe unde va voi dînsul; pe urmă, îi făcură cunoscuţi tuturor lighioanelor, de puteau umbla în tihnă prin pădure.

Femeile îl rugară să locuiască de aci înainte cu dînsele, căci ziceau că li se urîse, şezînd tot singurele;

iară el nu aşteptă să-i mai zică o dată, ci primi cu toată mulţumirea, ca unul ce aceea şi căuta.

Încet, încet, se deprinseră unii cu alţii, îşi spuse istoria, şi ce păţi pînă să ajungă la dînsele, şi nu după multă vreme se şi însoţi cu fata cea mai mică. La însoţirea lor, stăpînele casei îi deteră voie să meargă prin toate locurile de prin prejur, pe unde va voi; numai pe o vale, pe care i-o şi arătară, îi ziseră să nu meargă, căci nu va fi bine de el; şi-i şi spuseră că acea vale se numea Valea Plîngerii.

Petrecu acolo vreme uitată, fără a prinde de veste, fiindcă rămăsese tot aşa de tînăr ca şi cînd venise. Trecea prin pădure, fără să-l doară capul. Se desfăta în palaturile cele aurite, trăia în pace şi în linişte cu soţia şi cumnatele sale, se bucura de frumuseţea florilor şi de dulceaţa şi curăţenia aerului, ca un fericit. Ieşea adesea la vînătoare; dar, într-o zi, se luă după un iepure, dete o săgeată, dete două şi nu-l nimeri; supărat, alergă după el şi dete şi cu a treia săgeată, cu care îl şi nimeri; dară nefericitul, în învălmăşeală, nu băgase de seamă că, alergînd după iepure, trecuse în Valea Plîngerii.

Luînd iepurele, se întorcea acasă; cînd, ce să vezi dumneata? Deodată îl apucă un dor de tată-său, şi de mumă-sa. Nu cuteză să spună femeilor măiestre; dară ele îl cunoscură după întristarea şi neodihna ce vedea într-însul.

— Ai trecut, nefericitule, în Valea Plîngerii! îi ziseră ele, cu totul speriate.

— Am trecut, dragele mele, fără ca să fi voit să fac astă neghiobie; şi acum mă topesc d-a-n picioarele de dorul părinţilor mei, însă şi de voi nu mă îndur ca să vă părăsesc. Sînt de mai multe zile cu voi şi n-am să mă plîng de nici o mîhnire. Mă voi duce dară să-mi mai văz o dată părinţii şi apoi m-oi întoarce, ca să nu mă mai duc niciodată.

— Nu ne părăsi, iubitule; părinţii tăi nu mai trăiesc de sute de ani, şi chiar tu, ducîndu-te, ne temem că nu te vei mai întoarce; rămîi cu noi: căci ne zice gîndul că vei pieri.

Toate rugăciunile color trei femei, precum şi ale calului, n-au fost în stare să-i potolească dorul părinţilor, care-l usca pe d-a-ntregul. În cele mai de pe urmă, calul îi zise:

— Dacă nu vrei să mă asculţi, stăpîne, orice ţi se va întîmpla, să ştii că numai tu eşti de vină. Am să-ţi spui o vorbă şi, dacă vei primi tocmeala mea, te duc înapoi.

— Primesc — zise el — cu toată mulţumirea, spune-o!

— Cum vom ajunge la palatul tatălui tău, să te las jos şi eu să mă întorc, de vei voi să rămîi măcar un ceas.

— Aşa să fie, zise el.

Se pregătiră de plecare, se îmbrăţişară cu femeile şi, după ce-şi luară ziua bună unul de la altul, porni, lăsîndu-le suspinînd şi cu lacrimile în ochi. Ajunseră în locurile unde era moşia Scorpiei; acolo găsiră oraşe; pădurile se schimbaseră în cîmpii; întrebă pe unii şi pe alţii despre Scorpie şi locuinţa ei; dar îi răspunseră că bunii lor auziseră de la străbunii lor povestindu-se de asemenea fleacuri.

— Cum se poate una ca asta? le zicea Făt-Frumos — mai alaltăieri am trecut pe-aici; şi spunea tot ce ştia.

Locuitorii rîdeau de dînsul, ca de unul ce aiurează sau visează deştept, iară el, supărat, plecă înainte, fără a băga de seamă că barba şi părul îi albiseră.

Ajungînd la moşia Gheonoaiei, făcu întrebări ca şi la moşia Scorpiei, şi primi asemenea răspunsuri. Nu se putea dumiri el: cum de în cîteva zile s-au schimbat astfel locurile? Şi iarăşi supărat, plecă cu barba albă

pînă la brîu, simţind că îi cam tremurau picioarele, şi ajunse la împărăţia tătîne-său. Aici, alţi oameni, alte oraşe, şi cele vechi erau schimbate de nu le mai cunoştea. În cele mai de pe urmă, ajunse la palaturile în care se născuse. Cum se dete jos, calul îi sărută mîna şi îi zise:

— Rămîi sănătos, stăpîne, că eu mă întorc de unde am plecat. Dacă pofteşti să mergi şi dumneata, încalecă îndată şi aidem!

— Du-te sănătos, că şi eu nădăjduiesc să mă întorc peste curînd.

Calul plecă ca săgeata de iute.

Văzînd palatele dărîmate şi cu buruieni crescute pe dînsele, oftă şi, cu lacrimi în ochi, căta să-şi aducă aminte cît erau odată de luminate aste palate şi cum şi-a petrecut copilăria în ele; ocoli de vreo două-trei ori, cercetînd fiecare cămară, fiecare colţuleţ ce-i aducea aminte cele trecute; grajdul în care găsise calul; se pogorî apoi în pivniţă, gîrliciul căreia se astupase de dărîmăturile căzute.

Căutînd într-o parte şi în alta, cu barba albă pînă la genunchi, ridicîndu-şi pleoapele ochilor cu mîinile şi abia umblînd, nu găsi decît un tron hodorogit; îl deschise, dară în el nimic nu găsi; ridică capacul chichiţei, şi un glas slăbănogit îi zise:

— Bine ai venit, că de mai întîrziai, şi eu mă prăpădeam.

O palmă îi trase moartea lui, care se uscase de se făcuse cîrlig în chichiţă, şi căzu mort, şi îndată se făcu ţărînă.

Iar eu încălecai p-o şa şi vă spusei dumneavoastră aşa.

P. ISPIRESCU

Prîslea cel voinic şi merele de aur

A FOST ODATĂ ca niciodată. Era odată un împărat puternic şi mare şi avea pe lîngă palaturile sale o grădină frumoasă, bogată de flori şi meşteşugită nevoie mare! Aşa grădină nu se mai văzuse pînă atunci, p-acolo. În fundul grădinii, avea şi un măr care făcea mere de aur şi, de cînd îl avea el, nu putuse să mănînce din pom mere coapte, căci, după ce le vedea înflorind, crescînd şi pîrguindu-se, venea oarecine noaptea şi le fura, tocmai cînd erau să se coacă. Toţi paznicii din toată împărăţia şi cei mai aleşi ostaşi, pe care îi pusese împăratul ca să pîndească, n-au putu să prindă pe hoţi. În cele mai de pe urmă, veni fiul cel mai mare al împăratului şi-i zise:

— Tată, am crescut în palatele tale, m-am plimbat prin astă grădină de atîtea ori şi am văzut roade foarte frumoase în pomul din fundul grădinii, dar n-am putut gusta niciodată din ele; acum a dat în copt, dă-mi voie ca nopţile astea să păzesc însumi, şi mă prind că voi pune mîna pe acel tîlhar care ne jefuieşte.

— Dragul meu — zise tată-său — atîţia oameni voinici au păzit şi n-au făcut nici o ispravă. Doresc prea mult să văd la masa mea măcar un măr din acest pom, care m-a ţinut atîta sumă de bani, şi de aceea iată, mă înduplec şi te las ca să pîndeşti, măcar că nu-mi vine a crede că o să izbuteşti.

Atunci, fiul împăratului se puse la pîndă o săptămînă întreagă; noaptea pîndea şi ziua se odihnea; iară cînd fu într-o dimineaţă, se întoarse trist la tată-său şi-i spuse cum priveghease pînă la miezul nopţii, cum mai pe urmă îl apucase o piroteală de nu se mai putea ţine pe picioare, cum, mai tîrziu, somnul

îl copleşi şi căzu ca un mort fără să se poată deştepta decît tocmai cînd soarele era ridicat de două suliţe, şi atuncea văzu că merele lipsesc.

Nepovestită fu mîhnirea tatălui său cînd auzi spunîndu-se astă întîmplare.

De silă-de milă, fu nevoit a mai aştepta încă un an, ca să facă şi voia fiului său celui mijlociu, care cerea cu stăruinţă de la tată-său ca să-l lase şi pe dînsul să pîndească, şi se lega că el va prinde pe hoţii care îi făceau atîta întristare.

Timpul veni, merele începură a se pîrgui; atunci fiul său cel mijlociu păzi şi el, dară păţi ca şi frate-său cel mare.

Tată-său, deznădăjduit, pusese în gînd să-l taie; dar fiul său cel mai mic, Prîslea, veni cu rugăciune către tată-său, şi-i zise:

— Tată, atîţia ani l-ai ţinut, ai suferit atîtea necazuri după urma acestui pom, mai lasă-l, rogu-te, şi anul acesta, să-mi încerc şi eu norocul.

— Fugi d-aci, nesocotitule, zise împăratul. Fraţii tăi cei mai mari, atîţi şi atîţi oameni voinici şi deprinşi cu nevoile n-au putut face nimic, şi tocmai tu, un mucos ca tine, o să izbutească? N-auzi tu ce prăpăstii spun fraţii tăi? Aici trebuie să fie ceva vrăji.

— Eu nu mă încumet – zise Prîslea – a prinde pe hoţi, ci zic că o încercare de voi face şi eu, nu poate să-ţi aducă nici un rău.

Împăratul se înduplecă şi mai lăsă pomul netăiat încă un an.

Sosi primăvara: pomul înflori mai frumos şi legă mai mult decît altădată. Împăratul se veseli de frumuseţea florilor şi de mulţimea roadelor sale, dară cînd se gîndea că nici în anul acesta n-o să aibă parte de merele lui cele aurite, se căia că l-a lăsat netăiat.

Prîslea se ducea adesea prin grădină, da ocol mărului şi tot plănuia. În sfîrşit, merele începură a se pîrgui. Atunci fiul cel mai mic al împăratului zise:

— Tată, iată, a sosit timpul; mă duc să pîndesc şi eu.

— Du-te — zise împăratul — dară negreşit că şi tu ai să te întorci ruşinat ca fraţii tăi cei mai mari.

— Pentru mine n-are să fie aşa mare ruşine – zise el – fiindcă eu nu numai că sînt mai mic, dar nici nu mă leg ca să prind pe tîlhari, ci numai o cercare să fac.

Cum veni seara, se duse, îşi luă cărţi de citit, două ţepuşe, arcul şi tolba cu săgeţile. Îşi alese un loc de pîndă într-un colţ, pe lîngă pom, bătu ţepuşele în pămînt şi se puse între ele, aşa cum să-i vină unul dinainte şi altul la spate ca, dacă îi va veni somn şi ar moţăi, să se lovească cu barba în cel de dinaintea lui, şi dacă ar da capul pe spate, să se lovească cu ceafa în cel de dinapoi.

Astfel pîndi pînă cînd, într-una din nopţi, cam după miezul nopţii, simţi că-l atinge încetişor boarea zorilor, care îl îmbăta cu mirosul său cel plăcut, o piroteală moleşitoare se alegă de ochii lui; dară loviturile ce suferi, vrînd să moţăiască, îl deşteptară şi rămase priveghind pînă cînd, pe la revărsatul de zori, un uşor fîşîit se auzi prin grădină. Atunci, cu ochii ţintă la pom, luă arcul şi sta gata; fîşîitul se auzi mai tare şi un oarecine se apropie de pom şi se apucă de ramurile lui; atunci, el dete o săgeată, dete două şi, cînd dete cu a treia, un geamăt ieşi de lîngă pom şi apoi o tăcere de moarte se făcu; iară el, cum se lumină puţin, culese cîteva mere din pom, le puse pe o tipsie de aur şi le duse la tatăl său.

Niciodată n-a simţit împăratul o mai mare bucurie decît cînd a văzut la masa sa merele de aur, din care nu gustase niciodată.

— Acum — zise Prîslea — să căutăm şi pe hoţ.

Dară împăratul, mulţumit că pipăise merele cele aurite, nu mai voia să ştie de hoţi. Fiul său, însă, nu se lăsa cu una cu două, ci arătînd împăratului dîra de

sînge ce lăsase pe pămînt rana ce făcuse hoţului, îi spuse că se duce să-l caute şi să-l aducă împăratului chiar din gaură de şarpe. Şi chiar de-a doua zi, vorbi cu fraţii lui ca să meargă împreună pe urma hoţului şi să-l prindă.

Fraţii săi prinseră pizmă pe el, pentru că fusese mai vrednic decît dînşii, şi căutau prilej ca să-l piardă; de aceea şi voiră bucuros să meargă. Ei se pregătiră şi porniră.

Se luară, deci, după dîra sîngelui şi merse, merse, pînă ce ieşiră la pustietate, de acolo mai merse oleacă, pînă ce dete de o prăpastie, unde se şi pierdu dîra. Ocoliră împrejurul prăpastiei şi văzură că dîra de sînge nu mai înainta. Atunci pricepură ei că în prăpastia aceea trebuie să locuiască furul merelor.

Dară cum să se lase înăuntru? Porunciră, numaidecît, vîrteje şi funii groase, şi îndată se şi gătiră. Le aşezară, şi se lăsă fratele cel mare.

— Dară — zise el — cînd voi scutura frînghia, să mă scoateţi afară.

Aşa şi făcură. După fratele cel mare se coborî cel mijlociu, şi făcu şi el ca cel dintîi, atîta numai că se lăsă ceva mai în jos.

— Acum e rîndul meu să mă las în prăpastie — zise Prîslea, văzînd că fraţii cei mari se codesc — cînd voi mişca frînghia, voi mai mult să mă lăsaţi în jos; şi după ce veţi vedea că frînghia nu se mai duce la vale, să puneţi paznici să păzească şi, cînd va vedea că frînghia se mişcă de loveşte marginile gropii, să o trageţi afară.

Se lasă şi cel mai mic din fraţi, şi de ce mişca frînghia, d-aia îl lăsau mai jos, şi-l lăsară, şi-l lăsară, pînă ce văzură că frînghia nu mai sta întinsă, cum este cînd are ceva atîrnat de capătul ei.

Atunci, fraţii ţinură sfat şi ziseră:

— Să aşteptăm pînă ce vom vedea dacă face vreo izbîndă, şi atunci, ori bine ori rău de va face, să-l

pierdem, ca să ne curăţim de unul ca dînsul, care ne face de ruşine.

Prîslea ajunse pe tărîmul celălalt, se uită cu sfială în toate părţile, şi cu mare mirare văzu toate lucrurile schimbate; pămîntul, florile, copacii, lighioni altfel făptuite erau p-acolo. Deocamdată îi cam fu frică, dară îmbărbătîndu-se, apucă pe un drum şi merse pînă dete de nişte palate cu totul şi cu totul de aramă. Nevăzînd nici un pui de om pe care să-l întrebe cîte ceva, intră în palat, ca să vază cine locuia acolo. În pragul uşii, îl întîmpină o fată frumoasă, care zise:

— Mulţumesc lui Dumnezeu că ajunsei să mai văd om de pe tărîmul nostru. Cum ai ajuns aici, frate, îl întrebă ea; aici este moşia a trei fraţi zmei, care ne-au răpit de la părinţii noştri, şi sîntem trei surori şi fete de împărat de pe tărîmul de unde eşti tu.

Atunci, el povesti în scurt toată istoria cu merele, cum a rănit pe hoţ şi cum a venit după dîra sîngelui pînă la groapa pe unde s-a lăsat în jos la ea, şi o întrebă ce fel de oameni sînt zmeii aceia şi dacă sînt voinici.

Ea îi spuse apoi că fiecare din zmei şi-a ales cîte una din ele şi le tot sileşte să-i ia de bărbaţi, iară ele se tot împotrivesc cu fel de fel de vorbe, cerîndu-le cîte în lună şi în soare, şi ei se fac luntre şi punte de le împlinesc toate voile.

— Ei sînt în adevăr voinici – adăugă ea – însă cu vrerea lui Dumnezeu, poate îi vei birui. Dară pînă una-alta, ascunde-te, vai de mine! undeva, să nu dea zmeul peste tine în casa lui, că e năbădăios şi se face leu-paraleu. Acum e timpul cînd are să vină la prînz, şi are obicei de aruncă buzduganul cale de un conac şi loveşte în uşă, în masă şi se pune în cui.

N-apucă să isprăvească vorba, şi se auzi ceva că şuieră, că loveşte în uşă, în masă, şi buzduganul se arătă şi se aşeză în cui. Dară Prîslea luă buzduganul,

îl azvîrli înapoi mai departe decît îl azvîrlise zmeul; şi, cînd era prin dreptul lui, îl atinse pe umere.

Zmeul, speriat, stătu în loc, se uită după buzdugan, se duse de-l luă şi se întoarse acasă. Cînd era la poartă, începu să strige:

— Hîm! hîm! Aici miroase a carne de om de pe tărîmul celălalt; şi, văzînd pe fiul de împărat ce-i ieşise înainte, îi zise: ce vînt te-a adus pe aici, omule, ca să-ţi rămîie oasele pe alt tărîm?

— Am venit ca să prind pe furii merelor de aur ale tatălui meu.

— Noi sîntem — îi zise zmeul — cum vrei să ne batem? În buzdugane să ne lovim, în săbii să ne tăiem, ori în luptă să ne luptăm?

— Ba în luptă, că e mai dreaptă, răspunse Prîslea. Atunci se apucară la trîntă şi se luptară, şi se luptară, pînă cînd zmeul băgă pe Prîslea în pămînt pînă la glezne; iar Prîslea se opinti o dată, aduse pe zmeu şi, trîntindu-l, îl băgă în pămînt pînă în genunchi şi-i şi tăie capul.

Fata, cu ochii plini de lacrimi, îi mulţumi că a scăpat-o de zmeu şi-l rugă să-i fie milă şi de surorile ei. După ce se odihni vreo două zile, porni, după povaţa fetei, la soră-sa cea mijlocie, care avea palatele de argint.

Acolo, ca şi la cea mare, fu primit cu bucurie; fata îl rugă să se ascundă; iar el nu voi; ci, cînd veni buzduganul să se aşeze în cui, pe care îl aruncase zmeul ei cale de două conace, el îl aruncă mult mai îndărăt, izbind şi pe zmeu în cap; iară zmeul veni turburat, se luptă cu Prîslea ca şi frate-său cel mare, şi rămase şi el mort.

Fata, după ce îi mulţumi, îl povăţui cum să facă ca să scape din robie şi pe sora lor cea mai mică.

— Deşi e mai puternic – zise fata – decît fraţii lui pe care i-ai omorît, dar cu ajutorul lui Dumnezeu şi mai ales că e şi cam bolnav din lovitura ce i-ai dat cu

săgeata cînd a vrut să fure merele, nădăjduiesc că-i vei veni de hac.

O săptămînă întreagă se desfătară împreună cu amîndouă fetele, şi Prîslea, odihnindu-se de ostenelile ce încercase, porni şi către zmeul de al treilea. Văzînd palatele de aur în care locuia zmeul cel mic, rămase cam pe gînduri, dară, luîndu-şi inima în dinţi, intră înăuntru.

Cum îl văzu fata, îl rugă ca pe Dumnezeu să o scape de zmeu, care zicea ea, e hotărît ca, îndată ce se va face sănătos bine, să o silească oricum să se însoţească cu dînsul.

Abia isprăvise vorba şi buzduganul, izbind în uşă şi în masă, se puse în cui. Prîslea întrebă ce putere are zmeul şi îi spuse că aruncă buzduganul cale de trei conace; atunci, el îl aruncă şi mai departe, lovindu-l în piept.

Zmeul, turburat de mînie, se întoarse numaidecît acasă.

— Cine este acela care a cutezat să calce hotarele mele şi să intre în casa mea?

— Eu sînt, zise Prîslea.

— Dacă eşti tu — îi răspunse zmeul — am să te pedepsesc amar pentru nesocotinţa ta. Cum ai vrut, venit-ai; dară nu te vei mai duce cum vei voi.

— Cu ajutorul lui Dumnezeu — îi răspunse Prîslea — am eu ac şi de cojocul tău.

Atunci se învoiră să se ia la luptă dreaptă

şi se luptară
şi se luptară,
zi de vară
pînă-n seară;

iară cînd fu pe la nămiez, se făcură amîndoi două focuri şi aşa se băteau; un corb însă le tot da ocol, croncănind. Văzîndu-l, zmeul îi zise:

— Corbule, corbule! Ia seu în unghiile tale şi pune peste mine, că-ţi voi da stîrvul ăsta ţie.

— Corbule, corbule! îi zise şi Prîslea — dacă vei pune peste mine seu, eu îţi voi da trei stîrvuri.

— Unde dă Dumnezeu să cadă o asemenea tiflă peste mine! Mi-aş sătura sălaşul întreg.

— Adevăr grăieşte gura mea, îi răspunse Prîslea.

Corbul, fără a mai întîrzia, aduse în unghiile sale seu, puse peste viteazul Prîslea, şi prinse mai multă putere. Către seară, zise zmeul către fata de împărat, care privea la dînşii cum se luptau, după ce se făcuseră iară oameni:

— Frumuşica mea, dă-mi niţică apă să mă răcoresc, şi-ţi făgăduiesc să ne cununăm chiar mîine.

— Frumuşica mea – îi zise şi Prîslea – dă-mi mie apă, şi-ţi făgăduiesc să te duc pe tărîmul nostru, şi acolo să ne cununăm.

— Să-ţi audă Dumnezeu vorba, voinice, şi să-ţi împlinească gîndul, îi răspunse ea.

Fata de împărat dete apă lui Prîslea de bău şi prinse mai multă putere; atunci, strînse pe zmeu in braţe, îl ridică în sus şi, cînd îl lăsă jos, îl băgă pînă în genunchi în pămînt; se opinti şi zmeul, ridică şi el în sus pe Prîslea şi, lăsîndu-l jos, îl băgă pînă în brîu; punîndu-şi toate puterile, Prîslea mai strînse o dată pe zmeu de-i pîrîiră oasele şi, aducîndu-l, îl trînti aşa de grozav, de îl băgă pînă-n gît în pămînt, şi-i şi tăie capul; iară fetele, de bucurie, se adunară împrejurul lui, îl luau în braţe, îl sărutau şi îi ziseră:

— De azi înainte, frate să ne fii.

Îi spuseră apoi că fiecare din palatele zmeilor are cîte un bici, cu care loveşte în cele patru colţuri ale lor şi se fac nişte mere. Aşa făcură, şi fiecare din fete avură cîte un măr. Se pregătiră, deci, să se întoarcă pe tărîmul nostru.

Ajungînd la groapă, clătină frînghia de se lovi de toate marginile gropii. Paznicii de sus pricepură că

trebuie să tragă frînghia. Se puseră la vîrtejuri şi scoaseră pe fata cea mare cu mărul ei de aramă.

Ea, cum ajunse sus, arătă un răvăşel ce-i dase Prîslea, în care scria că are să ia de bărbat pe frate-său cel mai mare.

Bucuria fetei fu nespusă cînd se văzu iară pe lumea unde se născuse.

Lăsară din nou frînghia şi scoase şi pe fata cea mijlocie, cu mărul ei cel de argint şi cu o altă scrisoare, în care o hotăra Prîslea de soţie fratelui celui mijlociu.

Mai lăsară frînghia şi scoase şi pe fata cea mică; aceasta era logodnica lui Prîslea; însă mărul ei cel de aur nu-l dete, şi-l ţinu la sine.

El simţise de mai-nainte că fraţii săi îi poartă sîmbetele, şi, cînd se mai lăsă frînghia ca să-l ridice şi pe el, dînsul legă o piatră şi puse căciula deasupra ei, ca să-i cerce; iară fraţii, dacă văzură căciula, socotind că este fratele lor cel mic, slăbiră vîrtejile şi deteră drumul frînghiei, care se lăsă în jos cu mare iuţeală, ceea ce făcu pe fraţi să creadă că Prîslea s-a prăpădit.

Luară, deci, fetele, le duseră la împăratul, îi spuseră cu prefăcută mîhnire că fratele lor s-a prăpădit, şi se cununară cu fetele, după cum rînduise Prîslea. Iară cea mai mică nu voia cu nici un chip să se mărite, nici să ia pe altul.

Prîslea, care şedea deoparte, văzu piatra care căzuse cu zgomot, mulţumi lui Dumnezeu că i-a scăpat zilele şi se gîndea ce să facă ca să iasă afară. Pre cînd se gîndea şi se plîngea dînsul, auzi un ţipăt şi o văietare care îi umplu inima de jale; se uită împrejur şi văzu un balaur care se încolăcise pe un copac, şi se urca ca să mănînce nişte pui de zgripţor. Scoase paloşul Prîslea, se repezi la balaur şi numaidecît îl făcu în bucăţele. Puii, cum văzură, îi mulţumiră şi-i ziseră:

— Vino încoa, omule viteaz, să te ascundem aici, că de te va vedea mama noastră, te înghite de bucurie.

Traseră o pană de la unul din pui şi-l ascunseră în ea. Cînd veni zgripţoroaica şi văzu grămada aia mare de bucăţele de balaur, întrebă pe pui, cine le-a făcut ăst bine?

— Mamă — ziseră ei — este un om de pe tărîmul celălalt şi a apucat încoa, spre răsărit.

— Mă duc — le zise ea — să-i mulţumesc.

Ea porni ca vîntul înspre partea încotro îi spuseseră puii că a apucat omul. După cîteva minute, se întoarse:

— Spuneţi-mi drept — le zise — încotro s-a dus.

— Spre apus, mamă.

Şi într-o bucată de vreme, ca de cînd începui să vă povestesc, străbătu cele patru părţi ale tărîmului de jos şi se întoarse cu deşert. Ea ceru ca numaidecît să-i spună. În cele mai de pe urmă, îi ziseră puii:

— Dacă ţi l-om arăta, mamă, ne făgăduieşti că nu-i vei face nimic?

— Vă făgăduiesc, dragii mei.

Atunci ei îl scoaseră din pană şi îl arătară; iară ea, de bucurie, îl strînse în braţe şi cît p-aci era să-l înghită, dacă nu l-ar fi acoperit puii.

— Ce bine vrei să-ţi fac şi eu, pentru că mi-ai scăpat puii de moarte?

— Să mă scoţi pe tărîmul celălalt, răspunse Prîslea.

— Greu lucru mi-ai cerut – îi zise zgripţoroaica; dară pentru că ţie îţi sînt datoare mîntuirea puilor mei, mă învoiesc la asta. Pregăteşte o sută oca de carne făcută bucăţele de cîte o oca una, şi o sută de pîini.

Făcu ce făcu Prîslea, găti pîinile şi carnea şi le aduse la gura gropii. Zgripţoroaica zise:

— Pune-te deasupra mea cu merinde cu tot şi, de cîte ori oi întoarce capul, să-mi dai cîte o pîine şi cîte o bucată de carne.

Se aşezară şi porniră, dîndu-i, de cîte ori cerea, pîine şi carne. Cînd era aproape, aproape să iasă deasupra, pasărea uriaşă mai întoarse capul să-i mai dea demîncare; dară carnea se sfîrşise. Atunci Prîslea, fără să-şi piardă cumpătul, trase paloşul şi-şi tăie o bucată de carne moale din coapsa piciorului de sus, şi o dete zgripţoroaicei.

După ce ajunseră deasupra şi văzu că Prîslea nu putea să umble, îi zise zgripţoroaica:

— Daca nu era binele ce mi-ai făcut şi rugăciunea puilor mei, mai că te mîncam. Eu am simţit că carnea care mi-ai dat în urmă era mai dulce decît cea de mai înainte, şi n-am înghiţit-o; rău ai făcut de mi-ai dat-o.

Apoi o dete afară dintr-însa, i-o puse la loc, o unse cu scuipat de-al său şi se lipi. Atunci se îmbrăţişară, îşi mulţumiră unul altuia şi se despărţiră; ea se duse în prăpastia de unde ieşiseră, şi Prîslea plecă către împărăţia tatălui său.

Plecînd către oraşul în care locuiau părinţii şi fraţii lui, îmbrăcat fiind în haine proaste ţărăneşti, întîlni nişte drumeţi şi află de la dînşii că fraţii lui au luat de soţii pe fetele care le-a trimis el, după cum le hotărîse însuşi, că părinţii lui erau foarte mîhniţi de pieirea fiului lor celui mai mic, că fata cea mică e îmbrăcată în negru şi-l jeleşte şi că nu voieşte a se mărita nici în ruptul capului, măcar că au peţit-o mai mulţi fii de împărat; că acum, în cele din urmă, fraţii lui i-au adus un ginere prea frumos şi că o silesc cu toţii să-l ia, şi că nu se ştie de va putea scăpa.

Prîslea, auzind de toate acestea, nu puţin s-a întristat în sufletul lui şi, cu inima înfrîntă, a intrat în oraş. Mai cercetînd în sus şi în jos, află că fata a zis împăratului că, dacă voieşte să o mărite cu tînărul care i-l aduseră, să poruncească a-i face şi a-i aduce la

odoare o furcă cu caierul şi fusul cu totul de aur, şi să toarcă singură, fiindcă aşa îi făcuse şi zmeul şi asta îi plăcea mult. Mai află că împăratul chemase pe starostea de argintari şi-i poruncise zicîndu-i: „Iată, de azi în trei săptămîni, să-mi dai gata furca care o cere fata mea cea mică; că de unde nu, unde-ţi stau picioarele, îţi va sta şi capul”; şi bietul argintar se întoarse acasă trist şi plîngînd.

Atunci Prîslea se duse de se băgă ucenic la argintar. Prîslea, tot văzînd pe stăpînu-său văietîndu-se fiindcă nu izbutise a face furca după porunceală, îi zise:

— Stăpîne, te văd trist că nu poţi să faci furca ce ţi-a poruncit împăratul, iată, mai sînt trei zile pînă să se împlinească sorocul ce ţi-a dat; lasă-mă pe mine să o fac.

Argintarul îl goni, zicîndu-i:

— Atîţi meşteri mari n-au putut să o facă, şi tocmai un trenţăros ca tine să o facă?

— Dacă nu-ţi voi da furca de azi în trei zile – răspunse Prîslea – să-mi faci ce vei voi.

Atunci se învoiră a-i da o odaie să lucreze numai Prîslea singur, şi pe fiecare noapte să-i dea cîte o trăistuţă de alune şi cîte un pahar de vin bun. Argintarul îi ducea grija, fiindcă, ascultînd pe la uşă, n-auzea alt decît cum spărgea la alune pe nicovală; iară cînd fu a treia zi, el ieşi dis-de-dimineaţă din odaie cu furca pe tavă, pe care o scosese din mărul zmeului, ce era la dînsul, şi o dete argintarului ca să o ducă fetei împăratului.

Argintarul nu mai putea de bucurie, şi-i făcu un rînd de haine; iară pe la nămiez, cînd veniră slujitorii împăratului ca să-l cheme la palat, el se duse şi îi dete furca care torcea singură.

După ce împăratul se minună de frumuseţea ei, dete argintarului doi saci de bani.

Fata, cum văzu furca, îi trecu un fier ars prin inimă; ea cunoscu furca şi pricepu că Prîslea cel viteaz trebuie să fi ieşit deasupra pămîntului. Atunci, zise împăratului:

— Tată, cine a făcut furca, poate să-mi facă încă un lucru, pe care mi l-a adus la odoare zmeul.

Iară împăratul chemă îndată pe argintar şi-i porunci să-i facă o cloşcă cu pui cu totul şi cu totul de aur, şi-i dete soroc de trei săptămîni, şi, dacă nu i-o face-o, unde îi stau picioarele îi va sta şi capul.

Argintarul, ca şi de-lalt rînd, se întoarse acasă trist; dispreţui ca şi întîia oară pe Prîslea, care îl întrebase şi de astă dată; iară dacă se înţeleseră la cuvinte, se învoiră şi lucrul se şi săvîrşi cu bine.

Cînd văzu argintarul cloşca cloncănind şi puii piuind, cu totul şi cu totul de aur, şi ciugulind mei tot de aur, înţelese că trebuie să fie lucru măiestru.

Argintarul luă cloşca, o duse la împăratul, iară împăratul, după ce se minună îndestul de frumuseţea şi gingăşia lor, o duse fetei şi-i zise:

— Iată, ţi s-au împlinit toate voile; acum, fata mea, să te găteşti de nuntă.

— Tată — îi mai zise fata — cine a făcut aste două lucruri trebuie să aibă şi mărul de aur al zmeului; porunceşte, rogu-te, argintarului, să aducă pe meşterul care le-a făcut.

Primind porunca asta, argintarul se înfăţişă împăratului, rugîndu-se să-l ierte şi zicîndu-i:

— Cum o să aduc înaintea măriei-tale pe meşter, fiindcă este un om prost şi trenţăros şi nu este vrednic să vadă luminata faţă a măriei-tale.

Împăratul porunci să-l aducă oricum ar fi.

Atunci argintarul, după ce puse de spălă pe Prîslea şi-l curăţi, îl îmbrăcă în nişte haine noi şi-l duse la împăratul; iară împăratul îl înfăţişă fetei.

Cum îl văzu fata, îl şi cunoscu. Ea nu putu să-şi ţie lacrimile care o podidiseră, de bucurie mare ce avu, şi zise împăratului:

— Tată, acesta este viteazul care ne-a scăpat din mîna zmeilor.

Şi, dînd în genunchi îi sărută mîinile şi pe faţă şi pe dos.

Luîndu-i seama bine împăratul, îl cunoscu şi dînsul, măcar că foarte mult se schimbase. Îl îmbrăţişă şi-l sărută de sute de ori. Dar el tăgăduia.

În cele mai din urmă, inima lui înduioşată de rugăciunile tatălui său, ale mamei sale şi ale fetei care rămăsese în genunchi rugîndu-l, mărturisi că, în adevăr, el este fiul lor cel mai mic.

Prîslea le povesti apoi toată istoria sa, le spuse şi cum a ieşit deasupra pămîntului şi le arătă şi mărul de aur al zmeului.

Atunci, împăratul, supărat, chemă pe feciorii lui cei mai mari; dar ei, cum văzură pe Prîslea, o sfecliră. Iară împăratul întrebă pe Prîslea cum să-i pedepsească. Viteazul nostru zise:

— Tată, eu îi iert şi pedeapsa să o ia de la Dumnezeu. Noi vom ieşi la scara palatului şi vom arunca fiecare cîte o săgeată în sus şi Dumnezeu, dacă vom fi cineva greşiţi, ne va pedepsi.

Aşa făcură. Ieşiră cîteştrei fraţii în curte, dinaintea palatului, aruncară săgeţile în sus şi, cînd căzură, ale fraţilor celor mai mari le căzură drept în creştetul capului şi-i omorîră, dar a celui mai mic îi căzu dinainte.

Iară dacă îngropară pe fraţii cei mai mari, făcură nuntă mare şi Prîslea luă pe fata cea mică. Toată împărăţia s-a bucurat că le-a adus Dumnezeu sănătos pe fiul cel mai mic al împăratului şi se mîndrea, fălindu-se, de vitejiile ce făcuse el; iară după moartea tătîne-său, se sui el în scaunul împărăţiei, şi împăraţi

în pace de atunci şi pînă în ziua de astăzi, de-o fi trăind.

Trecui şi eu pe acolo şi stătui de mă veselii la nuntă, de unde luai

O bucată de batoc,
Ş-un picior de iepure şchiop,

şi încălecai p-o şa şi v-o spusei dumneavoastră aşa.

A. I. ODOBESCU

Jupîn Rănică Vulpoiul

Basm pentru copii, localizat

A fost odată
Ca niciodată;
Dacă n-ar fi,
Nu s-ar povesti,

pe vremea cînd chiar şi dobitoacele ajungeau să se facă domni şi boieri aci pe pămînt... a fost un pui de leu, mîndru şi frumos, carele, fiind el din viţă de domni, fiarele şi lighioanele îl aleseră pe dînsul ca să fie peste ele mai mare, şi de aceea îi şi ziseră Leonilă împărat. Aflînd însă Leonilă împărat că dobitoacele nu trăiesc în bună pace unele cu altele şi că cele mai tari jefuiesc pe cele mai slabe, fără măcar să ceară voie de la dînsul, el hotărî într-o zi să adune la sfat pe toţi supuşii săi, ca să le dea de ştire cum că voieşte cu tot dinadinsul ca lucrurile să meargă într-altfel pe viitor. De aceea, îndată trimise peste tot locul porunci straşnice ca toţi de acum înainte să aibă a trăi in cea mai bună înţelegere şi ca să nu mai fie voie a se face cuiva vreo nedreptate, fără de ştirea şi de învoirea împărăţiei.

Totdeodată, porunci să se cheme la curtea domnească tot neamul dobitocesc. Atunci veniră din toate părţile păsări, lighioane şi fiare, animale de tot felul, care mai mari, care mai mici, şi toate se închinară împăratului şi îi mulţumiră din băierile inimii pentru porunca înţeleaptă ce dăduse. Dar pe cînd toate căpeteniile dobitoceşti se adunaseră la curtea împărătească, ca să ţie sfat, deodată se lăţi vestea cum că unul numai dintre fruntaşi lipsea şi că acela cu nici un preţ nu voieşte să vină.

Acesta era chiar jupîn Rănică Vulpoiul, lighioană vicleană şi pricepută. Lesne înţeleseră toţi pentru ce nu cuteza să-şi arate faţa dinaintea împăratului; căci pretutindeni erau cunoscute multele mişelii ce el făcuse, călcînd şi puind pe tot minutul la uitare poruncile date de stăpînire. Şi adevărul era că toate dobitoacele veniseră cu cîte o plîngere împotriva lui, afară numai de buna lui rudă, vătaful Bursucel.

Mai întîi ieşi cu jalbă vornicul Lupu Falcă-Lată, cerînd să i se facă dreptate pentru toate necuviinţele cu care jupîn Rănică Vulpoiul îndrăznise a se purta către soţia şi către copiii d-sale.

Apoi se arătă cu plîngere tot împotriva lui aprodul Potaie Dulău şi medelnicerul Urechilă Iepuraş; dar cel care din toţi zbiera mai tare şi mai fără de şir era chiar Măgărilă vechilul, pe care îl aleseseră de avocat dobitoacele cele mai puţine la minte. Îndată însă ce toţi aceştia îşi sfîrşiră pîrile şi jeluirile lor, vătaful Bursucel, ca o rudă bună, începu să apere cu vorba pe verişorul său Vulpoiul şi cît p-aci era să-l scape de orice osîndă, cînd deodată se răpezi în mijlocul adunării, cu penele şi cu creasta zbîrlită, vestitul logofăt Cucurigu Cocoş, carele, în gura mare, declară tuturor că jupînul Rănică i-a fost ucis pe pruncii şi pe pruncele d-sale: „Împărate! – striga bietul Cucurigu – fă dreptate celui mai nefericit dintre Cocoşi. Cocoana Cloşcă, soţia mea, scosese o spuză, o mîndreţe de puişori şi cu toţii împreună trăiam noi norociţi, sub paza cîtorva dulăi din cei mai voinici. Dar, într-o zi, mişelul acela de Rănică veni în bătătură la noi, îmbrăcat cu o rasă călugărească şi prefăcîndu-se că învaţă pe dinafară porunca măriei tale, ca s-o aibă în veci aminte. Noi, biet amăgindu-ne de haina lui cea mincinoasă, nu ne-am temut de dînsul, ci am urmat a colinda risipiţi d-a lungul gardului, ba chiar şi de a rătăci prin bălării, departe de paznicii noştri. Atunci, vai! vicleanul, îndată ce ne simţi fără de

apărare, dete năvală printre sărmanii puişorii mei şi pe cîţi dîntr-înşii apucă, pe toţi îi sugrumă. Iată, priveşte: puica mea cea mai iubită zace aci moartă dinaintea măriei tale şi eu, mărite împărate, cu lacrimile în ochi cer să mi se facă dreptate!”

Leonilă împărat se supără foarte şi se întristă adînc de acestea; deci nu voi să mai dea crezămînt spuselor şi apăsărilor vătafului Bursucel. Îndată porni pe banul Martin Ursul, unul din cei mai de frunte boieri ai curţii, pentru ca, cu voie, fără voie, să-i aducă pe vinovatul Rănică. Acesta însă, ocolind primejdia, făcu bună primire banului Ursul şi-i făgădui că va merge cu dînsul; dar mai nainte de plecare îl pofti ca să-i arate un loc unde el zicea că se pot găsi mulţi faguri de miere, de cei ce plac aşa de mult urşilor. Cînd ajunseră însă la un loc cunoscut de Rănică, el dete brînci Ursului, şi acesta căzu, biet, cu piciorul prins într-o cursă; iar Vulpoiul fugi p-aci ţi-e drumul, rîzînd cu hohote şi strigînd mereu:

— Joacă bine, moş Martine,
Să-ţi dau miere de albine!

Abia scăpă sărmanul Urs din cursă, lăsînd în mîinile sătenilor vecini, care umblau să-l ucidă în bătăi, jumătate blana de pe dînsul şi mai ales coada întreagă. Vezi de aceea nici nu mai are ursul coadă! Aşa jumulit, beteag şi ruşinat, el se întoarse înapoi la curtea lui Leonilă.

Împăratul, mînios tare, trimise atunci pe postelnicul Motan Cotoiul, carele era vestit prin iscusinţa lui, cu poruncă să aducă cu orice preţ pe Rănică; dar nici p-acesta nu-l lăsă Vulpoiul nepăcălit. El îl tot mînă cu vorba, îl lăudă că e vînătorul cel mai minunat şi punîndu-i mîndria în joc, îl îndemnă în sfîrşit să se cerce a vîna şoareci şi chiţcani într-un hambar întunecos, unde ştia bine că sînt întinse laţuri pentru ca să se prindă într-însele dihorii şi alte

lighioane stricăcioase. Bietul Motan, picînd şi el în capcană, miorlăia de durere şi de frică dinlăuntru; iar Rănică, bătînd cu laba în pereţii hambarului, îi striga de afară rîzînd:

— Tprruţ, pisică! Tprruţ, motan!
Prins-ai şoarec or chiţcan?

Postelnicul Cotoi mîncă şi el o bătaie bună ca văru-său, banul Ursul, şi se întoarse la curte, plouat ca vai de dînsul şi cu coada între picioare. Atunci, toţi într-o unire, osîndiră la moarte pe jupîn Rănică Vulpoiul, pentru că nu ţinuse în seamă poruncile împărăteşti şi îşi bătuse joc de trimişii stăpînirii.

Cu toate acestea, vătaful Bursucel tot se mai rugă să se facă rudei sale şi o a treia chemare şi se însărcină chiar dînsul a-l aduce. Cînd Vulpoiul văzu venind pe credinciosul său prieten Bursucel şi înţelese de la dînsul că nu mai este loc de joc, se gîndi şi el că ar fi mai bine să se ducă însuşi la împărăţie. Dar cu cît mai mult se apropia de curte, cu atît i se făcea mai multă grijă, văzînd mai ales cum se grămădea gloata ca să-l vadă trecînd. Cu toate acestea, Rănică merse de se închină smerit şi cu supunere la împăratul, carele nici gînd n-avea să-i dea iertare. El povesti foarte lămurit neajunsurile ce păţise la dînsul banul Martin şi postelnicul Motan şi se arătă gata a răbda orice asprime a soartei. Atunci pîrîtorii lui ieşiră la lumină, avînd în capul lor tot pe vestitul vechil Măgărilă; dar
ei erau aşa de numeroşi, avocatul zbiera aşa de urît, şi Rănică se apăra cu aşa multă iscusinţă, încît mulţi din adunare începură a dori să-l vadă scăpat. Însă tocmai atunci se deteră pe faţă cele mai groaznice mişelii ale lui şi judecătorii, toţi într-o unire, îl osîndiră ca vinovat bun de spînzurătoare. Îndată atunci rudele lui toate părăsiră curtea, şi împăratului nu-i păru bine de aceasta, căci acele rude şi rubedenii erau multe la

număr, şi tot dobitoace cu putere şi cu dare de mînă. Boierii Lupu Falcă-Lată, Martin Ursul şi Motan Cotoiul, zău, nu prea ştiau cum o vor scoate la căpătîi cu îndeplinirea pedepsei; iar Rănică, simţind toate aceste greutăţi, îşi bătea joc pe ascuns de dînşii şi începuse a se chibzui cum să facă ca să scape nevătămat. Cînd i se puse ştreangul de gît ca să-l spînzure, el se rugă să fie îngăduit a-şi mărturisi în faţa lumii păcatele, mai nainte de a muri. I se dete voie; şi el, numai atîta aştepta. După ce povesti nemerniciile tinereţelor sale, prin cuvinte meşteşugite, dete să înţeleagă că, în viaţa lui, furase o mare comoară de bani şi de scule, cu scop de a opri şi de a nimici un complot ce se urzise împotriva lui Leonilă împărat. Auzind aceste cuvinte, împărăteasa prinse mare dorinţă de a şti cum şi ce fel se petrecuseră lucrurile şi ea înduplecă pe soţul său ca să dea voie lui Rănică să spună toate mai pe larg. Acesta, prefăcîndu-se că ar fi adînc pătruns de mustrare şi de grijă, istorisi îndată o lungă poveste despre un complot care s-ar fi urzit mai de demult între banul Martin Ursul, vornicul Lupu Falcă-Lată şi postelnicul Motan Cotoiul, ca să dea jos de pe tron pe Leonilă împărat şi să ridice pe Martin Ursul la scaunul domniei. Ca să nu lase nici o bănuială asupra adevărului scornirilor sale, el amestecă în acel închipuit complot pe răposatul tatăl său, care murise de mult, şi chiar pe prietenul şi ruda lui, vătaful Bursucel. După spusele lui, toată acea urzeală era întemeiată pe o bogată comoară de bani, cu care răzvrătitorii aveau de gînd să cumpere pe ostaşii, pe paznicii şi pe slujitorii împăratului; iar el, Rănică, furînd acea comoară şi ascunzînd-o, scăpase zilele lui Leonilă împărat.

Aflînd acum mai întîi despre toate acestea, împăratul şi împărăteasa începură a cam dori să capete pe seama lor acea vestită comoară şi cercetară

pe Rănică despre locul unde ea se aflã ascunsă; dar Vulpoiul şiret găsi atunci vremea numai bună ca să intre la tocmeală asupra iertării sale. Împăratul cam sta la îndoială; dar împărăteasa ceru cu tot dinadinsul ca jupîn Rănică să fie iertat. Acesta spuse atunci că comoara se aflã pitită în preajma unei fîntîni, în mijlocul unei păduri, departe, foarte departe; iar fiindcă împăratul nu prea voia să dea crezămînt la o istorie aşa de neauzită, Vulpoiul chemă drept dovadă pe bietul medelnicerul Urechilă Iepuraş, carele tremura de frică, spre a mărturisi şi el dacă nu e adevărat că se aflã, departe, foarte departe, o pădure întocmai astfel după cum el zisese.

Ciudat lucru se pare, dar împăratul se mulţumi cu această mărturie. El bucuros ar fi mers însuşi cu Rănică pînă la acea pădure, dar Vulpoiul, rumegînd în mintea lui alte năzdrăvănii, îl rugă să-i dea voie a se duce mai întîi la o mănăstire, după cum se legase cu sufletul, ca să se roage pentru iertarea păcatelor sale. Împăratul nu făcu nici o împotrivire. Pe banul Martin şi pe vornicul Falcă-Lată îi băgă la închisoare, iar kir Behehe Berbecilă, care era şi ţîrcovnicul palatului, citi lui Rănică o molitvă ca să-i fie drumul norocos. Se luă tot atunci hotărîre ca toată curtea împărătească să-l aştepte în cale, nu departe de locul unde avea să meargă şi astfel el se porni. Dar ca să nu-i fie urît singur la drum, el rugă pe Behehe Berbecele şi pe medelnicerul Iepuraş ca să-l însoţească amîndoi măcar o bucată.

Cînd se văzu aproape de casă, făcu ce făcu şi despărţi pe tovarăşii lui unul de altul şi îndată înghesui pe bietul Iepuraş la o strîmtoare şi-i suci gîtul. Apucase, el şi ai lui, de mîncase carnea sărmanului dobitoc, cînd sosi Berbecilă ca să caute pe soţul său de drum. Rănică-i spuse că medelnicerul Urechilă, simţindu-se cam ostenit, se închisese într-un cuptor ca să doarmă mai liniştit, dar totdeodată el

adăogi: „Ştii, frate Berbecilă, că trebuie îndată să pleci înapoi ca să duci împăratului o scrisoare foarte însemnată, din care negreşit că şi domniei tale ţi se vor trage mari foloase şi vei căpăta multă trecere pe lîngă împăratul, dacă-i vei duce cît mai curînd darurile care sînt în această desagă.”

Cum auzi una ca asta, gugumanul de Behehe începu a sălta şi a se gudura de bucurie, pe cînd Vulpoiul cu Vulpoaica şi cu Vulpişorii lor şedeau lungiţi pe pat şi se uitau cu mirare la dînsul cît de poznaş juca el de veselie. Rănică îi atîrnă atunci de gît o desagă, în care el ghemuise pielea Iepuraşului jupuit şi mîncat şi îi făcu vînt să plece.

Puteţi să vă închipuiţi ce supărare cuprinse pe împărat cînd, deschizînd desaga cea cu ştirile şi cu darurile, în loc de aceasta pică într-însa pielea sărmanului Urechilă. Atunci pricepu că chiar şi pe dînsul îl înşelase mişelul de Rănică. Banului Martin şi vornicului Falcă-Lată le dete drumul de la închisoare, iar pe kir Behehe, împăratul nemaivoind să-l vadă în ochi, îl lăsă pe seama Lupului ca dînsul să-l procopsească cum va şti şi să-i găsească leac la toate neajunsurile cîte suferise. De atunci s-a şi făcut ruptoare ca berbecii şi oile să fie jefuite de lupi. Dar nici cu atîta nu se mulţumi împăratul, ci dete şi o serbare mare, numai pentru ca să aducă mîngîiere lui Falcă-Lată şi lui Martin Ursul, pe care îi nedreptăţise. Tocmai în mijlocul veseliilor acelei sărbători, sosiră şi alte ştiri despre mişelii mai proaspete ale jupînului Rănică Vulpoiul. Mîniindu-se atunci împăratul peste măsură, hotărî să trimită toată ordia ca să prăpădească cu totul pe acel îndrăzneţ înşelător. Dar vătaful Bursucel, tot mereu credincios verişorului său, se grăbi a-i da de ştire şi-l îndemnă ca să vie cît mai neîntîrziat la curte şi să răspundă el însuşi la învinovăţirile ce i se aduceau. El se înduplecă şi veni.

Bursucel se duse la împărat ca să-l roage să primească pe ruda sa, jupînul Rănică; iar acesta, cînd se văzu dinaintea lui Leonilă, se apropie cu îndrăzneală de tron şi dete în genunchi în faţa tuturor lighioanelor adunate. Împăratul, cu glas aspru, îi impută că ar fi ucis mişeleşte pe sluga lui cea credincioasă medelnicerul Iepuraş şi că el a pricinuit moartea ţîrcovnicului său, kir Behehe, carele cînta aşa frumos în strană. La acestea, Rănică, cu făţarnice cuvinte, se prefăcu pare că ar fi adînc mîhnit de cele ce s-au întîmplat; dar totodată el arătă o mare mirare de cîte auzea şi stărui fără de ruşine a zice că Berbecilă, iar nu el, a ucis pe iepuraş, ca să ia de la dînsul nişte bogate daruri pe care chiar el, Rănică, le dase credinciosului medelnicer, ca să le ducă mai iute măriei sale. Dar împăratului i se făcu acru cu atîtea încurcături, neştiind ce să mai aleagă din aşa multe minciuni, şi de multă supărare se sculă şi plecă la vînătoare, lăsînd pe boierii săi să facă cum vor şti.

Rănică însă nu-şi pierdu cumpătul şi pe loc îi dete în gînd să ceară ajutor de la o veche prietenă a lui, bătrîna jupîneasă Albina, care era de casă la împărăteasa, îi făcea dulceţuri şi îi descînta de deochi. Dînsa puse pe fiecare zi la împărăteasă cîte o vorbă bună pentru Rănică, astfel încît nu i se făcu nici un rău. Mai pe urmă ea se ispiti a aduce aminte despre sculele pe care Vulpoiul zicea că le ascunsese, le lăudă precum se pricepu mai bine şi încredinţă pe stăpînă-sa că Rănică singur ar fi în stare să le găsească şi să i le aducă, dacă i s-ar da drumul de la închisoare. Pe de altă parte, jupîn Vulpoiul mijloci ca să se şoptească la urechea împăratului despre multele slujbe pe care le făcuse statului răposatul tată-său, pe cînd trăia; mai pe urmă, el ceru ca cei ce l-au pîrît să dea cel puţin dovezi şi, în sfîrşit, ca să curme mai iute toate greutăţile, propuse ca neînţelegerea dintre dînsul şi duşmanii lui să se stingă printr-o luptă

dreaptă. Pe vremea de atunci era obicei şi lege ca orice sfadă, orice ceartă şi orice judecată să se spargă cu bătaie; părţile potrivnice se apucau la trîntă şi care din doi biruia aceluia îi rămîneau toate dreptăţile.

Propunerea lui Jupîn Rănică se ţinu în seamă şi vornicul Falcă-Lată ceru numaidecît ca el şi nu altul să intre în luptă cu Vulpoiul. Acesta însă, ştiind bine că Lupul e mai vîrtos la vînă decît dînsul, se cam codea şi căuta prilej să scape; dar toate fură de prisos, căci Lupul era foarte îndîrjit din pricina tuturor răutăţilor pe care Rănică cu drept şi cu nedrept le aruncase asupra lui. Se hotărî dar lupta fără de cruţare şi se alese ca loc de bătaie ţarcul rotund al tîrlei împărăteşti. A doua zi, după ce trase un somn bun toată noaptea şi mîncă ca un voinic dimineaţa, Rănică intră în cercul luptei cu părul de pe dînsul lins şi prelins, cu trupul uns peste tot cu ulei. Aşa îl învăţase jupîneasa Albina, care se pricepea la tot felul de farmece băbeşti; ba ea îi făcuse şi descîntece, ca să poată birui pe duşmanul său. Lupul şi Vulpoiul se puseră drept în faţă unul cu altul; iar toate celelalte dobitoace, de la împărat pînă la pîrcălab şi de la vlădică pînă la opincă, stau rînduite jur împrejurul ţarcului şi priveau cu ochii sticliţi la lupta voinicilor. Vulpoiul începu îndată să-şi învîrtească coada cea stufoasă, ca o apărătoare, şi prefăcîndu-se că vrea să fugă, aruncă cu ţărînă în ochii Lupului, de-i luă vederile; îndată sări iute pe dînsul şi se cercă din toate răsputerile ca să-l sfîşie şi să-l sugrume. Dar vornicul Falcă-Lată, opintindu-se şi dînsul, printr-o suceală puternică culcă jos pe Rănică, îl propti sub picioare şi-şi înfipse colţii în laba lui. Vulpoiul însă nu-şi pierdu sărita într-o primejdie aşa de mare, ci întorcîndu-şi pe furiş ochii în partea staulului, unde se închisese pentru acea zi turma de oi a împăratului, începu să strige: „Sai, jupîn vornice, c-au scăpat mieii din staul şi-i mănîncă cîinii!” Lupul lacom şi prost se

repezi să apuce şi el un cîrlan; dar în vremea aceasta, Vulpoiul sprinten îi sări în chică şi-l doborî jos. L-ar fi ucis pe loc dacă însuşi Leonilă împărat nu i-ar fi zis să-l ierte cu zile.

Din minutul acela jupîn Rănică Vulpoiul rămase tare şi mare, şi fără de vătămare. Împăratul puse de-l îmbrăcă cu caftan de catifea roşie îmblănit şi îl făcu mare vistier. Toţi de toate părţile veniră de se închinară la dînsul cu smerenie şi supunere, ba încă şi la cocoana Vulpoaica şi la coconaşii Vulpişori, care sosiră îndată la curtea împărătească.

Trecu astfel cît trecu; dar fiindcă năravul din fire nu are lecuire, jupîn Rănică Vulpoiul nu se lăsă de mîncătorii şi de vicleşuguri, nici cînd ajunse om de frunte. Mişeliile lui se deteră din nou pe faţă; dar de rîndul acesta nu-l mai ajută nici un meşteşug, ci fu silit să fugă şi de la curtea împărătească şi de la casa lui; hoinar şi pribeag, el de atunci înainte îşi petrecu viaţa furişîndu-se prin tufe şi prin vizuini, huiduit şi batjocorit de toţi, pînă ce într-o zi, umblînd, după năravul său cel vechi, să se vîre într-un coteţ cu găini, copoii din bătătură îl ulmară, îl zăriră, îl luară în goană prin pădure, îl prinseră şi-l făcură mici-fărîmici. Să-i fie ţărîna uşoară!

Încălecai p-o coadă de vulpe
şi spusei cui vru s-asculte
basmul lui Rănică Vulpoiul,
pe care l-a răpus copoiul.

A. I. ODOBESCU

Feciorul de împărat cel cu noroc la vînat

(din „Pseudokyneghetikos”)

ÎN VREMEA DE DEMULT, pe cînd oamenii de pe lumea asta ştiau şi puteau mai mult decît ce pot şi ştiu cei de acum, pe cînd pruncul de trei zile îţi număra numai într-o clipă toate stelele de pe cer şi vedea cu ochişorii cum creşte iarba cîmpului şi auzea cu urechile cum sfîrîie fusele cînd toarce păianjenul... pe vremea de atunci trăia în plaiurile Buzăului o împărătească tare şi mare, pe care o chema doamna Neaga. Ea îşi avea palatele ei tocmai colo, în codrii Cislăului, unde se văd şi astăzi, pe o măgură mare ocolită cu pîraie, temeliile de zid ale cetăţii ei, iar grădinile şi livezile în care ea se preumbla, cînd i se făcea urît acasă, şi le avea pe colnicele Sapoşului, unde stă şi acum puţul ei cu colac de piatră, săpat cu slove pe care, zău, nici cei mai cărturari din ziua de astăzi nu le mai pot ghici.

Din toţi copiii cîţi Dumnezeu îi dase şi-i luase înapoi la sine, doamna Neaga rămăsese în văduvie numai cu un fecior pe care-l iubea ca lumina ochilor. Era şi drăgălaş – bată-l fericea – puiul de împărat! mîndru ca strălucitul soarelui la amiazi, blînd ca razele line şi mîngîioase ale lunei, sprinten ca luceafărul sclipitor al dimineţii şi înţelept ca şi întreagă tăria cerurilor. Nu ştia maică-sa nici lumea toată cu ce să-l mai dezmierde, atît era tuturor de drag şi de plăcut.

De micuţ îl dase doamna la carte şi cînd abia începuse tuleiele bărbii să-i umbrească pieliţa copilărească, el vorbea pe de rost toate limbile de pe

lume, ba încă înţelegea şi graiurile tăinuite ale pasărilor şi ale fiarelor.

Atunci doamna, cu inima îngînată între dor şi bucurie, îi vorbi aşa: „Fătul meu, cartea cîtă a fost, ai învăţat-o toată din scoarţă pînă-n scoarţă; acum, ca să te faci om pe deplin şi voinic cu temei, precum se cade unui bărbat şi mai ales unui fecior de împărat, toţi de toate părţile îmi spun că trebuie să te duci, lumea să o colinzi, ca să încerci şi să ispiteşti viaţa prin tine însuţi şi să afli multe şi mărunte ale lumii, care se vede că în carte nu se pot scrie. Du-te, copilul meu; mergi de vezi şi de învaţă; dar cată a nu te prea depărta de pe aci; adu-ţi aminte, voinicelul meu, că pe cîtă vreme nu te va simţi mama colea în preajma ei, grija, chinul şi mîhnirea din sînu-i nu vor lipsi”.

A doua zi, din-zi-de-dimineaţă, feciorul de împărat, mai mult vesel decît duios, îşi luă ziua-bună de la doamna maică-sa, care se silea, sărmana, pe cît putea, ca să-şi stăpînească plînsul şi obida ce o-necau. Era vesel voinicelul, fiindcă în curţile palatului îl aşteptau ca să-l însoţească în cale o sumă de

boieri mari ai oştilor,
puterea domniilor
şi groaza duşmanilor,
toţi călări şi înarmaţi
cu săgeţi, cu buzdugane
şi la brîie cu arcane;
gata-a merge după soare
să înceapă-o vînătoare
după urşi şi căprioare,
după păsări gălbioare,
ce sînt bune la mîncare
şi plăcute la cîntare.

Apucară înspre miazănoapte şi trecînd pe Scărişoară, unde-i lesne cui scoboară, luară apa Buzăului în sus tot cîntînd şi veselind. Răsunau

dealurile şi văile şi apele rîului pe unde trecea mîndra ceată de voinici. Dar cînd sosiră la înfurcitura Bîscei, acolo unde se aşterne o poieniţă verde umbrită de plopi, de stejari şi de fagi, feciorul de împărat deodată îşi opri armăsarul în loc şi în gura mare strigă aşa către soţii săi: „Măi fraţi! Vedeţi colo drept în sus muchia naltă şi pleşuvă a Penteleului; acolo am să mă duc, tot în fuga calului. Cine poate, ţie-se după mine!”

Şi, dînd pinteni sprintenului său fugar, ca un fulger se repezi prin valea îngustă a pîrîului. Sub copita pintenogului, pietrele scăpărau, apele clocoteau, pulberea în sus se înălţa, cu onorii s-amesteca, ş-apoi în jos iar cădea, vîlceaua înnegura şi pe voinic mi-l ascundea cu totul din vederile boierilor, care rămăsese departe, departe în urma lui.

Trecu el ca în zbor, cu fugarul spumegat, prin valea Roşilor, pe sub muchia Paltinului, pe la gura Teghii; sări ca un zmeu pe deasupra Curselor de piatră; îşi zări ca prin vis chipul oglindit în apele cătrănite ale Ghenunei Dracului şi printre brazi, printre molifţi, printre afini şi ienuperi, sui mlaca Cernatului pînă în vîrful muntelui. Zbura calul nebun cu coama şi cu nara în vînt; iar călăreţul, cu minţile răpite de mulţumire, sorbind cu desfătare în piept mirosul răcoros al brazilor şi al florilor, dor' că se simţea dus ca vîntul şi ca gîndul peste stînci, peste verdeaţă, peste gol şi iarbă creaţă.

Cînd fu la amiazul mare, fugarul stătu locului şi feciorul de împărat se trezi singur-singurel chiar deasupra Penteleului. Jur-împrejur, cît cuprindea ochiul zări numai creste de munţi, care mai mari, care mai mărunţi. Dar mai presus de toţi se ridica creştetul gol, de pe care el privea şi vedea, jos pămîntul cu verdeţile cufundîndu-se în toate părţile, iar sus cerul limpede şi senin, scăldat numai în raze de lumină. Soarele dogorea drept deasupra şi în arşiţa amiazului,

pare că contenise orice adiere; nici o suflare nu se simţea, nici un sunet, nici o mişcare.

Sta mărmurit voinicul; — nici că mai pomenise el aşa tăcere, aşa pustiu, aşa mîndreţe! — cînd deodată, pe sub roata aurită a soarelui, se ivi o pasăre măreaţă, un vultur negru cu aripile falnic întinse. De grabă puse voinicul mîna pe arc, îl încordă şi gata era să repeadă săgeata, cînd pe sus auzi vulturul croncănind în limba sa cea păsărească:

„Împărate luminate,
nu-mi lua zilele toate;
ia-mi-le pe jumătate;
că-ţi voi da eu nestemate,
chiar piatra zamfirului,
limpezimea cerului!”

Feciorul de împărat destrună arcul, minunat de aşa cuvinte; iar pasărea, drept mulţămită că o iertase cu viaţă, lăsă să-i pice din cioc pe oblîncul şelei voinicelului, o piatră de zamfir mare şi frumoasă, limpede şi albastră întocmai ca seninul cerului.

Din ceasul cînd căpătă această nestemată şi o puse în sîn, nu mai rămase pasăre pe cer care să nu fie robită la voinţa lui. Pentru dînsul, toate zburătoarele, mîndri păunaşi, sălbăticoşi cocori, bufniţe cobitoare, şoimi dîrji, găinuşe moţate, dumbrăvence cu aripi verzi, pupăze cu creste bălţate, grauri pestriţi, sitari, dropii şi ierunci, toate picau ca fermecate cînd ieşea el la vînătoare; iar de se preumbla numai prin codri şi prin livezi, mierlele şi privighetorile, pitulicile şi sticleţii, presurele şi sfranciocii, pietroşeii şi sfredeluşii, botgroşii şi scatiii, ţoii, cintezoii şi piţigoii, toţi îl întîmpinau peste tot locul cu dulcile lor cîntări; cucul îi vestea la tot ceasul mulţi ani cu noroc şi prigorii cu pene albastre îl însoţeau pretutindeni, chiuind şi zburînd vesel deasupra capului său.

Trecu o zi, trecură două, ba mai trecură şi alte nouă şi voinicelul nu se îndura ca să se înstrăineze de la mîndrele plaiuri ale Buzăului, în care el domnea acum cu voie bună peste toată firea zburătoare cîtă fîlfîie sub soare. Noaptea pe la cîntători, pînă a nu se revărsa bine de zori, el era purces la vînătoare şi mai adesea seara îl apuca prin păduri, ucigînd şi stîrpind alde păsări cobitoare ce se arătau numai prin întuneric.

Rătăcea într-o zi pe culmea păduroasă a Istriţei — tocmai colo jos, la curmătura dealurilor, sub care încep a se aşterne cîmpiile — cînd deodată, fără veste, pe la sfinţitul soarelui se ridică din vale un vînt mare şi turbat care îndoia fagii, frîngea plopii, smulgea ulmii şi cletena cu urlet tot codrul şi tot muntele. Într-o clipă norii de pretutindeni la un loc se adunară, negurile se îndesară şi peste tot cerul se destinse un pod întunecat de fier şi de aramă, peste care trecea şi se învîrtea sfîntul Ilie, încurîndu-şi armăsarii cu tunete şi cu plesnete şi scăpărînd numai fulgere şi trăsnete, de sub roatele carului său. Apoi dintr-o năprasnică detunătură, se sparse deodată podul, brăzdat de mii de săgeţi luminoase şi începu a curge pe pămînt o ploaie groaznică,

ploaie cu şiroaie
de făcea pîraie;
ploaie cu băşici,
de strica potici;
ploaie spumegată,
'neca lumea toată;
ploaie de potop,
făcea lumea snop.

Cînd se mai potoli furtuna, feciorul de împărat cătă a se urni din scorbura unde stătuse pitulat; dar el nu mai ştia încotro s-apuce, aşa de tare era, în codru, şi frunza deasă, şi noaptea întunecoasă, şi calea

pietroasă; pe unde căta urma umblată, urma era ştearsă; pe sub atîtea tulpine surpate şi în lapoviţă înecate, pe sub atîtea frunzare căzute, toate cărările se făcuse nevăzute. Nu vedea, nu auzea, nici în greul pămîntului, nici în uşurelul vîntului; numai cînd trăgea bine cu urechea, îi venea din depărtare la auz chiotul ghionoaiei ce-şi ascuţea noaptea ciocul de coaja copacilor, şi miorlăitul cucuvăilor care se chemau jalnic una pe alta prin mijlocul beznei; apoi uneori îi trecea repede pe dinaintea ochilor şi cîte o umbră neagră de lăstun rătăcit, care cădea din văzduh, cu lungile-i aripi îngreuiate de ploaie.

Toată noaptea ar fi umblat el fără spor; dar noroc că avea cu sine pe coteiul lui cel mai bărbat, cel mai priceput, cel mai credincios,

Miclăuş, cîine-nvăţat
ştia seama la vînat;
el apucă spre colnic,
uşor, sprinten şi voinic;
tot spre vale se lăsa,
şi cărarea căuta,
botul prin iarbă vîrînd,
urmele tot mirosind.
Urma-i ici, urma-i colea!
Miclăuş n-o mai pierdea,
prin 'ntuneric o simţea,
noaptea-ntocmai ca ziua.

Astfel, cu cîinele călăuză bună, voinicul apucă d-a lungul în jos valea Orgoaiei. Prin volbura apelor ei, se rostogoleau acum cu vuiet rădăcinile de copaci şi bolovanii de piatră, surpaţi de la munte. Şi cîinele, şi stăpînul umblau încet şi cu sfială pe costişul lunecos; dar cînd ajunseră tocmai deasupra priporului de unde se văd, în poală, urmele unei cetăţi de uriaşi şi brazda vladnică a Troianului, Miclăuş stătu în loc mîrîind ca în preajmă de vînat. Voinicelul sticli ochii. Flăcăraie

alburii ieşeau pe acolo din pămînt şi zburau deasupra tainiţei unde stătură ascunse, atîta mare de vreme, comorile de la Pietroasa, cloşca cea vestită cu puii ei de aur; dar la lumina sclipitoare a văpăilor, vînătorul zări printre ierburi şi pietroaie căpăţîna lungăreaţă a unui dihor carele, cu ochii răzleţi, căta drept la dînsul. Trupul şi coada, dobitocul şi le încolăcise, le făcuse ghem în faţa coteiului, cum fac dihorii cînd n-au loc de scăpare în vizuinele lor de sub pămînt. Voinicul nostru era gata să azvîrle într-însul ghioaga lui cu ţinte poleite, ca să-l prăpădească, cînd dihorul începu a chiţăi în limba lui de lighioană şi a zice:

„Împărate luminate,
nu-mi lua zilele toate;
ia-mi-le pe jumătate;
că-ţi voi da eu nestemate,
chiar piatra smaraldului,
verdeaţa pămîntului!"

Feciorul de împărat, aducîndu-şi aminte cît de bun augur îi fusese asemenea vorbe din graiul vulturului lăsă ghioaga jos şi goni cîinele în lături; iar lighioana, bucuroasă de a se simţi scăpată, începu să rîcîie ţărîna cu labele şi scoase dinaintea voinicului o piatră de smarald, mare şi frumoasă, de strălucea verde şi rămurată ca spicul crud al grîului, ca rodul pămîntului. Atîta fu voinicului, pînă ce ridică de jos smaraldul fermecat şi-l băgă în sîn; ş-apoi de atunci înainte toate jivinele cîte se tîrăsc prin ţărînă şi cîte se ascund pe sub pămînt, toate îl cunoscură pe dînsul de stăpîn. Viezurii cu perii suri, lungi şi drepţi ca ţepele, şi bursucii somnoroşi, care ies numai noaptea din vizuini; jderii pădureţi cu blana ruginie, deasă, moale şi frumos netezită, şi vidrele colţate de pe malul bălţilor; nevăstuicile cu trup prelung şi mlădios şi cu guşe albe, care se furişează printre răzoare, vînînd cuiburi de păsărele, şi veveriţele şugubeţe cu coada

vîlvoi, care sar zglobii pe crăcile copacilor ronţăind alune, ghindă şi scoruşe; pinţele cu labe scurticele la piept, iar la spate cu picioroange care, cînd umblă, se saltă ca lăcustele, şi căţeii pămîntului — de le zice şi şuiţe — care scot capul la amiazi din găuri, ca să latre la soare, apoi mişunii cei cu gropanele pline de grîne, şi şobolanii din smîrcuri; toate lighioanele, pînă şi cîrtiţele orbeţe şi aricii ghimpoşi, ba chiar şerpii, guşterii şi şopîrlele, toate i se arătau lui în cale, sau ca să-l slujească la vreo trebuinţă, sau ca să piară de mîna lui, cînd avea plăcere de vînat. Cu dînsul vulpile îşi cheltuiau de pomană şi viclenia minţii şi iuţeala piciorului, căci de fiecare minciună a vulpii, el afla prea lesne mijloace o mie ca să-i vină de hac. Apoi şi cu ursul cel mai sălbatic el îşi făcea jucărie; fără secure, fără cuţit, el intra semeţ în vizuina lui, se lua cu dînsul la luptă dreaptă şi întotdeauna ursul cădea mort la pămînt.

Astfel prin văzduh, astfel pe sub pămînt, el era mai tare, el era mai mare; de aceea şi traiul lui era acum şi mai mult pornit pe vînătoare.

Cînd feciorul de împărat trecea pe dealul Balaurului, d-a stînga Slănicului, lighioana cea înfricoşată, cu o falcă în cer şi cu alta în pămînt,

Şerpoaica, cu solzii verzi,
— să n-o vezi, să n-o visezi! —

degrabă se zvîrcolea, se pitula şi se afunda pînă la gurile iadului ca să nu o vadă viteazul vînător, să nu-i reteze cu paloşul şapte capete şi să nu-i stingă şapte suflete. Oricît de mult se silea dînsul ca să-i apuce înainte, iazma iadului prididea cu fuga şi voinicul rămînea mereu să-şi scoată necazul pe pasările cerului şi pe lighioanele pămîntului. Da zi peste zi şi nu putea nimeri. Aşa mai păţi într-o noapte; şi a doua zi, de ciudă şi de mînie, se porni de pe dealul Balaurului în jos, cînd abia se miji de ziuă şi ajunse

deodată cu zorile, cînd se deschideau florile, la valea stearpă şi pustie a Pîclelor de glod.

Dacă nu ştiţi şi n-aţi văzut, să vă spun eu că acolo şi-a aşezat Necuratul cazanele cu catran şi cu smoală clocotită: pe sub pămînt gîlgîie şi fierbe glodul noroios, mai rece decît gheaţa, mai negru decît ceaţa; apoi, pe guri căscate prin tot ocolul acelei văi fără de scursoare, ţîşneşte tina în sus, cînd de o şchioapă, cînd de o palmă, cînd de un stînjen şi mai mult; la fiecare gură împrejur s-a durat muşuroi şi balele cătrănite pe care Ucigă-l-toaca le scuipă din văgăune se scurg năclăite de-a lungul moviliţelor, se adună în nămol, se usucă de vînt, se crapă de soare şi aştern tot fundul văii cu o humă sură şi jilavă, pe care nu se prinde, doamne fereşte, nici troscot, nici ciulini.

Cînd, de pe culmea vecină, feciorul de împărat făcu ochii roată deasupra văii urgisite, el văzu o biată căprioară rătăcită, călcînd cu sfială prin nămolul uricios al mocirlei; mai departe, o fiară sălbatică, un rîs sta stîrcit la pîndă; părul de pe dînsul, lung şi subţire, alb şi cu pete negre, se zbîrlise în sus; urechile-i ţuguiate, cu pămătufuri de peri negri la vîrf, se ridicaseră drepte, şi ochii lui, vii şi pătrunzători ca ochii de femeie, scăpărau scîntei. Numai în două-trei sărituri de pisică el ajunse căprioara, se agăţă cu ghearele de pieptul ei, îşi înfipse dinţii în beregată şi se gătea să-i sugă cu desfătare sîngele din vine, cînd voinicelul învîrti repede praştia ca să o izbească în fiară. Dar ochii rîsului, care văd şi în miezul pietrelor, zăriră ce i se gătea; el se smulse de la pieptul căprioarei şi începu să latre în limba lui de fiară:

„Împărate luminate,
nu-mi lua zilele toate;
ia-mi-le pe jumătate,
că-ţi voi da eu nestemate,
chiar piatra rubinului,
clocotirea sîngelui!”

Ş-acum, pentru a treia oară, feciorul de împărat iertă viaţa rîsului, precum iertase pe a vulturului, precum iertase pe a dihorului; el strînse praştia pe mînă, iar fiara, veselă şi mulţumitoare că scăpase cu zile, scăpără din ochii ei o piatră de rubin, mare şi frumoasă, roşie şi vie, mai roşie decît fraga muntelui, mai vie decît para focului şi întocmai ca sîngele voinicului.

Cînd o luă voinicul în mînă şi o băgă în sîn, pare că îi mai crescu de o şchioapă inima într-însul. De aci înainte, toată firea cu suflare era prada lui. Toate fiarele pe care iuţeala sîngelui le împinge, în fuga lor, a se aşterne pămîntului ca iarba cîmpului la suflarea vîntului, toate cele care trăiesc din vărsarea sîngelui, toate cîte din sînge îşi iau puterea şi prin sînge o şi pierd, toate se supuseră şi ele la voinţele voinicului, ca păsările cerului, ca lighioanele pămîntului.

Dinaintea unui aşa minunat vînător,

cerbii de la munte
plecau a lor frunte,
mistreţii colţaţi
cădeau împroşcaţi,
capra săltăreaţă
nu scăpa cu viaţă,
lupii din pădure
picau sub secure,
iepurii fricoşi...

De va fi stat o lună sau un an, sau doi, petrecîndu-şi viaţa fără alte nevoi decît numai plăcerea şi cu mîngîierea de a prinde şi de a ucide fiare pădureţe şi păsări cîntăreţe, cine va şti, spună-o. Pe noi ceştia, plăieşi şi vînători de munte, atîta ne taie capul că omul la vînătoare, fie pe ger şi ninsoare, fie pe năduf de soare, nici nu prinde veste că ce timp mai este, nici nu vrea să ştie cum are să-i fie, nici nu bagă-

n seamă la muncă de-l cheamă, nici că ia aminte de orice cuvinte, ci vesel omoară vremea care zboară, fără griji trăieşte, pe pămînt domneşte, şi e la vînat ca şi împărat.

Acum, daţi şi dumneavoastră cu socoteala, dacă chiar nouă – nişte bieţi păcătoşi plini de trude şi de nevoi – vînătoarea ne oţeleşte sufletele şi ne răpeşte minţile, apoi ce încîntic de fală şi de vitejie trebuie să fi fost pe voinicul fecior al doamnei Neagăi. Vesel şi voios la inimă, ager şi vîrtos la trup, el zîmbind ieşea dimineaţa din palatele părinteşti, zîmbind se înturna seara la maică-sa înapoi. Aşa viaţă, lină şi netulburată, doar că în rai poate să mai fi gustat cineva.

Dar grijile şi mîhniciunea lăsat-au vreodată multă vreme pe om fără ca să se lege de capul lui? Firea omenească aşa este ea de la Dumnezeu osîndită, ca să nu plutească neîncetat uşor ca fulgul pe apă şi să nu calce mereu tot pe căi desfătate. Căci, acolo unde este poiana mai înflorită şi cu frunzari acoperită, acolo e şi cursa priponită. Dai într-însa fără ca s-o vezi; te apucă, te glodeşte şi uneori chiar de rea nu vrei să o crezi.

Ia să vedeţi acum în ce fel păsul avea să-l ajungă pe voinicelul nostru şi cu ce gingaşe amăgiri avea să-i sece puterile şi să-i stingă fericirile.

Într-o seară ca cea de astăzi, pe la apus de soare ca acum, el şezuse să se odihnească pe unul din pietroaiele măcinate de pe dealul Ulmuşorului, tocmai deasupra gîrliciului de piatră, căruia îi zicem noi Grajdul Zmeilor, fiindcă acolo se adăposteau odinioară, în vremea de demult, fiarele cele aripate. Şedea el şi privea în jos cum negurile întunecau treptat văile şi culmile, cînd văzu trecînd încetinel pe deasupra capului său o porumbiţă, uşoară şi albă ca spuma laptelui la mulsoare, ca florile crinului la raza de soare. I se făcu dor de acea păsărică şi, ca s-o prindă de vie, puse mîna în sîn, la zamfirul cel fer-

mecat; dar ea, uitîndu-se la dînsul cu ochi dulci, fermecători, gunguni galeş în limba ei cea păsărească, şi-i zise:

„Ah, voinice, voinicele,
nu opri căile mele;
ci te ia dupe-al meu zbor;
căci, cu sînul plin de dor,
te cheamă să-ţi facă dar
un scump, alb mărgăritar,
mîndra Fată-a Pietrelor
din valea Năculelor.”

Aceste cuvinte, aşa dulce şoptite, deşteptară în inima voinicului un freamăt necunoscut; în sînul lui se aprinseră dorinţe nedesluşite, pe care pînă în ceasul acela nici în vis nu le încercase. Fără de a mai sta să cugete, el se ridică iute în picioare; sîngele i se încinsese ca focul prin vine; pieptul îi zvîcnea; în tot trupul simţea un avînt neînstrunat ce-l pornea să meargă supus şi ascultător la chemarea porumbiţei. Urmărind cu piciorul pe uscat zborul ei lin, cumpătat, el scobora văi, suia dealuri, străbătea păduri, trecea lunci şi pîraie şi, de ce umbla, pare că mai uşor păşea. Cînd raza cea mai tîrzie a soarelui se prelungea sfioasă pe foiţele ierbii înflorite din poiana de sub stîncile Năculelor, păsărica se opri pe o răsură îmbobocită şi cu grai dulce cîntător striga aşa:

„Tu ce plîngi în stîncă
la umbră adîncă,
ieşi acum din piatră,
albă, dalbă fată,
vie şi frumoasă,
blîndă, răcoroasă,
cu chip luminos,
cu trup mlădios,
cu păr aurit,
pe umeri leit;

ieşi, fată din piatră,
să te vadă-odată,
scumpul tău ursit,
căci iată-l sosit!”

Ca un vis, ca o părere, se coborî de pe stîncă mîndra albă fată, naltă, mlădioasă ca o trestioară, cu părul de aur, cu ochi de balaur, ruptă din soare întocmai ca Ileana Cosînzeana. De frumoasă ce era, de albă ce s-arăta, la soare puteai căta, iar la dînsa ba! Cine-i vedea mersul, cine-i zărea chipul, cine-i auzea glasul, nu putea să o privească şi să nu o îndrăgească, nu putea să o audă şi să nu i se încrează.

Cu zîmbet gingaş pe guriţă, cu ochi galeşi şi pătrunzători, venea mîndra cam descinsă, păşind uşor şi legănat prin iarba moale şi deasă a pajiştii. Ea se opri dinaintea voinicului şi, arătîndu-i între degeţele un bob mărunţel de mărgăritar alb, curat şi luminat ca laptele la mulsoare, ca floarea crinului la soare, ca dragostele de fată mare, ea, cu viers dulce femeiesc, care mai lesne decît săgeata străpunge inima voinicului, îi grăi, rîzînd, aşa:

„Da-ţi-l-aş şi nu l-aş da,
că mă tem, îl vei uita
cînd la vînat te tot plimbi!
— Ba l-aş da, de vrei să-l schimbi
cu piatra zamfirului,
limpezimea cerului,
cu piatra smaraldului,
verdeaţa pămîntului,
cu piatra rubinului,
clocotirea sîngelui.

Feciorul de împărat rămăsese uimit ca dinaintea unei năluciri încîntătoare. Nu ştia bine dacă este deştept sau dacă visează. Nu-i venea să dea crezămînt nici vederilor, nici auzului; şi cu toate acestea, zîna ce-i sta în faţă îl privea cu ochi fermecători, aruncînd

prin tot trupu-i, cînd aburi fierbinţi, cînd fiori de gheaţă; vorba ei îi răsuna pînă în suflet, dulce şi înduplecătoare. Pe cînd ea căta la dînsul şi zîmbea, lui i se nălucea pare că cîmpul înflorise şi cerul se luminase, iar cînd ea deschise gura ca să-i vorbească, pentru dînsul munţii răsunară, apele se turburară, brazii se scuturară, codrii se treziră, frunzele şoptiră, stelele sclipiră şi în loc se opriră. Atunci, viaţa să i-o fi cerut dînsa, gata şi bucuros era el să i-o dea, numai ca mereu să poată privi la ea, numai ca în veci să o poată auzi. Degrabă scoase din sîn cîteşitrele nestematele fermecate, care pînă atunci fuseseră şi toată puterea şi toată bucuria lui, şi, fără să se mai gîndească, fără să se îndoiască, le aruncă cu mulţumire în poala drăgălaşei copile. Buzele ei fragede şi rumeioare se răsfoiră într-un rîs de nebunatică bucurie şi, apucînd mărgăritarul între dinţii ei albi şi mărunţi ca şi bobul nestemat, îl puse binişor pe buzele voinicului, într-un dulce şi lung sărutat.

Atunci umbrele călduroase şi bălsămite ale nopţii de vară ascunseră în negură şi în tăcere pe fericiţii miri; singură porumbiţa cea albă îi dezmierda prin întuneric, cînd cu vesele cîntări, cînd cu blînde văietări; dar cînd răsăriră zorile, deodată cu florile, porumbiţa amăgitoare şi la dragosti îndemnătoare, peste ţări şi peste mări zburase, prin văzduh se depărtase, fugind ca să nu mai vie şi luînd cu sine în vecie scumpul, feciorescul dar, bobul alb de mărgăritar.

Zile şi nopţi, luni şi săptămîni trecură. Feciorul de împărat şi Fata din piatră trăiau înstrăinaţi de lume, singuri singurei, el numai cu dînsa, ea numai cu el, şi altă grijă nu purtau, altă plăcere nu gustau decît ale dragostelor lor. Cercuind lumea întreagă în poieniţa înflorită şi cu frunzari acoperită de sub Pietrele Fetei, voinicul năpustise codrii, urîse izbînzile vieţii sale de mai nainte. Vînătoarea era uitată; inima

lui se scălda acum toată în dezmierdări nouă şi necumpătate. Păsări, fiare şi lighioane trăiau de el oropsite; toate se înstrăinaseră şi se lepădaseră de al lor zburdalnic stăpîn; nici una nu-l mai cunoştea, nici una nu-l mai asculta; dar nici lui, nesocotitul, de ele nu-i mai păsa. Arcul şi săgeţile, ghioaga şi praştia stau aruncate la pămînt; rugina şi putregaiul se lipiseră de ele şi le rodeau puterea. Aşa feciorul de împărat, uitînd vitejia vînătorească, uitînd şi casa părintească, şedea ziua şi noaptea lungit moale pe covoare şi cu capul în poala copilei se uita cu ochii în ochii ei, îi sorbea suflarea după guriţă şi-i cerea mereu să-l dezmierde cu cîntecele ei.

„Cîntă-ţi, mîndro, cîntecul,
Că mi-e drag ca sufletul.
Cîntă, scumpul meu odor!
Ici cu tine-aş vrea să mor!"

Dar muierea tot muiere! Dă-i ce-ţi cere că o să te certe de ce i l-ai dat. Cu încetul, cu încetul, începu fata a lua seama că sufletul voinicului se înmuiase la dogoreala dragostelor femeieşti; acum îi părea rău şi-i venea ciudă că iubitul ei nu mai era ca mai înainte, vitejelul plaiurilor, căruia lumea îi zicea cu laudă: Feciorul de împărat, cel cu noroc la vînat! În zadar îi cînta ea, cu viers dulce femeiesc, mîndru cîntec haiducesc; în zadar îl ruga să se trezească din traiul lînced şi trîndav în care îl cufundase viaţa de iubire; în zadar îl tot îndemna ca să iasă cu dînsa din pustietate, ca s-o ducă să vadă lumea. El în braţe o strîngea, dulce mi şi-o dezmierda şi aşa îi tot vorbea:

„Facă lumea ce va face,
noi trăim aci în pace,
cum n-e drag şi cum ne place!
Zică lumea ce va zice;
fericirea de aice
tot nu poate să ne-o strice!

Spună lumea ce-o voi,
noi aci cît vom trăi
fără griji ne vom iubi."

Dar urîtul, urîtul cel pocit, boala cea fără de crezămînt, care din plăceri trezite încolţeşte, sufletul îl amărăşte, cu doruri se hrăneşte şi la noi plăceri rîvneşte, urîtul cel urgisit, care usucă şi topeşte, mereu şi necurmat în inima copilei se prefira şi pe fiece zi mai adînc o pătrundea, în ea zilnic se-ncuiba, mai amarnic o rodea. Feciorul de împărat vedea şi simţea toate; dar leac sieşi nu-şi ştia găsi. Fata umbla mai adesea razna prin păduri şi prin livezi cu fruntea înnorată, cu faţa lăcrimată şi cînd se întorcea la soţul ei şi-l găsea văitîndu-şi triştea lungit sub tulpina brazilor, ea îi zicea plîngînd şi suspinînd:

„Scoală, dragă, scoală frate!
nu mai tot zăcea pe spate,
că mi-am urît zilele,
mutînd căpătîiele,
cînd la cap, cînd la picioare,
cînd la umbră, cînd la soare".

„Of! dragă, iubita mea!
nu pot, nu pot, chiar d-aş vrea;
boala mea nici că s-o duce
pîn' ce tu nu mi-i aduce
mură-albastră şi amară,
sloi de gheaţă-n miez de vară."

„Of! dragă, iubitul meu!
ajuta-ţi-ar Dumnezeu!
eu toţi munţii i-am călcat,
mură-albastră n-am aflat,
sloi de gheaţă n-am găsit,
că pămîntu-i încălzit."

„Fetişoară din Buzău,
mură-albastră-i ochiul tău
care mă ucide rău;
sloi de gheaţă netopită
e chiar inima-ţi răcită
şi de mine dezlipită.”

Cînd ajunge inima să fie sleită de dragoste, apoi curînd piere şi mila. Fata din piatră, sătulă şi de pustiul munţilor şi de iubirea singuratică, visa acum noaptea şi se gîndea ziuliţa întreagă la locuri desfătate şi pline de lume, la oraşe cu zgomot, cu petreceri şi cu veselii, la cetăţi unde toţi să cate la dînsa cu dor şi cu drag, şi dînsa cu mîndrie la toţi să se arate frumoasă şi împodobită în haine trufaşe şi în pietre nestemate. Destul, destul îşi închisese ea tinereţele în depărtări, de lume înstrăinată; destul gustase plăcerea iubirilor tăinuite. Acum inima-i zbura ca fluturele după lumină; sufletul ei cerea zgomotul veseliilor, strălucirea averilor, vîlva trufiilor. Astfel de dorinţe îi frămîntau mereu minţile şi ştim cu toţii că ce se naşte în cap de muiere, într-însul neistovit nu piere.

Într-o dimineaţă, cînd feciorul de împărat se trezi din somn, îngreuiat de lingoare şi de inimă rea, Fata din piatră pierise de lîngă dînsul. O aşteptă să vină la amiazi, o aşteptă să vină seara; dar umbra molifţilor se aşternu încetinel d-a lungul pajiştei, scăzu şi crescu iarăşi, dovedind scurgerea vremii şi nimeni, nimeni nu veni...

Atunci pricepu dînsul că copila a fugit şi în păduri l-a năpustit; atunci văzu bine că puica a zburat, s-a dus şi pe dînsul l-a răpus. Atunci înlăuntrul lui se făcu adînc întuneric; în piept, inima-i zdrobită se încolăcea ca crîmpeie trunchiate de şarpe veninos. Ziua la soare, el se frămînta în durere; noaptea la stele, din ochi îi picura izvor de plînsoare şi la tot ceasul, noaptea ca şi ziua, ziua ca şi noaptea, glasul

lui duios răsuna prin codri: „Doamnă a inimii mele, stăpînă a acestor locuri! de ce m-ai părăsit? Unde te-ai dus? Ah, unde?...” Îşi aducea aminte d-ale ei dalbe frumuseţi, d-ale ei dulci cîntări, de zilele fericite pe cînd glasul munţilor şi al apelor răspundea cu vesel susur la glasul copilei, pe cînd ea umbla legănîndu-se, gingaşă şi uşoară, pe verdeaţa livezilor, pe cînd ea, tremurînd, scutura de pe cosiţele-i bălaie zăpada mai puţin albă decît pieliţa ei. Atunci inima lui, cu suspine, întreba în zadar pe codri şi pe stînci: „Unde şi în ce ţară va mai fi acea mîndră floare, acea drăgăstoasă româncă, cu faţa albă ca crinul, cu glas încîntător de zînă?... Numai rîul acuma, numai apele, cînd se clătesc, răspund cu vuiet la gemetele mele... Ah! unde mai sînt, stăpîna mea dorită, ah! unde mai sînt chiar şi viscolele de odinioară?”

Dar toată jalea lui era în deşert; ce-a fost verde s-a uscat; ce-a-nflorit s-a scuturat. Într-acele plaiuri, în care el găsise mai întîi mulţumirea, vînînd şi prinzînd cu nepăsare păsări de pe cer şi fiare de pe pămînt, în acele dumbrăvi unde apoi îşi aflase fericirea la sînul drăgălaşei fecioare, acum totul era veşted, totul era ofilit, totul se îmbrăcase într-un giulgiu de ger şi întristare. El cercă să ridice de la pămînt arcul şi săgeţile, ghioaga, şi praştia; dar armele erau ruginite, puterile-i erau slăbite, ochiul vedea turbure la ţintă, braţu-i nu mai ştia să nimerească ţelul. Deodată cu nestematele pierduse şi farmecul lor puternic. Fata din piatră le luase cu dînsa ca să facă cu ele cercei şi ghiordane; iar el, sărmanul, el îşi aducea atunci aminte, cu dor şi cu jale, despre locul unde se născuse, despre căminul unde crescuse, despre măicuţa dulce care pe sînul ei îl legănase, despre toate bunurile, toate averile şi toate mulţumirile pe care le pierduse. El se îngrozea văzîndu-se ajuns a rătăci, ca un suflet călător şi fără tărie, prin locaşele

sălbatice ale fiarelor, a cerca prin codri şi prin pustii năluca fericirilor, şi inima-i sîngera, risipită în tîrzii şi zadarnice căinţe.

ION SLAVICI

Doi feţi cu stea în frunte

A FOST CE-A FOST; dacă n-ar fi fost, nici nu s-ar povesti. A fost odată un împărat. Împăratul acesta stăpînea o lume întreagă, şi în lumea asta era un păcurar bătrîn şi o păcurăriţă, care aveau trei fete: Ana, Stana şi Lăptiţa.

Ana, cea mai în vîrstă dintre surori, era frumoasă, încît oile încetau a paşte cînd o zăreau în mijlocul lor; Stana, cea mijlocie, era frumoasă, încît lupii păzeau turma cînd o vedeau pe dînsa stăpînă; iară Lăptiţa, cea mai tînără soră, albă ca spuma laptelui şi cu păr moale ca lîna mieluşeilor, era frumoasă – mai frumoasă decît surorile sale împreună – frumoasă, cum numai dînsa era.

Într-o zi de vară, cînd razele soarelui erau mai stîmpărate, cele trei surori se duseră ca să culeagă căpşune în marginea codrilor.

Pe cînd ele culegeau căpşunele, îndată se aude un şir de tropote, ca şi cînd ar veni şi s-ar apropia o ceată de călăreţi. Era cine era: era tocmai feciorul împăratului venind ca să meargă cu prietenii şi cu curtenii săi la vînat.

Toţi voinici frumoşi, crescuţi în şelele cailor, dar cel mai frumos şi pe cel mai înfocat armăsar era... cine altul putea să fie?... făt-voinic, feciorul de împărat. Focul cailor se stîmpără în zărirea celor trei surori şi călăreţii deteră în pas mai încetişor, pînă ce, veniţi şi sosiţi, se simţiră duşi.

— Auzi tu, soră! grăi Ana către sora sa mijlocie – dacă m-ar lua pe mine i-aş frămînta o pîine, din care mîncînd s-ar simţi ş-ar fi tot june şi voinic, mai voinic decît toţi voinicii din lume.

— Eu – zise Stana – dacă pe mine m-ar lua, i-aş toarce, ţese şi coase o cămaşă, pe care îmbrăcînd-o s-ar putea lupta cu zmeii, trecînd prin apă fără să se ude, trecînd prin foc fără ca să se ardă.

— Iară eu – grăi Lăptiţa, cea mai tînără soră – dacă i-aş fi soţie, i-aş face doi feţi-frumoşi, gemeni, cu părul de aur şi cu stea în frunte, stea ca luceafărul din zori.

Cînd trec pe lîngă fete, voinicii, chiar şi cei împărăteşti, văd cu ochii şi ascultă cu urechile. Ascultînd, ei auziră, înţeleseră, iar înţelegînd, ei suciră frînele şi săriră la fete.

— Sfîntă-ţi fie vorba şi a mea să fii, soţie de împărat! grăi feciorul de împărat ridicînd la sine în şa pe Lăptiţa cu căpşune cu tot.

— Şi tu a mea! grăi cel dintîi voinic către Stana, făcînd şi el, precum a văzut pe stăpînul său.

— Şi tu a mea! grăi al doilea în voinicie către Ana, ridicînd-o şi pe ea în şa.

Făcînd aşa, voinicii porniră spre curtea împărătească. În ziua următoare se făcură nunţile şi apoi trei zile şi trei nopţi întreaga împărăţie răsună de veselia oaspeţilor.

Peste alte trei zile şi trei nopţi merse vestea în ţară că Ana şi-a făcut pîinea; a cules bobi, a măcinat, cernut, frămîntat şi a copt pîinea precum a fost zis la culesul de căpşune.

Încă de trei ori cîte trei zile şi de trei ori cîte trei nopţi trecură şi o nouă veste merse în ţară că Stana şi-a făcut cămaşa: a cules fire de in, le-a copt şi meliţat, a periat fuiorul, a tors firele, a ţesut pînza şi a cusut cămaşa pe trupul soţului ei, precum a fost zis la culesul de căpşune.

Numai a Lăptiţei vorbă nu s-a împlinit încă. Dar toate se fac numai cu vremea.

Cînd se împlini de-a şaptea oară a şaptea zi, numărată de la cea de întîi zi de cununie, feciorul de

împărat se arătă înaintea voinicilor şi celorlalţi curteni ai săi cu faţa veselă şi cu vorba pe de sute şi mii de ori mai blîndă şi mai îndurătoare decît pînă acum, dînd de ştire că de aici înainte multă vreme n-are să mai iasă din curte, fiindcă-l poartă inima să stea zi şi noapte lîngă soţia sa. Era adică să se întîmple – din îndurarea lui Dumnezeu – precum a grăit Lăptiţa la cules de căpşune... Şi lumea şi ţara şi întreaga împărăţie se bucurau aşteptînd să se vadă ce nu s-a mai văzut încă.

Hei! dar multe se petrec în lume şi dintre multe, multe bune şi multe rele!

S-a întîmplat adică ca feciorul de împărat să aibă şi o mamă vitregă, iară asta o fată mare în păr, pe care a fost adus-o cu sine, avînd-o de la cel dintîi bărbat. Şi apoi — vai şi amar de acela ce cade în asemenea cuscrii!

După gîndul vitregei era să fie ca fiica sa s-ajungă soţie de împărat şi stăpînă peste împărăţie, iară nu Lăptiţa, fata cea de păcurar.

Şi acuma sărmana Lăptiţa avea să sufere, pentru că n-a fost pe gîndul vitregei, ci după voinţa lui Dumnezeu. Vezi! aşa e lumea: chiar şi acolo e rea, unde o poartă gîndul cel bun.

Era acuma în gîndul vitregei ca întîmplîndu-se după cum a fost zis Lăptiţa, să facă pe lume să creadă feciorul de împărat că nu e precum este şi precum s-a zis. Nu putea însă face nimic, fiindcă feciorul de împărat stătea de-a pururea, zi şi noapte, lîngă soţia lui. Îşi puse dar în gînd ca cu una, cu două, cu vorbe şi iscusinţe, să-l urnească pe acesta, iară după aceea, rămînînd Lăptiţa în grija ei, a ei să fie grija. Ştia că nu-i va fi greu să afle cale şi chip.

Cu una, cu două, feciorul de împărat nu se urnea însă din loc. Vorbele zburară în vînt şi iscusinţele rămaseră lucru fără treabă. Vremea trecea, ziua se apropia, era mîine-poimîine, şi feciorul de împărat nu se depărta de lîngă soţia sa.

Cînd vitrega văzu că acuma nu e încotro, îşi puse piatră pe inimă şi trimise carte, ştire şi veste la frate-său, a cărui împărăţie era vecină, spuse cum şi ce, şi grăi două-trei vorbe, ca să vină cu oaste şi voinici şi să cheme pe feciorul de împărat la război.

Asta era una, bună şi cea din urmă. Nici nu rămase în zadar!

Feciorul de împărat sări cuc de mînie, cînd îi veni vestea că acuma nu e bine, că iacă cum şi ce, şi cum că oştile vrăjmaşului sînt pe cale să vină, să intre şi să fie, precum de mult n-a mai fost... Bătaie adică, bătaie grozavă, bătaie între doi împăraţi!

Văzu şi el că acuma nu e încotro, că n-are decît să facă ce e de făcut.

Aşa sînt feciorii de împărat! Oricît în drag şi-ar păzi nevestele şi oricît de-a dor ar aştepta să-şi vadă feţii, cînd aud de bătaie li se zvîrcoleşte inima în trup, li se frămîntă creierii în cap, li se împăienjenesc ochii... lasă nevastă şi feţi în grija Domnului şi pornesc ca vîntul la război.

Feciorul de împărat a pornit ca primejdia, s-a dus ca pedeapsa lui Dumnezeu, s-a bătut cum se bate, cum numai el se bate şi, cînd în a treia zi au crăpat zorile, iarăşi a fost la curtea împărătească, sosind cu inima stîmpărată prin luptă şi cu ea plină de dor nestîmpărat să ştie ce e şi cum, de cînd s-a dus!

Hei! Dar ce-auzi? Ce văzu? Îmi vine nici să nu mai povestesc, cînd văd atîta răutate, atîta suflet fără milă şi urîtă, şi supărăcioasă, şi grozavă treabă, încît nici nu se poate spune fără ca să răsufli o dată cu greu! Adică — a fost aşa, că tocmai în a treia zi, în crepetul zorilor, în clipita cînd stelele se sting pe cer, cînd feciorul de împărat era numai trei paşi de la poarta curţii, s-a coborît darul lui Dumnezeu şi s-a întîmplat întocmai precum a fost zis Lăptiţa: doi feţi-frumoşi, feciori de împărat, unul ca şi altul, cu păr de aur şi cu luceferi în frunte.

Dar era ca lumea să nu-i vadă!

Vitrega, rea precum era în gîndul ei, în pripă puse doi căţei în locul copiilor feţi-frumoşi, iar pe copiii cu părul de aur şi cu steaua în frunte îi îngropă la colţul casei, tocmai la fereastra împăratului.

Cînd feciorul de împărat intră în casă şi cercă s-audă şi să vadă, n-auzi nimic, ci văzu numai pe cei doi căţeluşi, pe care vitrega i-a fost pus în patul Lăptiţei. Multă vorbă nu se mai făcu. Feciorul de împărat văzu cu ochii şi asta era destul. Lăptiţa nu şi-a ţinut vorba, şi acuma nu rămase decît să-şi ajungă pedeapsa.

Feciorul de împărat n-avu încotro, îşi călca pe inimă şi porunci să o îngroape în pămînt pînă la sînişori, rămînînd aşa în ochii lumii, pentru ca să se ştie ce e aceea cînd cineva cutează să înşele pe un fecior de împărat.

Într-altă zi — apoi — se făcu pe gîndul vitregei. Feciorul de împărat se cunună a doua oară şi iarăşi răsunară veseliile de nuntă trei zile şi trei nopţi.

Hei! dar nu e darul lui Dumnezeu pe fapta nedreaptă! Cei doi feţi-frumoşi nu aflau odihnă în pămînt. În locul în care erau îngropaţi, crescură doi paltini frumoşi. Cînd vitrega îi văzu crescînd porunci ca să-i stîrpească din rădăcină.

— Lăsaţi-i să crească! porunci împăratul. Îmi plac aici la fereastră! Aşa paltini n-am văzut încă.

Şi apoi crescură paltinii, crescură cum alţi paltini nu cresc: în fiecare zi un an, în fiecare noapte alt an, iară în crepetul zorilor, cînd se sting stelele pe cer, trei ani într-o clipită. Cînd se împliniră trei zile şi trei nopţi, cei doi paltini erau mîndri şi nalţi, ridicîndu-se cu crengile lor pînă la fereastra împăratului. Şi apoi, cînd adia vîntul şi se mişcau frunzele, împăratul asculta, asculta zile întregi la şoptirea lor. Îi părea că aude un suspin neîncetat, ca o plîngere pusă în vorbe neînţelese, pe care numai sufletul lui o simţea ca o simţire ascunsă şi nepricepută, care ziua nu-i lăsa

odihnă şi care noaptea îl ţinea treaz. Îl cuprindeau fiori în auzul acestei şoptiri şi totuşi îi părea că n-ar putea să fie fără de dînsa.

Vitrega simţi însă ce e şi cum. Îşi puse de gînd ca cu orice preţ să stîrpească paltinii. Era greu, dar minţile muiereşti storc din piatră zăr. Vicleşugul muierilor dezbracă voinicii: ce puterea nu poate, poate dulceaţa vorbelor, şi ce nici asta nu poate, pot lacrimile mincinoase.

Într-o dimineaţă împărăteasa se puse pe de marginea patului soţului ei şi începu să-l ademenească cu dezmierdări şi vorbe de dragoste. Mult a ţinut pînă la ruptul firului, dar în sfîrşit... şi împăraţii sînt tot oameni.

— Bine! grăi feciorul de împărat cam cu jumătate de gură. Să fie pe voia ta; să stîrpim paltinii: dar din unul să facem un pat pentru mine, din altul un pat pentru tine.

Împărăteasa se mulţumi cu atîta.

Paltinii fură tăiaţi, şi nici nu se înnoptă bine pînă ce paturile erau făcute şi puse în casa împăratului.

Cînd feciorul de împărat se culcă în patul nou, îi părea că se simte de o sută de ori mai greu decît pînă acuma şi totuşi afla odihnă cum n-a mai aflat; iară împărătesei i se părea că zace culcată pe spini şi mărăcini, încît toată noaptea nu putu adormi.

După ce împăratul adormi, paturile începură să scîrţîie. Şi din aceste scîrţîituri împărăteasa scotea un înţeles cunoscut; i se părea că aude vorbe, pe care nimeni nu le pricepea decît numai dînsa.

— Ţi-e greu, frăţioare? întrebă unul dintre paturi.

— Ba! Mie nu mi-e greu – răspunse patul pe care dormea împăratul – mi-e bine, căci pe mine zace iubitul meu tată!

— Mie mi-e greu – zise celălalt pat – căci pe mine zace un suflet rău!

Şi tot aşa vorbiră paturile în auzul împărătesei pînă în crepetul zorilor.

Cînd se făcu ziuă, împărăteasa îşi puse de gînd să prăpădească paturile. Porunci dar să facă alte două paturi tocmai ca şi acelea, şi cînd împăratul merse la vînat, le puse pe acestea pe neştiute în casă, iară paturile de paltini le aruncă în foc pînă la cea mai mică scîndură. Focul ardea; iară în pocniturile focului împărăteasa părea că aude tot acele vorbe de înţeles nepriceput.

După ce paturile arseră, încît nu rămase nici măcar o bucăţică de cărbune, împărăteasa adună cenuşa şi o aruncă în vînt, pentru ca să fie dusă peste nouă ţări şi nouă mări, ca parte cu parte în veci să nu se mai afle.

Ea n-a văzut însă că tocmai atunci, cînd focul ardea mai frumos, se ridicaseră în sus două scîntei, şi, ieşind la lumină, căzură tocmai unde au fost crescuţi cei doi paltini, iară căzute aici, cele două scîntei se prefăcură în doi mieluşei gemeni, din care unul era tocmai atît de frumos ca şi celălalt, tocmai atît de blînd, cu lîna tocmai atît de strălucită. Doi miei, fiecare preţ de-o împărăţie!

Cînd împărăteasa văzu mieluşeii păscînd pe sub ferestrele împăratului, sări plină de bucurie la dînşii, îi luă în braţe pe amîndoi şi-i duse la soţul său.

Din clipita asta, feciorul de împărat zi şi noapte nu se gîndea decît la mieluşei. Îi părea că în fiecare mişcare a mieluşeilor, în fiecare zbieret ieşit din gura lor, în fiecare privire află ceva, care îi cădea greu şi totuşi îi uşura inima.

Văzînd că soţul său a îndrăgit mieluşeii, împărăteasa iarăşi prinse gînd rău şi nu se împăcă pînă ce, cînd cu bine, cînd cu rău, cînd cu vorbe dulci şi cînd cu plîns, nu făcu pe feciorul de împărat ca să se învoiască cu pierzarea mieluşeilor.

Mieluşeii fură tăiaţi. Ce nu se putu mînca, împărăteasa puse să se arunce în foc... în foc şi piele, şi lînă, şi oase, şi tot ce a mai fost.

Nu mai rămase nimic.

Nimeni n-a băgat de seamă că tocmai pe fundul vasului în care s-a spălat carnea, între crăpătura doagelor, au rămas două bucăţele din creierii mieluşeilor. Cînd apoi slujnica împăratului s-a dus la vale după apă, bucăţelele de creieri s-au spălat şi au mers cu pîrîul pînă în apa cea mare, care curgea prin mijlocul împărăţiei. Aici din cele două bucăţele s-au făcut doi peştişori cu solzii de aur, unul tocmai ca celălalt, deopotrivă, ca să se ştie că sînt fraţi gemeni.

Într-o zi pescarii împărăteşti se sculară dis-de-dimineaţă şi-şi aruncară mrejile[1] în apă. Tocmai în clipa cînd cele din urmă două stele se stinseră pe cer, unul dintre pescari ridică mreja şi văzu ce n-a mai văzut: doi peştişori cu solzii de aur.

Pescarii se adunară să vadă minunea, iar după ce văzură şi se minunară, botărîră ca, aşa vii precum sînt, să ducă peştişorii la împărat şi să-i facă cinste.

— Nu ne duce acolo, că de acolo venim, de acolo sîntem şi acolo e pieirea noastră, grăi unul dintre peştişori.

— Ce să fac dar cu voi? întrebă pescarul.

— Pune-te şi adună rouă de pe frunze, lasă-ne să înotăm în rouă, pune-ne la soare şi apoi nu veni pînă ce razele soarelui nu vor fi sorbit roua de pe noi, grăi al doilea' peştişor.

Pescarul făcu precum i s-a zis: adună rouă de pe frunze, lăsă peştişorii să înoate în rouă, îi puse la soare şi nu veni pînă ce razele soarelui nu sorbiseră roua de pe ei.

Ce-a aflat? Ce-a văzut? Doi copilaşi, feţi-frumoşi cu părul de aur, şi cu stea în frunte, unul ca şi celălalt, încît cine îi vedea, trebuia să ştie că sînt gemeni.

---

[1] Mrejă — plasă de prins peşte.

Copiii crescură repede... În fiecare zi, un an, în fiecare noapte, alt an, iar în creştetul zorilor, cînd stelele se stingeau pe cer, trei ani într-o clipită. Şi apoi creşteau precum alţii nu cresc: de trei ori în vîrstă, de trei ori în putere şi tot de trei în înţelepciunea minţii. Cînd se împliniră trei zile şi trei nopţi, copiii erau de doisprezece ani în vîrstă, de douăzeci şi patru în putere şi treizeci şi şase în înţelepciunea minţii.

— Acuma lasă-ne să mergem la tatăl nostru, grăi unul dintre copii către pescar.

Pescarul îi îmbrăcă frumos pe amîndoi, le făcu cîte o căciulă de miel, pe care o traseră pe cap, ca nimeni să nu vadă părul de aur şi steaua în frunte, apoi feţii porniră către curtea împăratului.

Era ziua mare cînd ajunseră la curte.

— Vrem să vorbim cu împăratul! grăi unul dintre feţi către străjerul ce sta încărcat de arme la poarta curţii.

— Nu se poate, fiindcă tocmai acuma şade la masă, îi răspunse străjerul.

— Tocmai pentru că şade la masă! vorbi al doilea făt intrînd îndărătnic pe poartă.

Străjerii se adunară, voind să scoată pe feţi din curte, dar aceştia trecură printre dînşii precum trece argintul viu printre degete. Cu trei paşi înainte şi alţi trei în sus se pomeniră tocmai înaintea casei celei mari, unde împăratul ospăta cu curtenii săi.

— Vrem să intrăm! grăi unul dintre feţi aspru către slujitorii ce stau la uşă.

— Nu se poate, răspunse un slujitor.

— Ei! vom vedea noi dacă se poate ori nu se poate! strigă celălalt făt, cotind îndărătnic pe slujitori în dreapta şi în stînga.

Dar mulţi erau slujitorii şi feţii numai doi. Se făcu o îmbulzeală şi o larmă înaintea uşii, încît răsuna curtea.

— Ce e acolo afară? întrebă împăratul mînios.

Feţii se deteră paşnici cînd auziră vorbele tatălui lor.

— Doi băieţi voiesc să intre cu putere! zise un slujitor intrînd la împăratul.

— Cu putere? Cine să intre cu puterea în curte la mine? Cine sînt băieţii aceia? strigă împăratul într-o răsuflare.

— Nu ştiu, înălţate împărate – răspunse slujitorul – dar curat nu-i lucru, căci băieţii sînt tari ca puii de lei, încît au străbătut prin străjuirea de la poartă, şi acuma ne dau nouă de lucru! Ş-apoi de îndărătnici ce sînt, nici căciulile nu şi le iau din cap!

Împăratul se roşi de mînie.

— Scoteţi-i afară – strigă el – înhăţaţi-i cu cîinii!

— Lasă, că mergem noi şi aşa, grăiră feţii plîngînd de asprimea vorbelor ce auziră, şi porniră în jos pe trepte.

Cînd erau să iasă pe poartă, îi opri un slujitor ce venea în ruptul sufletului.

— A zis împăratul să veniţi, că împărăteasa vrea să vă vadă!

Băieţii se gîndiră puţin, apoi se întoarseră, suiră treptele şi intrară la împăratul, cu căciulile în cap.

Era o masă plină, lungă şi lată, iar pe lîngă masă toţi oaspeţii împărăteşti, în capul mesei împăratul şi lîngă dînsul împărăteasa şezînd pe douăsprezece perini de mătasă.

Cînd băieţii intrară, căzu una dintre perinile pe care şedea împărăteasa. Ea rămase pe unsprezece perini.

— Luaţi căciulile din cap! strigă un curtean către băieţi.

— Acoperămîntul capului este cinstea omului. Noi avem poruncă să fim precum sîntem.

— Ei, bine! grăi împăratul îmblînzit de auzul vorbelor ce ieşiră din gura băietului. Rămîneţi precum sînteţi! Dar cine sînteţi? De unde veniţi? Şi ce voiţi?

— Sîntem doi feţi gemeni, doi lăstari dintr-o tulpină ruptă în două, jumătate în pămînt şi jumătate în cap de masă; venim de unde-am pornit şi sîntem sosiţi de unde venim: fost-am cale îndelungată şi am grăit cu suflarea vînturilor şi am vorbit în limba fiarelor şi am cîntat cu valurile de apă, iar acum, în grai de om, voim să-ţi cîntăm un cîntec, pe care-l cunoşti fără ca să-l ştii!

De sub împărăteasă sări a doua perină.

— Lasă-i să meargă cu prostiile lor! grăi ea către soţul său.

— Ba nu, lasă-i să cînte! răspunse împăratul. Tu ai dorit să-i vezi, iar eu doresc să-i ascult. Cîntaţi, băieţi!

Împărăteasa tăcu, iar feţii începură să cînte povestea vieţii lor.

— A fost un împărat... începură feţii: de sub împărăteasă căzu a treia perină. Cînd feţii povestiră despre pornirea feciorului de împărat la bătaie, de sub împărăteasă căzură trei perini deodată.

Cînd feţii săvîrşiră cîntecul, sub împărăteasă nu mai era nici o perină, iar cînd ei luară căciulile din cap şi-şi arătară părul de aur şi stelele în frunte, oaspeţii, curtenii şi împăratul îşi acoperiră ochii, ca nu cumva să piardă lumina de atîta strălucire.

Şi s-a făcut apoi, precum de la început a fost să fie, Lăptiţa fu pusă în cap de masă lîngă soţul ei; fata vitregei rămase cea mai rea slujnică la curtea Lăptiţei, iar pe vitrega cea cu gînd rău o legară de coada unei iepe nebune şi înconjurară ţara de şapte ori cu ea, încît lumea să ştie şi să nu mai uite, că cine începe cu rău, cu rău săvîrşeşte.

CUPRINS

ION CREANGĂ – Povestea lui Harap-Alb.............3
DELAVRANCEA – Neghiniţă...............................52
M. EMINESCU – Făt-Frumos din Lacrimă.........62
N. FILIMON – Roman Năzdrăvan.......................82
N. FILIMON – Omul de Piatră...........................88
I. C. FUNDESCU – Făt-Frumos cu părul de aur.96
P. ISPIRESCU – Tinereţe fără bătrîneţe şi viaţă fără de moarte...108
P. ISPIRESCU – Prîslea cel voinic şi merele de aur...117
A. I. ODOBESCU – Jupîn Rănică Vulpoiul........130
A. I. ODOBESCU – Feciorul de împărat cel cu noroc la vînat..139
ION SLAVICI – Doi feţi cu stea în frunte.........155

Lei 3,75